

TEOLÓGIA

SZEXUALITÁS, EMBERSÉG, KERESZTÉNYSÉG

A keresztény humánus és a nemiség
Celibátus és házasság
Testi-lelki szerelem a házasságban
Fiatalok tájékoztatása
Mesterséges megtermékenyítés

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

DR. TRINGER LÁSZLÓ pszichiáter professzorral
a nemiség értékeléséről

Boda László — Fekete Tamás — Feketéné, Szakos Éva
— Häring, Bernhard — Somfai Béla — Tarnay Brúnó és mások írása

XXVII. évf. 1993. 3. sz.

TEOLÓGIA

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXVII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

1993. AUGUSZTUS

TANULMÁNYOK

- TARNAY BRÚNÓ OSB: Szexualitás, emberség, kereszténység
— Történeti áttekintés 130
- BODA LÁSZLÓ: A keresztény humánus és a nemiség 137
- SOMFAI BÉLA S. J.: Mesterséges megtermékenyítés 142

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

DR. TRINGER LÁSZLÓ pszichiáter professzorral

- A nemiség értékeléséről (*Szell Margit*) 149

KÖRKÉP

- BERNHARD HÄRING C.S.S.R.: Celibátus és házasság
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa*) 156
- FEKETE TAMÁS — F. SZAKOS ÉVA: Testi-lelki szerelem a házasságban 160
- KOVÁCS ISTVÁN — VASS MIKLÓS: Szempontok a szexualitás
keresztény értékeléséhez 165

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

- VERES ANDRÁS: Az ember öröme született 170
- GÁL FERENC: A lelki erősség 173
- SZÉLL MARGIT: „Akinek füle van, hallja meg” (Jel 2,7)
— Lemondás a nemi életéről Isten Országáért — 174
- KÁLLAY EMIL Sch. P.: „Boldogok a szelídek...” (Mt 5,5) 177

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK/

- ANTON JANZING: A fiatalok segítséget várnak a tájékozódáshoz
(fordította: *Horváth Ilona*) 179
- TOMKA FERENC: Új egyházkép, új szentség szemlélet 183
- KOZMA IMRE: A szexualitás teljesebb értelme
— Megfontolások a lelkipásztor és a hívek szempontjából — .. 185
- KINDELMANN GYÓZÓ: „Sokan jönnek majd a nevemben...” 188

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Lukács László

A szerelem kimagaslóan emberi jelenség: szabadon akart vonzalom, mely személytől személyre irányul és testi-lelki megnyilatkozásaiiban az egész személyiség javát keresi.
Gaudium et Spes 49.

Katolikus hívőnek a szexualitásról „emberi módon” szólni — nem könnyű vállalkozás. Nem, mivel egyrészt ügyelnie kell mindarra, amit komoly, megbízható emberek objektív ismeretknt elé tárnak, másrészt a kinyilatkoztatott isteni tanításra és az egyház hivatalos megnyilatkozásaira. — Katolikus teológiai folyóiratban a szexualitásról felelősen szintén csakis úgy lehet írásokat közzétenni, hogy szem előtt tartjuk az objektív szakismereteket s egyszersmind arra is ügyelünk, hogy mit tartalmaz a Szentírás és milyen nyilatkozatokat tett közzé a kérdéssel kapcsolatban az egyházi tanítóhivatal.

Egyházi publikációkban olykor nagy a „kísértés”, hogy az adott témakörben egyesek kategorikusan, „dogmatikus” módon nyilatkozzanak, azaz teológiai szemléletükből fakadó etikai kijelentéseket kizárólagos módon, már-már hitigazságként tüntessenek fel. Elég, ha az ősi, rigorózus manicheus-dualista-gnósztikus felfogásra, annak mai képviseelőire utalunk. Természetesen éppúgy szélsőséges a kinyilatkoztatott tanítást semmibe vevő „tudományhit” terjesztőinek álláspontja.

A követendő út számunkra az lehet, hogy a rendelkezésre álló szolid tudományos szakismereteket egybevetjük a Szentírás és az egyházi tanítóhivatal vonatkozó kijelentéseivel. A II. Vatikánum dogmatikus konstitúciója szerint a Szentírás „tévedésmentesen” csakis azokat az igazságokat tartalmazza, melyeket Isten üdvösségünk érdekében közölt számunkra (Dei verbum 3,11). Az újabbkori teológia története pedig azt igazolja, hogy az egyházi tanítóhivatal csak egészen ritka, kivételes esetekben tesz közzé tévedhetetlen tanítást. Így például a sokat idézett és vitatott „Humanae vitae” enciklika publikálását követő napon a hivatalos vatikáni szóvivő közölte, hogy — az egyébként jelentős pápai megnyilatkozás — nem tartalmaz tévedhetetlen tanítást. II. János Pál pápa és számos püspöki kar ismételten nagy tapintatra intette a lelkipásztorokat, gyóntatókat a szexuál-etikai kérdésekkel kapcsolatban.

A Szentírást olvasó ember számára könnyen feltűnhet, hogy Jézus a szexuális morál részletekbe menő kérdései iránt nem mutatott érdeklődést. Talán úgy is fogalmazhatnánk, hogy „isteni tapintattal” hallgatott a problémák részletezéséről. Más szóval: Önála a házasság és a nemiség sem életében, sem tanításában nem foglalt el központi helyet. Úgy élt és tanított, mint akinek személyisége megfontolt, érett, kiegyensúlyozott. Értékelte az emberi szerelmet, annak a házasságban történő beteljesedését. Ezért ment el anyjával, Máriával és tanítványival a kánaai mennyegzőre, — és ki tudná megmondani, még hány hasonló családi eseményre. Arra törekedett, hogy a nemiség vétkei s az ennek nyomán ébredő társadalmi megvetés senkit ne tartson vissza a bűnbánattól és megtéréstől. Megvédte a házasságtörő nőt a megkövezéstől. „Menj, több ne vétezzél” — hangzott biztatása (Jn 8.sköv.). Engedte, hogy egy „rosszhírű” nő a lábát csókolgassa, akinek „sok bűne bocsánatot nyert, mert nagyon szeretett” (Lk 7,36–50).

Jézus nőtlennül élt. Életmódjának azonban nem a nők iránti ellenséges érzés volt motíválója, hanem sajátos küldetése. S bár útján számos asszony kíséri, ő tudta és vallotta, hogy „vannak férfiatlanok, akik azzá tették magukat a mennyek országa miatt” (Mt 19,12). Azóta is az Isten országáért vállalt teljes elkötelezettség ad értelmet az önkéntes, szeretetből vállalt önmegtartóztató életnek.

Mint fentebb utaltunk rá, a kereszténység történetében — olykor erőteljesebben, máskor visz - szafogottabban, — jelen volt a szexualitást elutasító, a házasság értékeit megkérdőjelező, a testet megvető dualista-manicheus szemlélet. Hogy ez nem követhető, arról egyházi megnyilatkozások egész sora tanúskodik. A lehetséges nagyszámú utalás helyett álljon itt Karol Wojtylától, a későbbi II. János Pál pápától egy rövid idézet: „A szerelem mindig személyek közti olyan kölcsönös kapcsolat, amely mind egyéni, mind közösségi célra irányultságában a jón alapul” (Liebe und Verantwortung, München, 1973. 63.).

Hívő keresztény soha nem teveszheti szem elől az ember számára Teremtőtől kijelölt célt: az élet továbbadásának és a nemiségnek értelmét. Amikor erre ügyel, a testi-anyagi világhoz tartozását fejezi ki. Ezért figyel arra, amit a felelős szaktudósok az emberről, illetőleg az emberi szexualitásról mondanak. Ugyanakkor szem előtt tartja az „egész embert”, azaz Istennek test-lelek egységében élő teremtményét, aki számára a szexualitás érték marad mindaddig, amíg a teremtő Isten iránti engedelmesség és tisztelet és az ember iránti megbecsülés és szeretet fejeződik ki benne.

Sz.A.

TANULMÁNYOK

Tarnay Brúnó

SZEXUALITÁS, EMBERSÉG, KERESZTÉNYSÉG

— Történeti áttekintés —

Évtizedek óta beszélnek vitatkoznak „értékválságról”. Eddig legfeljebb érdeklődéssel néztük a vita reális, társadalmi hátterét, — úgy láttuk, hogy ez a tőlünk majdnem elzárt nyugatnak, a jóléti társadalomnak, a „dekadens” világnak problémája. Ma egyre inkább tudatosul mindnyájunkban, hogy sürgetően, erőszakosan és hatványozott intenzitással tör ránk az érték-felismerés, érték-választás, érték-nevelés problémája. Az érték-válság egyik gyújtópontja éppen az ember sajátos, humanizált vagyis emberhez méltó nemisége.

Hogy a katolikus egyház milyen jelentősnek tartja ezt a kérdést, bizonyítja a II. Vatikáni zsinat lelkipásztori konstitúciója, a „Gaudium et spes”, amelynek a házasság és család kérdéseivel foglalkozó részlete az 1966-ban megjelent vatikáni kiadásban 12 lap (48–52. szakasz, 745–766. lap). A zsinat után megjelent pápai és főpásztori körlevelek és nyilatkozatok egyre szaporodnak. („Humanae vitae”: 1968. — a Hittani Kongregáció nyilatkozata: 1975. — II. János Pál pápa „Familiaris consortio” kezdetű: 1981. Ugyancsak az Apostoli Szentshéknél készült irat a „Nemi nevelésről” (1983. — A német Püspöki Karnak a nemiség erkölcsi színódus állásfoglalása „Keresztény módon élt házasság és család” (1975)

Az a tény, hogy a téma mindig újra feltűnik, tanúsítja az értékválság tartós fennállását és a válaszok bizonytalanságát. A mi magyarországi helyzetünk még nehezebb: az elmúlt évtizedek alatt az a téves felfogás alakult ki a köztudatban, hogy az egész kérdés tulajdonképpen az ateizmus és hit ellentétéből eredeztethető. Ma már mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy a nemi kérdés súlyosbodása nincs közvetlen összefüggésben az ateizmussal.

VALLÁSOS ÁRAMLATOK SZÉLSŐSÉGEI. Érdemes felfigyelni arra, hogy a hagyományos nagyvallásokról levált, azokat átértelmező „szekták” vagy manapság keletkezett vallásos áramlatok hogyan tükrözik a materializmus és spiritualizmus ellentétét:

Rudolf Steiner, az antropozófia atyja (1861–1925), akinek követői nem jelentéktelen tényezői a mai pedagógiának, meglehetősen fantasztikus embertanában és történelmi vízióiban arról beszélt, hogy az ember szellemiségének fejlődése folyamán eljut majd abba a korszakba, amikor a fajfenntartás nem „állati módon”, hanem csupán szavakkal történik.¹

Ezzel éles ellentétben áll a kaliforniai „Children of God” (másként „Family of God”) csoport feje, David Berg, az „új Mózes”, aki meghirdette a „szellem háborúját az istentelen iskolák, keresztény egyházak és szívtelen mammon rendszerének.”² Kolóniáiban minden szabad, a szexuális kapcsolatok bármely formája, „amíg csak mindez Isten szeretetében történik.”³

Hogy mit jelent a kolóniáikban „szeretet”, az kitűnik a szervező irataiból. Ezek a „Mo-levetek” bibliai idézetek és pornóirodalom vegyületei. Volt követői szerint incestus, gyermekek kényszerítése szexuális játékokra, promiszkuitás, a nemi partner váltogatása a vezetők parancsára. Reklámja a „szeretettel való bombázás” (love bombing), a szexuális „halfogás” (flirty fishing), világosabban: prostitúció.

Kézenfekvő, hogy teljesen megzavart, bábeli nyelvzavarban élő világunkban a „szere- tet” jelentése távolról sem egyértelmű. Mi lehet tehát az emberhez, a keresztény ember- hez méltó szexualitás mércéje?

A NORMÁK IGÉNYE. Térjünk vissza a lelkipásztori konstitúcióhoz. Az egyház változatlanul a házasságban látja biztosítva a férfinak és nőnek teljes, integrált kapcsolatát. — Az Isten és az embertárs szeretete az a lényegedő, formáló erő, amely mindent felemel, orvosol és teljessé tesz, ami csak emberi. Ennek a „magasztosabb útnak”, a szeretetnek sajátos megjelenési formája a „hitvesi szerelem” (amor coniugalis). Az „amor”, a szerelem érzelmileg telített, erőteljes, magával ragadó élmény. Nem csupán csalétek, amely a különböző nemeket a szaporodás, a fajfenntartás szükséges, de áldozatokat követelő teljesítésére ösztönzi. A nemek kapcsolatában lélektani és fiziológiai tekintetben egyaránt nagyon összetett folyamatok nyalábjá: az érzékszerveknek, a középagy bizonyos központjainak nagymértékű aktiválása, majd a vegetatív-autonóm rendszernek az akaratlanságot felfüggesztő kirobbanása.

Számos nem-keresztény vallás éppen ezt a rövid öntudat-vesztést tartotta a „szent” valamiféle megnyilatkozásának és kultuszában olyan szerepet biztosított neki, amely a kereszténységtől idegen.

A keresztény hit az anyagot, a testet minden mechanizmusával együtt a teremtő Isten alkotásaként tiszteli, szentnek tartja. A test izgalma azonban önmagában, öncélként elszigetelve, nem az „amor”, nem a hitvesi-szerelem, amelyről a keresztények nemi kapcsolatában szó lehet. Ebben a minden tekintetben emberi és emberhez méltó, mert a Teremtőtől származó aktusban a házastársak kölcsönösen ajándékozzák önmagukat és fogadják el egymást. Ezt az aktust a Teremtő akarta és Jézus Krisztut szenttétevő kegyelme emeli fel, anélkül, hogy természetes jellegét megszüntetné, csonkítaná, gátolná: átfogja és áthatja mindazt, ami a személy egészében jó és tisztességes: a gyengédség benső érzelmi megrendülése és külső, testi megnyilvánulásai tanúsítják őszinteségét. Növekszik és teljesül nemes és nagylelkű vállalkozásokban: a szerelem hősiességre és lemondásra inspirál! A szerelmesek öröme és hálája az aktusban, és azután az igazi emberség, a személyiség gazdagodása. „Az ember nemiségének sajátos jellege messze felülmúlja az élet alacsonyabb fokain megfigyelhető jelenségeket; ezért a házasesetnek olyan sajátos ténykedéseit, amelyek az igazán emberi méltóságnak megfelelően mennek végbe, igen nagy tisztelettel kell övezni.”⁴

Mindez távol van a világot ma és mindenkor elárasztó hédonizmustól, az emberi önzéstől, a másik személynek élvezeti tárgygyá való lefokozásától.

A hitvesi szerelem ezek szerint a szeretetben való közösségnek egy különleges formája. Más, mint a barátság, mint a sportban, szórakozásban, tudományban közös érdeklődéssel és célokkal létesülő kapcsolatok. A testi közelség, az intimitás, a „test beszéde” jelentős szerepet kap. Mégis messze felülmúlja a testek izgalmit, a gyönyört. A nemi öröm nem pusztán az egyed élvezete, orgazmusa, bár aligha lehet kendőzés, sőt képmutatás nélkül tagadni, hogy ez az a tárgyi ajándék, amely hálát, ragaszkodást vált ki a harmonikus együttlét során. Az egyesülésben átélt tapasztalás „öröm a másikkal való bensőséges találkozás felett, öröm, amelyet egy arc bája, egy test vonzó szépsége, az elbűvölő közelség, rejtettség biztonságának érzése ölelő karokban, a gyengédségek váltanak ki. Magában foglalja az egymáshoz tartozás gyönyörteljes átélését, a csodálkozást a szeretett társ élményvilágának, gondolatainak gazdagsága fölött.”⁵

EVILÁG TANÚSÁGA. A zsinati okmány arra is utal, hogy „a mi korunkban is sokan nagyra értékelik férj és feleség szerelmét, ha az a különböző korok és népek tisztességes erkölcsének megfelel.”⁶

A pszichoanalitikus Erich Fromm csaknem egymillió példányban elkelt művében ilyenformán írja le a „birtoklás” körébe vágó élvezet és a „lét” gazdagodását jelentő öröm különbségét: „Mi a gyönyör? A beszéd szokásos használatát követve leginkább így írható körül: olyan kívánság kielégítése, amely nem követel okvetlenül személyes és átélt teljesítményt. Az ilyen élvezet is lehet nagyon intenzív... Ilyen a szokott értelemben vett szexuális kielégülés ugyanúgy, mintha valaki kedve szerint alaposan jóllakik... Ilyen

az átmeneti jó érzés, az eufória, amelyet alkohollal, izgató- vagy kábítószerrel lehet előidézni, — a szadizmus kielégülése, a gyilkolás, a kínzás természetellenes vágya.

Az élvezetben az ember nem születik újjá. Az a benyomása ugyan, hogy tetőpontra jutott, amikor elérte célját: az izgalmat vagy nagyon intenzív kielégülést. Ez a tetőpont csak az izgalom csúcspontja. A szenvedélyek ragadják el és helyezik ebbe az állapotba, amelyek emberi mivoltából erednek ugyan, de annyiban beteges tendenciák, amennyiben nem adnak értelmet az életnek és nem segítenek problémáink megoldásában. Ellenkezőleg, előbb vagy utóbb testi-lelki nélkülözésbe taszítanak. Napjaink társadalmi-gazdasági berendezkedése különböző fokozatokban csiklandozza az idegeket, de nem töltik el az embert örömmel. Ellenkezőleg, élete örömtelensége újabb, még izgatóbb élvezet keresésére hajtja...

... Ugyanez mutatkozik meg a szeretet nélküli szex után: a tetőpontig fokozódó izgalom csalódást hagy vissza, mihelyt elmúlt. Szexuális örömet csak akkor érezhet az ember, ha a testi intim közelség a szeretet bensőségével párosul.⁷

A SZEXUALITÁS ÉS BIBLIA. A Bibliában a házasság felfogása és értékelése fokozatosan ölt szellemi jelleget, spiritualizálódik. Jean Cottiaux kanonok, a Liège-i egyházmegye oficiális (szentszéki bírója) terjedelmes munkájában ennek a fejlődésnek négy szakaszát különbözteti meg.⁸

Az első szakasz a királyságtól Szamaria elfoglalásáig (722) majd a bábeli fogság kezdetéig tart (586); a második a fogság ideje és a templom felépítésétől a Hasmonaisokig tartó idő; a harmadik Jézus Krisztus korának judaizmusa; ehhez a szakaszhoz számítják a kanonikus iratokon kívüli, például Qumranban talált szövegeket is. A spiritualizáció folyamán a Törvény betű szerinti rendelkezéseinek jelentősége háttérbe szorul, ezzel együtt veszt jelentőségéből a házastársnak, mint a férfi tulajdonának szemlélete és egyre nagyobb hangsúlyt kap a személyes választás, a szerelmi házasság.

Az első szakaszban főként az ember teremtése és a bűnbeesést megjelenítő elbeszélés jellemzi a nemiség bibliai értékelését. A teremtő Isten mindkét nemet úgy alkotja meg, hogy képviselői legyenek, uralkodjanak, ragaszkodjanak egymáshoz. A szakasz úgy hangzik, mint ősi, sokszor elismélt rigmus: „Megteremtette Isten az embert, a maga képmásaként, — a maga képmásaként teremtette őt, — férfinak és asszonynak teremtette őkt.” A „Legyetek termékenyek, szaporodjatok!” áldáson kívül az emberpárnak szól: „A férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és a kettő egy test lesz.”⁹

A nemi aktus eufémisztikus megnevezése: „bensőségesen megismerni”¹⁰ ugyanaz az átéléssel kapcsolatos tapasztalati megismerés, amelyet a Biblia helyenként Isten ismeretére, Isten akaratának kutatására, a Vele való törődésre is alkalmaz.¹¹ Az ártatlanság állapotában „Mind az ember, mind az asszony meztelen volt, de nem szégyenkeztek egymás előtt.” — A bűnbeesés nincs a nemiséggel közvetlen kapcsolatban, nem a nemi aktus vagy a nemi vágy büntetése, a kívánság nem a bűn következménye. Mindenképpen megváltozik azonban az emberpár helyzete: a férfi uralkodni akar az asszony felett, az pedig vágyódomba kötődik hozzá.¹²

Az Ószövetség túri a többnejűséget és ennek az emberi személyhez méltatlan következményeit, — ellentétben Bábel és Egyiptom törvényeivel. A Másodtörvénykönyv rendelkezik a válásról, amire csak a férfi jogosult; az asszony a férj tulajdona.¹³ Meglepő ebben az időszakban, hogy van személytelen, nem jól sikerült, szívtelen kapcsolatról is tudósítás: amikor Lea teherbe esik Jákobtól, és gyermeket szül, azt reméli: „Most szeretni fog végre a férjem!”¹⁴ — Különös, hogy Jákob kétszer hét évig szolgál, hogy elnyerje Ráchelt feleségül, a nászéjszakán mégsem ismeri meg, hogy annak nővérével, Leával volt együtt.¹⁵

Az Ószövetségben említett sikerült, boldog házasságban nem szerepel mindig a gyermekáldás, ezt pótolhatja a társak szeretete. „Miért sírsz, miért nem eszel semmit sem, miért szomorú a szíved, Hanna? Nem érek neked többet, mint tíz fiúgyermek?” vizsgálja feleségét Elkána.¹⁶

Szó van Dávid és Michal szerelméről, amely a személyes, hűséges kapcsolatnak jegyeit viseli, még a leány apja, Saul akaratára ellenére is. A szabadon választott, nem a család vagy a társadalmi csoport döntésétől függő kapcsolatnak példája.

Az V. század körül keletkezett „Énekek éneke” szerelmes dalai cseppet sem száraz tankötemények. Nincs szó bennük a gyermekáldásról. A szerelmesek nem törődnek az emberekkel, elrejtőznek és nem szegyenlik magukat. Sőt, még isteni rendelésre sem hivatkoznak a dalok: jelentésükben egészen földi, emberi, de személyes és szabadon választott kapcsolat. Csupán az a tény, hogy olvasták, értelmezték, esetleg átértelmezték, mutatja, hogy Isten rendeléséből származik a személyes, az egész embert elragadó szerelem is.

A bájos történet, amelyet a későn keletkezett Tóbiás könyve beszél el, a házasság komplex vonatkozásait szép összhangba hozza: szerelem „első látásra”, családi érdek, sőt a haza szeretete kapcsolódik Sára és a fiatal Tóbiás szerelméhez. Megható a nászéjszakán közösen mondott ima, a „tisztá szándék” felindításával, a bujaság kizárásával. Az egyedül fennmaradt latin fordításban „luxuria” áll: ami mértéktelen tobzódást, kicsapongást jelent. A történet a test és lélek, nemiség és gyermekáldás harmóniáját fejezi ki, sőt az ember kapcsolatát a szellemvilággal: az angyali barátság és a gonosz ellenségeskedése kap hangot.

Az Úr Jézus Krisztust kevéssel megelőző kor jámborai (hiszidim) fogékonyak az önkéntes megtartóztatás, a szüzesség értékei iránt: az esszénusok egy része nemi megtartóztatásban él. Jézus maga lemond a házasságról, Isten országáért. Ám éppen az ártatlanság elfogulatlanságával érintkezik a nővel, fogadja el a szolgálatot az asszonyoktól, — és nemcsak kifogástalanoktól, a „jó családból valóktól”. A házasság Jézus szemében nem csupán a Tóra ügye: a Törvény olyan engedményeket tesz az önzésnek és emberi gyengeségnek, amelyeket Jézus tanítványai nem fogadhatnak el. Jézus a kezdet ideális, paradicsomi kapcsolatát kívánja és várja el tanítványaitól.

A házasság felbontását, ami egyedül a férfi joga volt, mind a zsidó, mind a görög-római világban, határozottan elutasítja,¹⁷ akár paráznság, akár „valami visszataszító dolog” lenne is, amire korának jogászai hivatkoznak, akár saját tanítványainak értetlensége. Jézus a szeretet új és egyetemes formájának alapjára helyezkedik. Az a kapcsolat, amelynek indítéka egyedül a testi vágy, nem méltó Jézus tanítványaihoz.

SZENTSÉG ÉS SZERZŐDÉS. Cottiaux kanonok, mint bírói, egyházi jogi kérdésekben illetékes és jártas személy, más következményekre is felhívja a figyelmet. Nevezetesen: a keresztény házasság abszolút felbonthatatlanságához a társak erkölcsi érettsége is szükséges. A szentség ugyan — a középkortól kezdve — maga a házassági szerződés, a keresztségben kapott kegyelem alapján természetfeletti rangra emelve, a krisztusi szellemű házassághoz mégis teljesebb erkölcsi érettség, szeretet és hűségre nevelő aszkézis kell, mint egyszerű szerződéshez. Végeredményben tehát kettős síkon lehet a házasság érvényességét megvizsgálni: egyrészt a szerződés tisztán emberi, jog szempontjából, másrészt a keresztségből származó hit és élő, öntudatos keresztény élet szemszögéből. Az utóbbi szempontjából teljesebb pszichikai érettség szükséges. Ismérveket és iudiciumokat sorol fel, amelyek a kifejlett keresztény lelkiismeret hiányára engednek következtetni: „az első fellángolás után bekövetkező tartós közöny, hamarosan elkövetett hűtlenségek, a gyermekek elhanyagolása, a vallásos gyakorlatok elhagyása. Mindez több, mint elégséges jele annak, hogy könnyelműen vették magukra a házasság kötelékét.”¹⁸ A szerző hatalmas munkája kétségtelenül megvitatót érdemel.

Vitathatatlan, hogy a házasság mint szerződés — ami a régi Keleten, Izraelben, a római jogban általános — az egyházban a középkortól szerepel úgy, mint maga a házasság szentsége. Ebből adódik, hogy a szentség maga a felemelt, Istentől megáldott szerződés, az a kapcsolat, amelyet Isten hoz létre, amikor az első emberpárt megteremtí.¹⁹

A bibliai eszme a nemiségről tehát az Újszövetség szövegeiben éri el spiritualitásának tetőpontját: a nemek egyenrangúsága, a nő alárendelt mivoltának megszüntetése, a sze-

mély, a szabad választás kap kifejezést Jézus szavaiban. Valójában csak a válás öszövet-ségi rendelkezését módosítja. Ebben az átértelmezésben azonban az isteni Törvényhozó eredeti szándékát fejezi ki küldetésének tudatában.

A kor iskolás vitái és a pogány társadalom előítéletei a férfi és nő szabadságát és jogait legtöbbször képmutató módon különböztetik meg. Jézus a legális, jogi vagy konvencionális elemet a nemek kapcsolatában egy magasabb faktor, az isteni ajándékozó szeretet által formálja át.

SZEMÉLYISÉG ÉS SZEXUALITÁS A KERESZTÉNYSÉGBEN. A szexualitás a kereszténységben a Biblia alapjaira támaszkodott ugyan, de már az első századokban hatottak — közvetve vagy közvetlenül — a dualisztikus áramlatok testmegvető tendenciái, főként gnosztikus és monarchikus formáikban. Ezek szekundér képződményei a középkorban gyakran az anyagot leértékelő hiedelmekkel szabados és kicsapongó szexuális gyakorlatot vezettek be. De a közvéleményben is kimutathatók az evangélium szellemétől idegen magatartás- és gondolkodásformák: a bűnös kívánsággal szemben nem az egyén aszkézisével reagálnak, hanem boszorkányságot, sátánt, mágiát vádolnak. A szexuális gyenge és műveletlen ember felmentést keres az ősbűn átöröklésének, a megbzsett természetnek ürügyével.

A kereszteshadjáratok, paradox módon, ébren tartják ugyan az ellenszenvet a „kereszt ellenségeivel” szemben, de Európába importálják a keleti világ buja szexualitását. Ennek a behozatalnak hatását nem a Provence vagy a Minne lovagköltőinél, nem a reneszánsz magas művészetében, hanem a közerkölcsök büntényeiben kirobbanó féltelenségében észlelhetjük. Nem a regényes pikantéria vagy a költészet erotikus vonásai, hanem sokkal inkább a bordélyok, bájital, mágia, mérgezések vetnek sötét árnyékot a ragyogó paloták és kertek világára, Nápolytól Párizsig, Strasbourgig és Londonig.

A teológiában a Bibliától idegen elemek egyrészt szent Ágoston értelmezéséből adódnak, aki — mint ismeretes — egy ideig manicheus volt, — másrészt Arisztotelésznek a hellén polisz gyakorlatából származó tévhiedelmeiből. Eszerint például az ősbűn lenne az oka annak, hogy a nemi izgalom nem akaratos. Nem bűn, de a bűn veszélyét rejti. Ezért minden szempontból tökéletesebb a teljes megtartóztatás, még a házasságon belül is. Arisztotelészre hivatkoznak, amikor a női nem tökéletlenségét hangoztatják. Természetesen fiziológiai ismeretek ebben a vonatkozásban egyáltalán nem léteznek; csak a korai XIX. század deríti fel, hogy nemcsak férfi semen, hanem női petesejt is létezik. A nő éppen annyira, csak más módon, birtokolja a gyermek létrehozásának képességét. Ezzel szemben a középkor még ilyen nézetet is vall: nők csak a „déli szelek miatt” szülnének... Ezekkel az elfajult nézetekkel szemben érdemes ismét a Bibliára hivatkozni.

Szent Pál világosan tanítja férfi és nő egyenrangúságát: „Az Úrban sem férfi nincs asszony nélkül, sem asszony férfi nélkül, mert bár az asszony férfitől lett, a férfit az asszony szüli. Így végül is minden Istentől van.” — Távol áll tőle a testi egyesülés megvetése: „Az asszony testével nem maga rendelkezik, hanem a férje, éppúgy a férfi testével sem maga rendelkezik, hanem a felesége. Ne tartózkodjatok egymástól, legfeljebb közös megegyezéssel egy időre, hogy az imádságnak éljete.”²⁰ A „közös megegyezés” világosan kifejezi, hogy a házasságban léteznek ugyan házastársi köteleességek, de nem szabad erőszakos kényszerítésnek lennie.

A szexualitás megbélyegzése azonban sokak szerint éppen nem a kereszténység vadhajításának tulajdonítható, hanem az ún. polgári szemléletnek és életmódnak. A XIII. századtól kialakuló városi polgárság életformája különbözik a megelőző keresztény századokétól. Az egyén értékét szerepének és funkciójának jelentősége szabja meg. Így a házastársak szexuális magatartása és a házasság funkciója: a gyermekek létrehozása a család vagyonának célszerű megőrzése érdekében. A házasság a gyermekek legitimitását, ezzel együtt öröklésre való jogosultságát szolgálja: pénzt, földbirtokot, házakat kell a családoknak és rokonságuknak megtartani. Ennek megfelelően ritkán van helye a szabad, személyes társválasztásnak, a szerelmi házasságnak, a szülők választanak.

A vagyon érdekeivel ellenekezik a nemiség szabad kibontakozása; a nemiség mindig valami szokatlan, társadalmi szempontból rendhagyó, esetleg szubverzív, felforgató rörekvésekkel. A polgári társadalom a kellelénél sokkal erősebben korlátozza, elítéli és elveti a nemiség kibontakozását. Inkább a nyilvános élet kulisszái mögé szorítja. Így olyan képmutató kettős erkölcs alakul ki, mint a pogány Róma vagy Jézus kortársainak legalizmussal megbéklyózott csoportjainál. A kettősség nem annyira férfi és női erkölcs különbsége, mint inkább a nyilvánosság és törvény előtti magatartás és a rejtett magánélet gyakorlata közötti eltérés.

A nemiség fékentartása a civilizált életmód újításait hozza magával. A test minden megnyilatkozására kiterjed. Különös összefüggést észlelnek a társadalom-lélektanban és a magatartás-kutatásban jártas történészek: itt kezdődik az evőeszköz használata, a szék alkalmazása a testi közelség megakadályozására, az illatszerek szélesebb körben való elterjedése a test-szag kiküszöbölése érdekében. A hálószoba építése és azon belül is függönyökkel elfedett nászagy a nemi élettel szemben táplált, jórészt tudatalatti aggodalmat fejeznek ki.

A nevelés szigorú, sőt represszív eszközökhöz folyamodik, a nemi felvilágosítás az anya és apa feladata és inkább a szokások, mint a test valóságának ismeretére épít. Természetesen ezek az óvatossági rendszabályok az isteni törvényt csak a társadalom érdekeinek, nem a személy kibontakozásának védelmére zsugorítják, leszűkítik és megcsontítják. Mindez éppen az evangéliumi őszinteség és minden kettősséget elutasító egyszerűség rovására történik. Hatástalansága leginkább a nemiség titkos és rendezetlen megnyilvánulásaiban észlelhető: A múlt század, amely a testet még az úri fürdőhelyeken is félve takarta, a zongoralábat is befedte, hogy esetleges képzettársításokat elkerüljön, ugyanekkor feltalálta a pornográfiát.²¹ A testtel szemben megmutatkozó bizalmatlanság az egészség, a higiénia megsértése is: XIV. Lajos évente egyszer-kétszer fürdött, helyette rizsporozta és illatosította magát...

A titkosan kiélt nemiség rövidesen ellentétébe fordul: fogyasztási cikké, üzletté válik, ezzel pedig együtt jár a nemi vágy szándékos fokozása a reklám, az újságok, színház és film látványosságainak fejlesztésében. A szexuális bűnözés riasztó mértékben terjed. Az ember, főként a nő személyének méltóságát mélységesen megalázzák, életének normális fejlődését, érvényesülését brutálisan rombolják, amikor áruba bocsátják.

A magukat szocialistának nevező társadalmakban csak a tömeggel szemben érvényesek a tilalmak, a szexuális szabadosság itt is egy új haszonélvező réteg egyik kiváltsága, a többi mellett. A tudományosnak számító körökben hasonló szélsőséges fordulat észlelhető. Wilhelm Reich, a marxista pszichoanalitikus (1897—1925) a polgári társadalom lerombolásával együtt a család megszüntetését is célul tűzi ki. Szerinte a társadalom érdeke és az egyén fejlődése kívánja meg a „biológiai energiák” fokozását és teljesen szabad leereagálását a minél gyakoribb orgazmusban. Nem szabad elhallgatni, hogy ezért zárják ki először a kommunista pártból, majd rövidesen a Pszichoanalitikai Társaság tagjai közül.

A KERESZTÉNY NEMI ERKÖLCS HELYREÁLLÍTÁSA Az élethez, ifjúsághoz közelebb álló lelkipásztor, szülő és pedagógus nem talál mindenre alkalmazható recepteket. Talán a legfontosabb, hogy a múlt tanúsága alapján lemondjanak minden represszív módszerről és ezt a gondoskodó szeretettel igyekezzék pótolni. A vallásos családokból származó fiatalság jó része is idegenkedik a házasságkötéstől, mint minden intézménytől. Nem egy fiatal párral jutottam kapcsolatba, akiknél nem hiányzott az őszinte szeretet és hűség, kívánták és elfogadták a gyermekeket, de — számunkra érthetetlen — ellenszenvet tápláltak a valaha álmok megvalósulását jelentő „esküvőtől”.

Nem felejthetjük el, hogy a keresztény etika minden vonatkozásában és ágazatában a szeretet parancsa tölti be az irányító szerepet. Ebből adódik a szexuáletikai nevelésre alkalmazva az evangélium értelmében vett szeretetre nevelés és ennek a szeretetnek növelése, ápolása, nemcsak nyesegetése. Ez csak közösségben, részben a család, részben a csoport keretében folytatott „atmoszférikus” hatás: az egymás iránti magatartás, amit jó példának nevezhetünk, de ennek a fogalomnak minden hipokrita mellékértelme nélkül.

Nem gondolhatjuk, hogy a pubertás kora az aggodás ideje a felelősök, elsősorban a szülők számára. Gyakran gondolták: minél később kezdődjön — minél hamarabb érjen véget a kereső foglalkozással és házassággal. Egyrészt nem áll, hogy ez a fejlődési szakasz értéktelen, másrészt sohasem ismertettek olyan eredményes módszert, amellyel ezt a szakaszt rövidíteni lehetne: túlságosan sok benyomás éri a fiatal iskola, társak, utca, sajtó részéről és egyéb, előre nem látható események oldaláról, semmint hogy ezek hatását irányítani, kontrollálni tudnánk. Az ember pedig fiatal éveiben még inkább, mint később, tapasztalni, kipróbálni, átélni akar. A nem kívánt hatások kontrollálásához gyakran elég az etikai értéket megtestesítő, jóakarattal és türelemmel eltelt személy jelenléte. Túlzott aggodalom, féltés nélkül kell a fiatalság mellett mintegy őrt állni, nem a „Garde-dame” típusaként, inkább, mint megbeszélésre, segítségre kész barát, barát nő. Nagyobb korkülönbség esetén sem lehetetlen ez a viszony generációk között. Szükségünk van továbbá elveink, felfogásunk, gyakran inkább csak illedelmes, mint evangéliumi életszemléletünk állandó korrekciójára.

Minden cél felett áll a szeretet krisztusi törvénye. Szeretet pedig csak önálló és elég érett személyek között lehetséges: tehát a lélektani személyiséget erősíteni, bontakozni és élni-hagyni! A törvénytisztelet nem kényszeríthet senkit sem szervilizmusra. Isten törvénye nemcsak pozitív, emberi szavakba-szabályokba öltöztetett rendelkezés, kimondatlanul is az ember mivoltában és sokrétű, történeti, társadalmi szituációjában olvasható. A szexualitásra vonatkoztatott szeretetparancs nemcsak a sokat emlegetett fajfenntartásra kötelez, hanem még inkább arra, hogy az ember mindig személy, vagyis szabad, értelmes, kultúrált egyéniség maradjon a közösség szívében. Ebből adódik az önállóság, a szabadság iránti tisztelet a nevelő részéről. A házasság és hűség alapja csak szerelmi kapcsolat lehet, nem pedig az egyéni vagy társadalmi érdek.

Ebben a tekintetben valószínűleg ma már nyitott kapukat döngöztünk. Mégis időszerű a nemi erkölcs, a nemi örömmek a hűséggel és kötelességtudással való összefüggéseinek átgondolása.

Jegyzetek: 1. Aus der Akasha Chronik. Dornach, 1975. 18.skk — 2. Mose David (David Berg), Revolution für Jesus, 27.1. Children of God Trust, Essen, 1973. General Publication 302 C: a szeretet törvénye. „Mo-level”, 1970. dec. 15. — 4. Gaudium et spes 51. vö. 48—50. — 5. Bartholomäus W.: Glut der Begierde — Sprache der Liebe, München, 1987. 233. sk. — 6. Gaudium et spes — 7. Gromm, E.: To Have or to Be? Harper and Row. New York-London, 1976. — 8. Cottiaux, J.: La sacramentalisation du mariage: De la Genése aux incises matthéennes, Paris, 1982. — 9. Ter 1,26—28. — 10. „jadah” — 11. pl. Ter 4,1; 1Sám 2,12; Jer 2,8. — 12. Ter 2,25—13. MTörv 24,1; vö. Lev 18,6skk. — 14. Ter 29,32—15. Ter 29,23—25. — 16. 1Sám 1,8 — 17. Mt 5,32; 19,9; Mk 10,10—12; Lk 16,18. — vö. MTörv 24,1b. — 18. i.m. 744.1. vö. Henri Crouzel: Le sens de „porneia” dans les incises matthéennes. In: Nouvelle Revue Théologique 110 (1988) No. 6. 903—910. — 19. Ter 2,22—24. — 20. 1Kor 11,12; 7,4—5. — 21. Bartholomäus, W.: Sexualerziehung in kirchlichen Praxisfeldern. Dringlichkeit, Reichweite und Kriterien für eine Inhaltsreform. In: Sexualität im Wertpluralismus. Perspektiven zur Überwindung der Krise in der ethischen Bildung. Hrsg. Hans-Georg Zieber. Mainz, 1991. 22—43.

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszereket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitím sokszínűség harmóniájában kerül az Olvasó elé.

A KERESZTÉNY HUMÁNUM ÉS A NEMISÉG

Miért van jelenünkben ismét sokrétű visszhangja a humánus szónak s vele a *nemiség humanizálásának*? A gyökerek a közelmúltba nyúlnak. Az elmúlt évtizedben már nyomasztó volt az ellentét a marxista ideológia és a valóság között. Az 1967-ben kiadott Etikai kislexikon a „humanizmus legmagasabbrendű formáját” még a marxizmusban hirdette. A lexikonok tárgyilagos nyelvét rendhagyóan mellőzve így fogalmazott: „A kommunista erkölcs az emberiség történetének leghumánusabb erkölcsé” (sic!). A hetvenes években időszerűnek mutatkozott az ateista és hívő humanizmus szembesítése. Ennek egyik emlékezetes dokumentumát a müncheni Katolikus Akadémia jelentette meg, olyan előadókat szembesítve, mint Roger Garaudy és Rudolf Schnackenburg. Ebben persze nyoma sincs az említett önelégültségnek. A valóság ugyanis Keleten és Nyugaton az emberi ösztönök elvadászásáról tanúskodik, ami összefüggésben van az európai szekularizációval és a gyakorlati materializmussal. Az emberi agresszivitás áttörte a gátakat, és ez különösen a második világháborúban, meg a szexualitás divatjának alakulásában tükröződik. Az új Európa alapjainak lerakásánál érthető módon különleges visszhanggal jelentkezik a humánus igénye. Ennek olyan hiteles tanúja van, mint Hans-Georg Gadamer. A katolikus egyház keretében pedig a zsinat után sajátos célkitűzésű erkölcszociológiai irányzat indult útjára: az ún. világi-etikai tájékozódás (Weltethik), mely különösen érzékeny a kereszténység humán-értékeire. Egyik jellemző kiadványa a „Humanum” címet viseli (a borítólapon ötször!). Alcíme is árulkodó: „Erkölcszociológia az ember szolgálatában”. Jelszavát a neves jezsuita professzor, Josef Fuchs fogalmazza meg: „A keresztény erkölcs emberi erkölcs”.

Mi tehát a *humánus lényege*, és hogyan bontakozik ki emberségünk egyik legkényesebb területén, a nemiségben?

Egy talányos fogalom: a „humánus”

„Humánus”? Mi az? — Már nagyon sokat írtak róla, és egyre többet idézzük a szót a „humanizmus” változatával, vagy a „humánus” szó magyar megfelelőjével: „emberséges”, „emberhez méltó”, „emberies”. Egy átlagos polgár is felháborodva jegyzi meg a kiáltó embertelenség láttán, vagy arról értesülve: „De hát emberek vagyunk!” Ha azonban megkérdéznék, hogy mit is ért a „humánus”, az „emberséges magatartáson”, aligha kapnánk megfelelő választ. Vannak komoly tanulmányok, írások is, melyek kifejezetten ezzel foglalkoznak, mégis nehéz volna kiigazodni, *mit is kell a „humánus” szón érteni részletesen és konkrétan.*

Amikor ennek a rejtélyes jelentésű fogalomnak sajátos „szellemképét” próbáljuk megrajzolni — ez elkerülhetetlen feladat —, legfontosabb vonásait kell felderítenünk. Ez azonban csak úgy sikerülhet, ha lemondunk a teljesség igényéről.

— a) Kiindulásul mindenesetre Teilhard de Chardin nagyszabású világvíziója kínálkozik: az a megállapítása, amely megérdemli, hogy közmondássá váljék. Eszerint a hominizáció úgy ment végbe az evolúcióban, hogy örökül hagyta a humanizáció egyetemes feladatát. Magyarul: az emberré-válás megtörtént, de az emberivé-válás megmarad sürgető feladatunknak: *hominizáció után humanizáció!*

— b) Második vonásként máris kirajzolódik a humanizáció legnyomasztóbb kérdése, amely egyben a különféle humanizmusok választóvize is: *Kinek tartjuk az embert?* Milyen jövőt látunk az emberiség előtt? Mire tartjuk képesnek az embert? Az emberről alkotott képünk tehát megszabja a „humánus” kiterjedését. S ebben döntő különbség a halálon túli élet megítélése.

— c) Harmadikként egy nagyszabású történelmi tapasztalat segít a humánus meg-
rajzolásában — a maga kettős végletével, bár ez még mindig csupán alkati jellemző. Tel-
jesen egyértelmű minden idők humanista törekvésében, hogy *az embernek fölérnie kell emel-*
kednie a nyers, a barbár, a műveletlen, az állati vadságú indulatokon és magatartáson. Ilyen ér-
telemben a humánus egyik leghatározottabb alapvonása a kulturált emberiség kibonta-
koztatása. A görög-római birodalom és kultúra, és az alapjait képező civilizáció is egyér-
telműen helyezkedett szembe mindazzal, ami barbár, s persze még a vitatható hatalmi
terjeszkedés ideológiáját is megalapozta ezzel: meghódítani és kulturálttá tenni a barbár
népeket. Más kérdés, hogy ki kit tekint barbárnak. Szabolcsi Bence említi, hogy a barokk
kor világbirodalommá alakuló Angliájában a nagy muzsikust, Händelt amolyan „német
barbárnak” tekintették. Zbigniew Herbert pedig finom öniróniával adja ezt a címet ne-
vezetes esszékötetének: „Barbár a kertben”. Ezzel jelezni kívánja, hogy Nyugat-Európa
hajlamos a Kelet-Európaiakat barbárnak tekinteni. Ilyen címmel jelenti be a neves len-
gyel költő és író a látogatását, amikor a francia és az olasz kultúra egy-egy kivételes ran-
gú emlékével ismerkedik. — Érdemes azonban odafigyelni a másik végletre is: arra,
hogy minden idők humanistái — beleértve a keresztényeket is — szembeálltak az olyan
vallási eszmékkel, melyek Istenre hivatkozva hordoztak emberellenesnek minősülő ele-
meket, például parancsolatokat. A bigott szó is erre utal (a bei Gott-ból). A bigott ember
úgy kíván „Istennél” lenni, hogy közben elemi emberi feladatait mellözi. Egy szektás
asszony például úgy kötelezte el magát szektájának, hogy feleségi és anyai kötelességeit
feltűnően elhanyagolta. Antihumánus volt annak a szektának az előírása is, amely min-
den műtétet megtiltott. A híres amerikai sztár, Jean Harlow ennek lett az áldozata. Vég-
letesen emberellenes volt az a szekta, amely kollektív öngyilkosságba hajszolta tagjait.
Feuerbach hírhedt tétele csak ebben az értelemben fogadható el. Eszerint hiteles em-
berré csak Isten „halála” árán válhatunk. Ezen a címen terjedt a XX. századi ateizmus. A
vallásoknak is lehetnek tehát antihumánus megnyilvánulásai.

— d) Negyedikként a *történetiség elvét* kell figyelembe venni. Ez azt jelenti, hogy a humá-
num s vele a *humanizmus sajátos fejlődésén ment keresztül*. Két fő forrása az európai kultúrában:
a görög szellem hagyatéka és a kereszténység. Ez különösen az erkölcsi szemlélet fejlődésé-
ben kísérhető nyomon, s jellemző betéte: a görögök négy sarkalatos erénye, melyet a kereszt-
énység is átvesz, de hozzáadja a hitet, reményt, szeretetet. A három ún. teológiai erényből
különösen a szeretet az, amely azóta is a humánus lényeges alkatrésze. Az ellenségre is vo-
natkozik, hogy ha éhezik, enni kell adni neki, ha szomjazik, inni. A középkor megteremtette
a kettő szintézisét Aquinói Szent Tamás révén, és az egyház által az európai kultúrának aján-
dékolta. Azóta a négy sarkalatos erény és a három teológiai is a humánus maradandó jel-
lemzője. Érdemes megemlíteni, hogy a szekularizáció XIX. századi prófétája, August Comte
is elfogadta a humánus egyik alapelveül a „másokért élni” jelszavát. A szolidaritás pedig
mindenképp egyetemesen elfogadott elve a humánusnak.

Az emberiség tehát a kultúrával függ össze, gyökerében az erkölccsel, amely vi-
szont a vallástól kapja biztosítékát.

— e) Ötödikként azonban egy olyan alapvető jelét kell megemlíteni, amely a kereszt-
énységben és a szekularizált világban egyaránt elfogadott: az *egyetemességet*. Ez azt je-
lenti, hogy az igazi humánus nem terem meg a faji, nemzeti vagy egyéb korlátok
között. Az egyetemes emberiség felé nyílik meg. Így találkozik a kereszténység a szeku-
larizáció humánus formájával. Krisztus ugyanis egyetemes Megváltó. Nyomában a ke-
resztény küldetés az egyetemes emberiség felé nyílik meg a missziók és az evangelizáció
révén. A pozitivistá Comte számára az „Emberiség” szinte vallási atmoszférát kap. Nyom-
ában — főleg a XIX. század második felében — jelszóvá válik: „A Haza s Emberiség”.
A kettő ellentétes, de nem ellentmondó törekvés. A nacionalizmust azonban kizárja.

Ha tehát a humánus lényegéhez tartozik az erkölcsi elkötelezettség az ember iránt s
vele az emberi személy méltóságának elismerése, akkor ez az egyetemesség jelzi azt a
mértéket, amely az említettekén kívül a humánus alapvető erényeire utal. A katolikus
erkölcs-teológia régtől vallja a *természetes erkölcsi törvény* jogosultságát. Annak korunk tu-

datszintjén kiegészített törvényei a humánium törvényeinek is nevezhetők. Így tartozik hozzá a hiteles emberiséghez a személy értékekben való kibontakoztatása; az, hogy meg kell adnunk másoknak, amivel tartozunk; értelmes életre kell törekednünk; senkitől nem követelhetünk lehetetlent. Ide tartozik azonban az aranyszabály is: amit másról elvárunk, azt mi is adjuk meg a másoknak. Cicero még a szülők tiszteletét is ide veszi, sőt az istentiszteletet sem hagyja ki. Utóbbival kapcsolatban jegyzi meg a neves angol konvertita, Chesterton, hogy az emberiség múltját tekintve: mi lehet annyira humánus, mint éppen az, hogy az emberek templomokat építettek?

Ha azonban Karl Rahnerrel megkérdézzük: *jogos-e* egyáltalán „keresztény humanizmusról beszélni, a válasz csak az lehet: az a kérdés, milyen értelemben. A kereszténység csak olyan emberközpontúságot fogad el, amelynek Isten a kézvezetője. Maga Rahner is ilyen teológiát kísérel meg. Jellemző gondolata, hogy az ember teljes emberségét Jézus Krisztusban kapja meg. *A kereszténység mégsem egyfajta „humanizmus”, inkább a hiteles humánium alapja* Erre jellemző, hogy az egyház elsődleges célja Isten dicsőségének szolgálata, aminek mintegy nagylelkű ajándéka az, amit emberségünk kap általa. Ez különösen a szentekben ismerhető fel. Az ő emberfeletti emberségük Isten dicsőségének szolgálatában bontakozik ki, de szükségképpen az emberszolgálat közegében. Az embertársi szeretet ugyanis a humánium alapvető jellemzője, hangsúlyozza Rudolf Schnackenburg, aki a keresztény humánium alapjait a Szentírásban kutatja.

A keresztény humánium gyökerei a Szentírásban

A Bibliát sokféle szempontból lehet olvasni és értékelni. Megvan az illetékessége annak is — hívő elfogultság nélkül —, hogy benne egyetemesen elfogadott vagy elfogadható humánértékek gyökereit keressük, mintegy a divinumba ágyazottan. Elég utalni csak a legjellemzőbbekre.

A Teremtés könyve már első lapjain olyan üzenetet fogalmaz meg, amely a humánium egyetemes értéke *a nemiség területén*: Ádám és Éva egymáshoz rendeltségében a monogám partneri házasság ösképét adja számunkra. A naiv fogalmazás nem térítheti el figyelmünket az üzenet lényegétől: a nő a férfi „társa” a mellérendeltség kapcsolatában. Ez a nemiség és a házasság történelmi szemléletében a humánium ma is érvényes mérföldköve. Értékének megítélésében csak az tévedhet el, aki a részleteken fennakad, és nem ismeri fel a lényegét.

Korunk fölfedezi a humánium új vonását: a *természeti környezet*, a növény- és állatvilág megbecsülését, a teremtmények sajátos szolidaritását. Ennek ösképe, ahogyan Noé a vízözön idején menti az állatokat.

Egyetemes emberi érték a Tízparancsolat, amely olyan összefoglalása az emberi erkölcs alapkövetelményeinek, hogy Mózes kőtáblái ma is jelképnek számítanak. A szentíró maga úgy nyilatkozik róluk, hogy az a humánium vallomásának is tekinthető: „Ezek a törvények... nem túlságosan nehezek és nem megvalósíthatatlanok számodra. Nem az égben vannak... és nem a tengeren túl... Egészen közel van hozzád a törvény, a szabdán és a szívedben, így hozzád szabhatod tetteidet” (MTörv 30,11–14).

Külön említést érdemel a harmadik parancs, amely az ünnepnapon embert és állatot egyaránt kímél a munkával való kizsákmányolástól, s az emberiségnek ezt a törvényt az idegenre is kiterjeszti (vö. MTörv 10,18). Az Isten iránti szeretetet az Ószövetség Törvénye végérvényesen összeköti az embertárs iránti szeretettel (vö. Lev 19,18).

Ismert dolog, hogy az Ószövetség egyes, ún. tisztátalansági törvényei is összekapcsolják a kultusz iránti tiszteletet a humánium igényével. Így például az az ételszabály, amely tiltja a szülés utáni meghatározott időkeretben a házastársak nemi kapcsolatát. Ez egyértelműen védi a feleség egészségét (ezt ma az orvos mondja meg a szülő asszonynak). A kézmosás kultikus előírása is kapcsolatban van az egészséges életmóddal, a higiéniával.

Az Újszövetség középpontjában Jézus Krisztus áll. Benne az *Ige megtestesülése, az „emberré lett”* jelenti a keresztény humánium legmélyebb teológiai gyökerét, alapját. Egyben azt is jelzi, hogy a keresztény humánium elválaszthatatlan a divinumtól. Onnan kapja erejét.

Az a támaszpontja. A humánium lényegéhez tartozik az önzés feloldása, az embertársi reláció. Jézus Krisztus adott térben és időben teljes egzisztenciánkat felvállalta. Egyetemes Megváltóként jelenik meg a történelemben. Élete is arról tanúskodik, hogy minden ember felé nyitott, aki keresi az üdvösséget. Pilátus sokat idézett szava tehát szimbolikus jelentőségű: „Íme az Ember”. A sokat vitatott „keresztény sajátosság” titka benne van elrejtve. Benne nyílik meg előttünk a megdicsőült létformában a keresztény emberiség teljes látóhatára, amely a beteljesült humániumként is értelmezhető. Külön említést érdemel, hogy az ünnepi megpihenéssel kapcsolatban olyan kijelentése van, amely a humánium jelszavaként él a keresztény gondolkodásban: „A szombat van az emberért, nem az ember a szombatért” (Mk 2,27).

Ez a nagyon vázlatos áttekintés is elegendő ahhoz, hogy a keresztény humánium alaprajzát megkapjuk. Az Ige megtestesülése az alap, mely a divinumot végérvényesen összeköti a humániummal, a szeretetet is beleértve. Joggal mondja Claude Wiéner: „A felebarát szeretete lényege szerint vallásos jellegű, nem egyszerű filantrópia” (mint a pogány humanistáké!).

A nemiség és a keresztény humánium

Napjainkban ránk zúdítja pergőtűzét a szexualitás gátszakadását kihasználó propaganda. Különösen a média esik kísértésbe, hogy utolsó érvüket az újkor alkonyában kijátsszák a kereszténység ellen, amely túléli ezt a lehanyatló kort is, mint a többit. A fuldokló két szalmaszálba kapaszkodik: a hatalomba és a szexualitásba. Ha pedig elveszítette a hatalmat, még fokozottabban kapaszkodik abba, amiye megmaradt. Olcsó és hamis a vád, hogy a kereszténység ellensége a nemiségnek. Az ilyen szemlélet nem képes túlelemelkedni a divathullám bódulatán. Még Jézus Krisztus személyét sem kíméli, mint erre a „Jézus utolsó megkísértése” című film tanúskodik. Ez a szemlélet igazában még nem vált felnőtté. Nem képes megkülönböztetni az igazat a hamistól. Engedelmes szolgálójául szegődik a divat diktatúrájának.

A keresztény önvizsgálat nem tagadja, nem is tagadhatja, hogy voltak csoportjai és egyes képviselői, akik — épp a korszellem hatására — tévesen ítélték meg a nemiséget. Még Szent Ágoston sem tudta kiheverni a manicheizmus és az újplatonizmus hatását, ami a test és a hozzá kapcsolódó nemiség dolgait illeti. Mindez nem változtat azon, hogy a Szentírás tanítása és nyomában az egyház teológiája a nemiség alapvető kérdéseiben a hiteles humánium számára is útmutató lehet.

A Biblia tanítása szerint Isten a teremtésben férfinak és nőnek alkotja az embert, sajátos egymásrautaltságban, a nemiség ajándékával. A Szentírás ugyanakkor drámai erejű képekben jelzi azt is, hogy ezzel az ajándékkal súlyosan vissza is lehet élni, égbekiáltóan emberellenes bűnöket lehet elkövetni. A nemi erőszak például a humánium súlyos meggyalázása, hiszen egyszerre sérti meg a becsületet és a szabadságot. Ezért mintegy önmagában hordozza büntetését. Véres testvérháború elindítója lehet, mint erről a Bírák könyve tanúskodik (49. f.).

A szentíró dicséri azt, aki a nemiség ajándékával Isten terve szerint él. „Élvezd az életet feleségeddel, akit szeretsz” — olvassuk a Prédikátor könyvében (9,9). Ebből a szempontból az Énekek éneke külön említést érdemel. A költői műfajba tartozik, a szerelem merész képei zavarba hozhatják a szemérmeskedőt. Van szimbolikus értelme is, tagadhatatlan. A keresztény misztikusok követik ebben (pl. Keresztes Szent János a Szellemi páros énekben). De nem csak jelképes értelmével kinyilatkoztatott, hanem direkt képeivel is, mert a völgegy és a menyasszony párbeszédét eleveníti meg. Olyan szerelemről beszél, amelybe belebetegszik a kiválasztott, és amely „erős, mint a halál”. Az egyház úgy fogadja el a szent könyvnek, hogy nem köti ki: csak az átszellemült, a szimbolikus értelmet fogadja el belőle.

Szent Pál maga is megfogalmazza a saját „liberalizmusát”: „Mehívástok — mondja — szabadságra szól, csak ne éljete vissza a szabadsággal a test javára” (Gal 5,13). „Minden szabad nekem, de nem minden válik javamra” (1Kor 13,1). Szabadságunk akár a

legsúlyosabb bűnök felé is lehetőséget ad. De az a kérdés, hogy a *nemiség dolgában mi válik igazán javunkra és általunk mások javára*. A kérdés az üdvözítő nemiség, amit ma megszentelt nemiségnek is mondunk. S ez máris megmutatja, hogy mi ebben a keresztény sajátosság. Az üdvösség távlatában felmérni az életet, és a Szentírás nyomán, az egyház útmutatása alapján megkeresni, mi úgy szabad nekem, hogy az valóban javomra is válik, embertérem javára, a humánium hiteles kereteiben. Keményen el is marasztalja az akkori idők szektárait, akik gyanúba keverték a nemiséget és az asztal jóízű ételeit: „Tiltják a házasságkötést és bizonyos ételek fogyasztását, jóllehet ezeket azért teremtette Isten, hogy a hívó ember hálaadással fogyassza. Hiszen Istennek minden teremtménye jó” (1Tim 4,3-4). A házastársi életben hirdeti a kölcsönös megbocsátást, a toleranciát („A szeretet türelmes”), az önzés feloldását. „Senki se keresse csak a maga javát, hanem a másikat is” (Fil 2,4). Ez a házastársak testi szerelmére is vonatkozik, és a humánium sürgető igénye.

Az egyház története persze a kereszténységben belül is fölmutatja az egyes korok eltévedéseit, melyek a nemiség minősítése terén megmutakoztak, de ez nem változtat a lényegen. Nem ezekből kell megítélni a keresztény humánium és a nemiség kapcsolatát, hanem a hiteles forrásokból és tanúkból.

Németh László igazán elfogulatlanul állapítja meg, hogy a kereszténység felfedezte a szerelem átszellemült arcát. A kereszténység tapasztalati alapot adott annak a kifejezésnek, melyet a mai teológia így fogalmaz: „megszentelt szexualitás”. A lovagkori szerelem sajátos idealizmusában a megszentelt erosz légköre fedezhető föl. S mindez úgy, hogy egyúttal egyetemes humánértékként könyvelhető el. Hiszen Goethe maga is megfogalmazza, hogy a testi vágy addig szép igazán, amíg be nem teljesül. A testi vágy mindig csalódással végződik, ha a lelki elem hiányzik belőle. Az átszellemült lelki szerelem nyilatkozik meg a férfi Mária-tiszteletében, mely a nemiség megszentelt formáját is jelenti az erosz lebegésében. A megszentelt nemiség hullámai sokkal messzebbre terjednek és sokkal nagyobb csodákat rejtenek, mint azt a testiség megszállottjai képzelik. Nekik fogalmuk sincs róla, hogy mennyire nem kell sajnálkoznuk azokon, akik például a celebsz életformát választották, és a nemiség átszellemültebb légkörében élnek. Ha választásuk őszinte elkötelezettség alapul, „százannyit” kapnak...

A keresztény nevelés alaptétele *nem a nemiség elfojtása, hanem megnevelése* a szeretetben, kinek kinek a saját kora, neme és élethivatása szerint. Szilárd tétele ennek a pedagógiának az is, hogy a nemiség „örömről” beszélni csak a szeretetben lehet. A testek találkozására csupán kielégülést ad, s nem mindig mindkettőnek. Az emberi élet megszámlálhatatlan tanúkkal bizonyítja, mi mindenről beszél a már földi keretekben is üdvözült nemiség (családapák és anyák esetében éppúgy, mint a hivatásból vállalt celibátus képviselői esetében). S ugyanígy fölvonultatja előttünk a nemiség kárhózzottjait (beszéd, életforma). Vajon melyikük arcán tükröződik az öröm, és melyiken a mohó élvezetek csödjé? Melyik AIDS-állomás igazolja majd az Egészséges Bűn és a Sápadt Erény gyanús századeleji tételét? Melyik talajon növekedik az Élet Fája és hol teremnek a Romlás Virágai? S mikor vergődnek majd fuldokolva a pusztító szenvedély narkotikumának hajótöröttjei a Humánium kikötőjébe? A hedonistáknak csak annyi közük van a humanistákhoz, hogy megpróbálnak valami okos mértéket vinni az élvezetekbe, melyek szeretet nélkül legfeljebb a gyönyört kínálják, — ideig-óráig. Az ember igazi mivoltában nyitott a Transzcendensre. Szellemisége révén, a Végtelen vonzókörében él. A sztriptíz-bárok útjai pedig a végesség zsákutcai. A ruháitól megfosztott testet már nem lehet tovább vetkőztetni. S ezt minden hiteles író vagy gondolkodó tudja. A humánium nem terem meg a testiség és a puszta érzékek talaján.

A keresztény emberiség gyökerei mélyre nyúlnak. A keresztény emberkép nem csupán a Szentírás egyház-értelmezte üzenetéből kapja vonásait, hanem a természetes emberi értékektől is, például a görög etika örökségéből. Embervoltunk igazi értékeit illetően egyetemes nyitottság jellemzi. Ugyanakkor hordozza az Ígéretet. Megnyílik a jövő felé, és az üdvösségben beteljesülő humánium reményének hírnöke egy értéktudatában vég-sőkig megzavart, de jobbik énjét kereső, új kor küszöbén álló Európában.

MESTERSÉGES MEGTERMÉKENYÍTÉS

A vallásos alapokra épített erkölcsi kiértékelés végső kritériumai nem a pusztá értelem érveire épülnek, hanem Isten jóságára, amint azt a vallásos közösség és a kinyilatkoztatás megértésére irányuló teológiai kutatás számunkra elérhetővé teszik. Ez azt jelenti, hogy a kiindulópontot azok a vallásos élmények, tapasztalatok adják meg, melyeken keresztül Isten jósága számunkra elérhetővé válik. A vallásos ember jóra irányuló igyekezete ezekből a tapasztalatokból meríti a motivációt és végső fokon ezekre építi erkölcsi öntudatának tartalmát is. Hasonlóan a teológia feladata is ennek a tapasztalatnak a feldolgozására irányul.

Amint mondtuk, a tapasztalat kiértékelésének első feladata azoknak a *forrásoknak kritikus tanulmányozása*, melyeken keresztül Isten jóságáról tudomást szerzünk. Ehhez mindenekelőtt azoknak a jelképeknek az értelmezésére van szükség, melyeken keresztül az istentapasztalatot és annak tartalmát az emberi közösségek valláshagyományja számunkra érthetővé teszi. A *mesterséges megtermékenyítés* keresztény értékelésének első lépése tehát hagyományunk idevonatkozó tartalmának kritikus értelmezése a jelenkori teológia és egyházi tanítás fényében. Ebben figyelembe kell vennünk a történelem folyamán kialakult vallásfelfogás fogalmi és jelképrendszerben kialakult különbségeit is.

A zsidó-keresztény valláshagyományban nincsenek olyan utalások, melyeket a mesterséges megtermékenyítéssel lehetne kapcsolatba állítani. Az etikai vizsgálatot tehát azokra a történelmi folyamatok alapján kialakított vallásos értéktételekre kell alapítani, melyeket valamilyen alapon kapcsolatba lehet hozni a reprodukációs technológia különböző elemeivel. Csak az ilyen analóg értelmezéssel lehet biztosítani azt, hogy az új technológiáról alkotott ítélet összhangban maradjon istenképünkkel és beilleszthető legyen a már kialakított vallásos értékrendszerbe. Természetesen ennek a folyamatnak hatása van a már kialakult erkölcsfelfogás fejlődésére, gazdagodására és esetleges átalakulására is.

Mivel a zsidó-keresztény valláshagyomány az alapjában közös istentapasztalatot eltérő szempontok alapján és különböző kulturális összefüggésben értelmezi, annak kiértékelése nem vezethet egységes értékítéléshez. Az emberről kialakított felfogásunk, az ember szabadságának és igényeinek változó értelmezése, valamint az egymástól eltérő és a történelem folyamán állandóan fejlődő vallásos szimbólumrendszerek Isten jóságának eltérő értelmezéséhez vezettek, és egy olyan pluralista értékfelfogás kialakulásához, amelynek csak az alapvonalai közősek. A reprodukációs technológiára vonatkozó álláspontok megértéséhez szükség van ennek az alapvonalnak a felvázolására, annál is inkább, mivel ez határozza meg a részletkérdésekre vonatkozó erkölcsi ítéletet is.

Ennek az értékelésnek szempontjából a *mesterséges megtermékenyítés* (AIH vagy AID) és a *lombikbébik létrehozása között* (testen kívüli megtermékenyítés) *különbség van*. A mesterséges megtermékenyítés a férfi spermiumának elérhetővé tételét kívánja meg, és az életadást elválasztja a szexuális aktustól, valamint lehetővé teszi nem a férjtől származó adományozott spermium használatát is szexuális kapcsolat kialakítása nélkül. A spermium fagyasztott tárolása (cryobanking) a házastársi kapcsolat és az életadás tér és időbeli szétválasztásához további lehetőségeket nyújt. Elég itt Kim Casalinak a 70-es években híressé vált esetére hivatkozni, aki rákban meghalt férje ondósejtjeinek felhasználásával fogant meg harmadik gyermekét kb. fél évvel férje halála után. A testen kívüli megtermékenyítéssel és embrió átültetéssel. Mindehhez hozzájárul az anya és magzata számára okozott veszély bizonyos mértéke, a megtermékenyített petesejtek egy részének pusztulása, vagy kísérletezésre való „felhasználása”, a „pótanyaság” gyakorlata, valamint a kezdeti stádiumában lévő emberi élet terapeutikus vagy kísérleti céllal történő manipulálásának lehetősége is. Mindkét eljárás mód, de különösen a második hathatósan befo-

lyásolja az életadásról, az emberi élet fejlődéséről, valamint a házasságról és a szülői mivoltáról kialakult vallásos és kulturális felfogásunkat is.

Amint már mondtuk, a valláshagyományra alapuló kiértékelésnek tehát azokból az ítéletekből kell kiindulnia, melyek a múltban az itt felsorolt problémákkal kapcsolatba hozhatók. Ezek között a legtöbb figyelmet a múltban a spermium megszerzése, a házassági aktus és az életadás szétválasztása, valamint a házassági köteleken kívülálló személy szerepe kapták. Ezeknek az ítéleteknek a rövid összefoglalásán és kritikus összehasonlításán keresztül áttekintést kapunk a reprodukciós technológiára vonatkozó zsidó-keresztény álláspontok alapfeltevéseiről és a megteremthető összhang határaitól is.

I. Az emberiség szaporodására vonatkozó szentírási parancsra való tekintettel a *mai zsidóság* számára általánosan elfogadható végső lehetőség a férj ondósejtjeivel történő mesterséges megtermékenyítés (AIH). Ugyanez a helyzet a testen kívüli megtermékenyítéssel és embrió beültetéssel is, feltéve, hogy ez a házastársak ivarsejtjeivel történik, állítja Seymour Siegel, az Amerikai Zsidó Teológiai Szeminárium professzora. (Siegel, 1978; Klein, 1975). Isaac Klein egyetért Siegel rabbi véleményével és hozzáteszi, hogy ez nyilvánvalóan nem az onанизmus esete. Hasonlóan, az adományozott ondósejtekkel történő mesterséges megtermékenyítést (AID) sem lehet házasságtöréshez hasonlítani a zsidó vallásos törvényhozásban; noha véleménye szerint nyomós okok szólnak amellett, hogy ez az eljárás mód ne váljon általánosan elfogadottá (Klein 1975).

A házasságra vonatkozó ortodox zsidó tanítás fényében nemcsak az a fontos, hogy a gyermeket házastársak fogadják meg, hanem az is, hogy a kettőjük közötti szexuális aktus legyen az élet megfogamzásának a forrása. David Belich rabbi véleménye szerint, aki a Jeshiva Egyetemen tanít, a legtöbb rabbi azt is fontosnak tartja, hogy a férj spermiumát csak a házassági aktus után gyűjtsék össze, mivel az önkielégülést erkölcsileg elítélik. Azt is megjegyzi, hogy a lombikbébik létrehozásához vallásos szempontból kívánatos az, hogy csak egyetlen petesejtet termékenyítsenek meg és így elkerüljék „az élet emberi elhatározásból fakadó pusztítását”. Friedrich Rosner rabbi is meg van győződve arról, hogy legtöbben megengednék a férj spermiumának használatát orvosi vizsgálat vagy mesterséges megtermékenyítés céljából, de megkívnák, hogy a házassági aktus megszakításával vagy kondom segítségével gyűjtsék azt össze (Cross és Postall, 1978. Rosner, 1972). Ortodox rabbik egyhangúan elítélik az ivarsejt adományozását, nem azért, mert abban házasságtörés vagy a vérfertőzés veszélyét látják, hanem azért, mert az idegen személy spermájának (vagy petesejtjének) a feleség testében való jelenlétét a Tóra szellemével nem lehet összeegyeztetni, állítja Siegel rabbi.

A konzervatív rabbik álláspontja figyelembe veszi a házassági boldogság és kielégülés fontosságát, valamint a gyermeknevelésből fakadó házassági és társadalmi értékeket is. Ezért Siegel véleménye szerint az ő véleményük egyenlő arányban megoszlik az adományozott sperma vagy petesejt használatára vonatkozóan. A megreformált zsidók még ennél is engedékenyebbek, de a végső határt számukra is a házasság keretei adják meg. Ezeket a véleményeket összefoglalva megállapíthatjuk tehát, hogy a zsidó valláshagyomány a reprodukciós technológia eszközeinek erkölcsi értékelésében nincs teljesen azonos állásponton, de a technológia alkalmazásának lehetőségét csakis a házasság keretei között tartja lehetségesnek.

II. A *protestáns vélemények* hasonló eltéréseket mutatnak. A konzervatív protestáns erkölcssteológia az egynejű házasságra és a házastársak szexuális kapcsolatára vonatkozó szentírási tanításra építi ítéletét. A liberális álláspont ezt a szemléletmódot kiegészíti a gyermekáldásnak a házasságra, a szülőkre és a társadalomra gyakorolt előnyös hatásával. Helmuth Thielicke véleménye szerint az adományozott spermium (vagy petesejt) gyökeresen el van választva a házastársak bensőséges személyes kapcsolatától. Az így létrehozott gyermek ezen felül megtestesíti azt aényt is, hogy a férj és feleség közötti testi egység lényegesen eltorzult. A gyermek léte a szülői hivatás megvalósulására emlékezteti az egyik élettársat és éppen az ellenkezőjére a másikat. Amint mondja, „...egy

harmadik személy társul a házasság lelki-testi kapcsolataihoz még akkor is, ha csak az ondósejtek képviselik őt". (Thielicke, 1964).

Paul Ramsey szerint a keresztény felfogás megköveteli, hogy az ember „embersége” magába foglalja „...a lelkének testét, csakúgy, mint testének lelkét (szellemét)”. A személyes szerelem valósága és a „férfi-női termékenység” közötti egység „a teremtést és szeretetet egyesítő isteni eszményképben gyökerezik.” Az adományozott ivarsejtekkel történt mesterséges megtermékenyítés vagy embrióátültetés „radikálisan szétválasztja azt, amit maga Isten egyesített”. Az ember szülői mivoltának lényegéből fakad az, hogy a „házassági aktus a szeretetkifejezés életadó aktusa vagy az életadás szeretetet kifejező aktusa legyen” (Ramsey, 1971).

Más protestáns teológusok azonban óvatosabban nyilatkoznak a kérdéstről. Harmon L. Smith, miután gondosan megvizsgálta az idevonatkozó római katolikus és protestáns teológiai irodalmat, csak egy „ideiglenes” álláspontot foglalt el. Egyelőre „a kérdésre a legokosabb (és talán az egyetlen) keresztény válasz bizonyos megszorítással 'igen'-t mondani a házastárs spermájával történt mesterséges megtermékenyítésre (AIH), és 'nem'-et az adományozó ivarsejtjeinek (AID) használatára.” Az utóbbi esetben ugyanis a férj a házastársi kölcsönösség meglehetősen álcázott tagadását látja, annak az elkötelezettségnek a tagadását, hogy egymáshoz kössék életüket a jóban és a rosszban egyaránt. Ez a megoldás nem a nagylelkűség egyértelmű kifejezése a gyermek elfogadásával, hanem a kapzsiság, mely azt állítja, hogy az életadásban rejlő személyes megvalósulás elérhető a másik élettárs részvétele nélkül. A népességrobbanás veszélyének fényében egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az életadás nélküli házasságban is sok teremtő lehetőség rejlik, különösen akkor, ha annak megvalósítása ilyen nagy személyes áldozatot követel az egyik házastárstól (Smith, 1970). Noha a lombikbébi problémájával nem foglalkozott, álláspontja erre az eljárásra is egyértelműen alkalmazható.

A kanadai Anglikán Egyház munkacsoportjában kialakult véleménykülönbség jól illusztrálja az ivarsejtadományozással kapcsolatos álláspontokat. Az eljárás erkölcsi és szociális értékének kérdésében a munkacsoport tagjainak véleménye megosztott maradt annak ellenére, hogy a problémát minden szempontból kimerítően megvizsgálták. Sem erkölcsi rosszását, sem szociális veszélyességét nem tudták meggyőzően bizonyítani, ezért nem emeltek nehézséget annak korlátozott alkalmazása ellen. A csoport többsége meggyőződött arról, hogy az adományozott ivarsejtekkel történt mesterséges megtermékenyítés „teljesen elfogadható megoldást biztosít” egy jogos emberi igényhez, melyet örökre fogadható gyermekek híján más eszközzel nem lehet kielégíteni. Erre az álláspontra azért jutottak el, mivel „...a gyermekekben a házastársak szeretetének valóságos és nagyraértékelt beteljesülését látták... Ez abból a keresztények és sok más vallás által közösen vallott meggyőződésből fakad, amely szerint a gyermekek áldásosan gazdagítják mind a házassági, mind a társadalmi életet.” Öten azonban „a házasságra és az emberi természetre vonatkozó keresztény tanítás” alapján elutasították az adományozott ivarsejtek használatának erkölcsi lehetőségét. Az Isten előtt egybekötött és életközösségre elkötelezett házastársak számára a teremtő élet lehetősége megmarad akkor is, ha a gyermekáldástól meg vannak fosztva. Annál is inkább, mivel „az életadás csak a férj és a feleség bensőséges és személyes szexuális egyesülésén keresztül történhet.” Ezenkívül azt is hangsúlyozták, hogy az ivarsejtekben rejtőző életadó erő használatával járó személyes felelősséget nem szabad elkerülni. Ezért kell külön is elítélni az ivarsejtek névtelen adományozását vagy egyedülálló nők mesterséges megtermékenyítését. (Creighton, 1977)

A kanadai Egyesült Egyház véleménye szerint az adományozott ivarsejtek használata ellen nem erkölcsi, hanem csak jogi nehézségeket lehet bizonyos esetekben emelni. Amikor „...ezt az eljárást a házasságon belül mindkét fél tudtával és beleegyezésével alkalmazták, akkor az erkölcsi szempontból teljesen elfogadható” (United Church, 1975). Az álláspont helyességének elvi igazolása Joseph Fletcher nevéhez fűződik. Véleménye szerint az emberhez méltó cselekvésmód döntő tényezője a józan megfontolásra épített kalkuláció, amelynek eredményeként a cselekmény következménye előre meghatározható-

vá és ellenőrizhetővé válik. „A szexuális aktusból fakadó életadás tehát nem annyira emberhez méltó, mint a laboratóriumban létrehozott élet,... a szeretetadás és a gyermek-nemzés szétválásával mindkét cselekmény emberhez méltóbbá válik, mivel az megfontolt elhatározás és nem kiszámíthatatlan körülmények eredményeként jön létre” (Fletcher, 1978).

A jól ismert protestáns teológus majdnem huszonöt évig érvelt a mesterséges megtermékenyítés lehetőségéért, és újabban ugyanilyen lelkesedéssel érvelt a testen kívüli megtermékenyítés előnye érdekében is. A sejtek klónozásával létrehozott emberi élet, lombikbébik vagy más megvalósítható eljárás véleménye szerint mind összhangban van a keresztény házasságról kialakított felfogásával. A házasság ugyanis nem fizikai monopólium, ezért a házastársak kölcsönös szabad elhatározással maguk közé befogadhatják az adományozott ivarsejtekkel létrehozott életet.

Noha a mesterséges reprodukció legtöbb esetében Fletcher elismeri a házasság szerepét és fontosságát, véleménye szerint gyökeresen szét kell választani a házassági szeretet szexuális megnyilvánulását annak életadó erejétől. Ez az álláspont nem csak a zsidó-keresztény hagyomány tanításának mond ellent, hanem megállapítható tényeknek is. Nevelés csak azért lehetséges, mivel a szülők szeretik egymást, a házastársak azért szeretik gyermekeiket, mivel szereték egymást, és gyermekeikben ennek a szeretetnek a térben és időben látható megnyilvánulását fedezik fel, — állapítja meg Richard McCormick, a jól ismert amerikai katolikus teológus. A szülői mivolt egyaránt magába foglalja az életadás és a nevelés igyekezetét, és mindkettő kölcsönös szeretetükben gyökerezik. (Hellers, McCormick, 1978)

Amint a felsorolt véleményekből láthatjuk, lényegében a protestáns felfogás is meggyezik abban, hogy a házasságra és a házastársi szeretetre szükség van az emberi életadás méltóságának biztosításához. A megtermékenyítés eszközeire vonatkozóan azonban már eltérnek a vélemények. A konzervatív protestáns álláspont elvben és gyakorlatban is elfogadja a szeretet szexuális kifejezésének fontosságát (noha nem feltétlenül követeli meg azt, hogy egy meghatározott aktus legyen az új élet kiindulópontja), a házassági kapcsolat kizárólagosságát, valamint a szülők és gyermekeik közötti genetikus folytonosság szükségét. J. Fletcher kivételével általában megkövetelik ugyanis, hogy a mesterséges reprodukció különböző módszereit csak végső esetben alkalmazzák, amikor a természetes módszer sikerére már nincs remény. Ezen az általánosan elfogadott állásponton belül azonban a liberális protestáns felfogás kevés nehézséget lát az adományozott ivarsejtekkel létrehozott életnek a házasság közösségébe való beillesztésében. A házasság keretein kívül történő reprodukciót azonban ők is majdnem kivétel nélkül elítélik.

III. A római katolikus értékítélet előfeltételei közel állnak az ortodox zsidó és konzervatív protestáns állásponhoz; ez a hagyomány is a mesterséges megtermékenyítésről alkotott vélemény keretei között ítéli meg a testen kívüli megtermékenyítést is. A mesterséges megtermékenyítést először 1897-ban ítélte el a katolikus egyház, a spermium megszerzésének módszere miatt. Ezt az ítéletet a Szent Officium hozta, de ez nem teremtett teljes összhangot az erkölcteológiában. Ezért XII. Pius pápa szükségesnek látta, hogy a kérdéssel 1949 és 1958 között többször is foglalkozzon. Az általa kialakított álláspont az alapja a katolikus tanításnak napjainkban is, erre épül a Hittani Kongregáció 1987-ben kiadott instrukciója.

A pápa mindenekelőtt visszaautasította a házasságon kívüli mesterséges megtermékenyítés lehetőségét, mivel az isteni és a természettörvény egyaránt azt követeli, hogy az emberi élet a házastársi szeretetből fakadjon. Az egymás iránti szeretet tökéletes megvalósítása utáni vágy adja meg a legszilárdabb védelmet a születendő személy biztonságához és méltóságának tiszteletben tartásához. Ugyanez a szeretet az alapja és biztosítéka személyes érdekeik megvalósulásának is. Adományozott ivarsejtek házasságon belüli használatát is tiltotta: „Csak a házastársaknak van természetes joguk egymás testéhez új élet nemzése céljából, ezek a jogok kizárólagosak, nem ruházhatók át másokra” (XII. Pius, 1949).

Az adományozó életadó közreműködés megzavarja a házastársak és gyermekeik közötti kizárólagos kapcsolat harmóniáját. „A házastársak és egy harmadik személy ivarsejtjeiből született gyermek között ugyanis nem létezik az eredetben gyökerező kapcsolat még akkor sem, ha ebbe a férj beleegyezik, nincs meg közöttük az életadás erkölcsi vagy jogi köteléke” (XII. Pius, 1950). A pápának még a férj spermájával végrehajtott mesterséges megtermékenyítéssel szemben is volt kifogása abban az esetben, ha az eljárás a házassági aktus keretein kívül történt. Orvosi beavatkozást csak azzal a céllal engedett meg, hogy annak segítségével a házassági aktus visszanyerje természetes életadó erejét, vagy az esetleges patológiai problémát kiküszöböljék, vagy pedig azért, hogy a megtermékenyülés lehetőségét növeljék. Az érvek, melyekkel ezt az álláspontot megalapozta, nem teljesen meggyőzőek.

A pápa érveinek gyökerét abban a meggyőződésben találhatjuk meg, mely szerint lényeges és szétválaszthatatlan kapcsolat áll fenn a házastársak kizárólagos szexuális közössége, szeretetük szexuális kifejezése, valamint ennek a szeretetnek a gyermekáldás útján történő tökéletessé tétele között. Az életadás folyamatába való mesterséges beavatkozás erkölcsi lehetősége ennek a szerves kapcsolatnak a megőrzésén áll vagy bukik. A döntő nehézség nem a házasságtörés veszélye, sem az önkielégülés hagyományos visszautasítása, hanem ennek a szerves kapcsolatnak a megbontása. Ennek a meggyőződések az alapján utasította vissza a pápa már 1956-ban a lombikbérik lehetőségét, mondván, hogy az ilyen igyekezet „erkölcstelen, és feltétel nélkül tilos”. Ha a házasság szentsége Isten teremtő szeretetének jelképe, akkor a házassági aktust párhuzamba kell állítani az isteni teremtés aktusával. A teremtésben azonban Isten szeretete és a teremtő aktus szétválaszthatatlanul egybefonódnak, ezért kell a pápa véleménye szerint a házasságban a szeretetet kifejező aktusnak minden esetben életadó erővel rendelkeznie.

Ezt az alapfeltevést a római katolikus erkölcsan lényegében magáévá tette. A házasság keretein kívüli mesterséges megtermékenyítést és az adományozott ivarsejtek használatát a legtöbb katolikus moralista visszautasítja. Karl Rahner például meg van győződve arról, hogy „...a gyermek annak a gyökeres egységnek a megtestesülése, melyet a házassági aktus fejez ki”. Adományozott ivarsejtek használata „...lényegében választja el a házastársak egységét az új személy létrehozásától, mint a házastársi szeretet egységének állandó megvalósulásától. Ezzel az életadást kiszakítja emberi keretei közül, és elválasztja a bensőséges házastársi szeretet szférájától...” (Rahner, 1972). Bernhard Häring sem talál az eljárás igazolásához alapot. Hosszú ideig ellenezte a lombikbérik létrehozásának módszereit is, még abban az esetben is, ha azok a házastársak ivarsejtjeiből születtek. Ezt a véleményt nem az eljárás mesterségesességére vezette vissza, hanem „...arra a tényre, hogy az megkívánja nemcsak az ivarsejtekkel, hanem a létrejött embrióval történő manipulációt is, melynek megvannak a maga veszélyei...” (Häring, 1975).

A házastársak ivarsejtjeivel, de házastársi aktus nélkül történő mesterséges megtermékenyítésre vonatkozó katolikus erkölcsoteológiai vélemények azonban már hosszabb idő óta nagyobb változatot mutatnak (AIH). Napjainkban aránylag kevés olyan erkölcsoteológus található, aki kifogást emelne az ilyen eljárás ellen, akár az ondósejtek összegyűjtésének módszere miatt, akár a fogamzásnak a házassági aktustól való elválasztása miatt, feltéve, hogy a házastársak csak ezzel a módszerrel tudják saját gyermekeiket életbe hívni. A tény, hogy a gyermek élete nem a házastársi szeretetet kifejező aktusból jött létre, nem választja szét gyökeresen a házassági szeretet szexuális kifejezését az életadástól. Ez ugyanis a fogamzásnál sokkal átfogóbb feladat, melyben a házastársi szeretet életbentartásának és folytonos szexuális kifejezésének megmarad a szerepe. A mai erkölcsan ugyanis meg van arról győződve, hogy az egyes emberi cselekedetek nincsen végérvényes és döntő erkölcsi jelentősége, ha azt a cselekvő személy életirányától, életorientációjától elválasztjuk (Fuchs, 1971). Így például a szexuális önkielégítés aktusának erkölcsi értékét nem egyedül a cselekedet fizikai struktúrája határozza meg (a nemiszerv orgazmzust okozó izgatása), hanem a cselekvő szándéka, a cselekedet következményei, különösen annak a cselekvő életorientációjára gyakorolt hatása. E vélemény értelmében ez a cselekedet elveszti önzó jellegét, ha azt a férj azért teszi, hogy házassága termékenységét ezzel, mint egyedüli lehetséges eszközzel biztosítsa, és így megvalósítsa a házassági szeretet legtökéletesebb és végső megnyilvánulását, a gyermekáldást (Van Allen,

1971). Hasonlóan azt a kárt is bőven kiegyenlíti a gyermekáldás, mely azzal jön létre, hogy a különben terméketlen házasságban a feleség petesejtjét testen kívül (tehát a házassági aktus nélkül) termékenyítik meg férje ondószálaival.

Nem látszik szükségessé, hogy a házastársak ivarsejtjeivel történő mesterséges megtermékenyítés lehetősége mellett további érveket hozzunk fel. Az eddigi megállapítások bizonyítják, hogy a konzervatív állásponttal ez a vélemény ugyanabban a mértékben egyeztethető össze, mint a születésszabályozásra vonatkozó tanítás és a fenntartásokat hangsúlyozó teológiai vélemény. Valójában mindkét álláspont közös gyökerekre megy vissza. Az adományozott ivarsejtek visszautasításában azonban nincs lényeges véleménykülönbség a hagyományos álláspontok között. Ezért nincs szükség arra, hogy megismételjük az idevonatkozó korábbi megállapításokat. Mielőtt a zsidó-keresztény erkölcsi meggyőződés közös határvonalait vázolnánk fel, ki kell térnünk a testen kívüli megtermékenyítéssel okozott *életpusztításra* is.

A testen kívüli megtermékenyítéssel és embrió átültetéssel ma is kikerülhetetlenül együtt jár a megtermékenyített petesejtek egy bizonyos hányadának halála. Ez a tény az eljárás egyik etikailag sebezhető pontja. Noha az erkölcsi kiértékelés több szempontot is figyelembe vesz, mint láttuk, a kezdődő élet fontosságáról kialakított ítéletnek jelentős szerepe van ebben a kérdésben is, csakúgy, mint az abortuszra vonatkozó álláspont kialakításában. Ez a szempont különösen fontos a római katolikus, az orthodox zsidó és a konzervatív protestáns vélemény megfogalmazásában. Ez a szempont nem veszt súlyából még akkor sem, ha az anyaméhbe még be nem ágyazódott blasztula és a már beágyazódott embrió emberi státusza között valamilyen különbséget teszünk. Az emberi élet elpusztítása még ebben a kezdeti stádiumában is egy döntő szempont, mindaddig, amíg nem bizonyítható legalább az a tény, hogy az életben így okozott veszteség nem nagyobb, mint a természetes megtermékenyítés folyamatával együttjáró életpusztulás. Noha manapság a lombikbébik létrehozása egyre sikeresebb, még ma sem éri el az eljárást a természetes folyamat hatékonyságát. A veszély szándékos okozására épített ellenetetés tehát ma sem vesztette el teljesen súlyát.

IV. A megvizsgált vélemények alapján megállapíthatjuk, hogy a mesterséges megtermékenyítés legtágabb és minden hagyomány által elfogadott határvonala, mondhatnánk a zsidó-keresztény hagyomány külső kerete a házasság. Egyhangúnak mondható az a meggyőződés, hogy az életadás minden módja a házasság keretei között kell, hogy történjen. A keresztény vallás-erkölcsi meggyőződés ezen felül fontosnak tartja a házastársak és a gyermek között létrejövő kapcsolat genetikus egyenlőségét is. Ezzel biztosítja azt, hogy mindkét fél emberileg teljesen egyenlő mértékben részesüljön az életadás feladatában. Ezen kívül közös hagyományunk jelentősnek tartja a házassági aktus szeretetet kifejező és életet adó szerepének megbonthatatlan egységét is. Így érthető, hogy a mesterséges megtermékenyítés és embrió átültetés különböző módszerei és vannak még meg nem valósított változatai is csak végső esetben tekinthetők elfogadottnak, a házassági termékenység megvalósításának legvégső eszközei csupán. A hagyomány legkövetkezetesebb alkalmazása ezen felül nehézséget lát minden olyan módszerben, amely az életadást és a házassági szeretet szexuális kifejezését szétválasztja egymástól.

A közös hagyománynak csak a legkonzervatívabb értelmezése utasítja vissza a házastársak ivarsejtjeinek végső esetben történő használatát. Ez a módszer ugyanis nem borítja fel tartós jelleggel a házastársak és a gyermek közötti kapcsolat egyenlőségét. Rövid távon ugyan kár származhat az életadás és a szeretet szexuális kifejezésének szétválasztásából, de ezt az egy esetre korlátozott kárt a terméketlenség orvoslása, valamint a gyermekáldás és nevelés értékei hosszú távon bőven kárpótolják. A házasság szükségességének megőrzése elválasztja tehát közös hagyományunkat a szorosan vett pragmatikus vagy haszonelvű nézetektől. A hagyományon belüli véleménykülönbségek első és legfontosabb határvonala a szülők és gyermekeik közötti genetikus folytonosság, az emberi leszármazás természetes folytonosságának fenntartása. Az így biztosított emberi egyenlőség és harmónia súlyosabban esik latba, mint a gyermekáldás és nevelés értékei. Az életadás és a szeretetkifejezés egységének megőrzése ezen túlmenően elhatárolja a hagyomány legkövetkezetesebb megőrzésére irányuló igyekezet képviselőit, a római katolikus egyházat, az ortodox keresztényeket és ortodox zsidókat is.

Befejezésül azt is meg kell jegyezni, hogy a felhozott érvek nem minden esetben gyökereznek pusztán racionális megfontolásban. A házasság szentségének tulajdonított fontosság és az erkölcsi érzékenység, amit Karl Rahner „vallás erkölcsi ösztönnek” nevez, befolyást gyakorolnak világnézetünkre és értékszémleletünkre is. Ezt a tényezőt nem lehet kategorikus fogalmak segítségével világosan meghatározni, de nem tagadható az a tény, hogy ez lényeges szerepet játszik a kérdésben kialakított vélemények eltérésében. Minden erkölcsi döntésben szerepe van ugyanis egy, a tapasztalataink határát túllépő tényezőnek is, az abszolút jóra való irányultságnak. Ennek a tényezőnek köszönhető, hogy az erkölcsi jó megvalósításának igyekezete örök üdvösségünk elérésének is emberi eszköze (Rahner, 1963, 1964; Fuchs 1970).

Végso fokon a véleménykülönbség az emberi és vallásos alapfeltevések fontosságáról alkotott felfogásban gyökerezik. Az egyik oldalon a hagyományos álláspont követői meg vannak győződve arról, hogy az adományozó szerepe nem egyeztethető össze az emberi szexualitással, a házasságról és a családi életéről kialakított zsidó-keresztény felfogással. A liberálisabb álláspont követői nem tagadják ezeknek a szempontoknak a fontosságát, de figyelembe veszik azt a tapasztalati megfigyelést is, hogy az adományozott ivarsejtekből származó gyermek nevelése is nagy érték és segítség a harmonikus házasság és házastársi szeretet megvalósításában, különösen akkor, ha gyermekek örökbe fogadása gyakorlatilag lehetetlenné válik. A házastársi szeretet igényli az életadást. Az adományozott ivarsejtek által keltett genetikum aszimmetria a házastársak életében nem szükségszerűen vezet diszharmoniahoz feltéve, hogy erre a lépésre jól megfontolt döntéssel szánták rá magukat. Ez a tapasztalati megfigyelés vezette L. Janssens is arra az újabb keletű lépésre, hogy a kérdésben álláspontját megváltoztassa. Amint 1980-ban írta, az adományozott ivarsejtek használatánál a legkifogásolhatóbb probléma az adományozó személyének titokban tartása. Amennyiben az eljárásra alkalmas személyeket gondosan megválogatják és az adományozó személyét nem tartják titokban a befogadó család tagjai előtt, nem lehet az eljárás ellen elvi nehézséget találni. A cselekedet természetére épített erkölcsi ítélettel szemben Janssens ezt a véleményét a II. Vatikáni zsinat tanítására vezeti vissza, mely szerint az erkölcsi jóság végso fokon a személy természetéből fakad. Janssens véleményét, legalább is egyelőre a katolikus erkölcsstanban nagyon kevesen teszik magukévá. Álláspontja nyilvánvalóan további vizsgálatra és bizonyítékokra szorul.

Felhasznált irodalom: Van Allen, Roger: „Artificial Insemination (AIH): a contemporary re-analysis”, *The Homiletic and Pastoral Review*, 1970. p.363ff. — Creighton, Philip: *Artificial Insemination by Donor*, 1977. p.61–62. — Cross, D., Postall, B.: „Test-Tube babies”, *Jewish Digest*, 1978, Dec.p. 69. — Fletcher, Joseph: *Morals and Medicine*, 1960. p.139. — Fletcher, Joseph: *Humanhood, Essays in Biomedical Ethics*, 1978. p.99. — Fried, C.: „Ethical issues in existing and emerging techniques for improving human fertility”, in his *Law and Ethics of AID and Embryo Transfer*, 1973, p.40–44. — Fuchs, Joseph: „Basic Freedom and Morality” in his *Human Values and Christian Morality*, 1970. p.197–203. — Fuchs, Joseph: „The absoluteness of moral terms”, *Gregorianum*, 1971. p.415–457. — Häring, Bernhard: *Ethics of Manipulation*, 1975. p.200. — Hellegers, André, McCormick, Richard: „Unanswered questions on test-tube life”, *America*, Aug 18, 1978. p.74–78. — Hitani Kongregáció, *Donum Vitae*, Vatican City, 1987. — Jakobovits, Isaac: *Jewish Medical Ethics*, 1975. p.272–273. — Janssens, Louis: „Norms and priorities in a love ethics”, *Louvain Studies* 1977. p.207–238. — Janssens, Louis: „Artificial Insemination, Ethical Considerations”, *Louvain Studies* 1980. p.3–29. — Klein, Isaac: *Responsa and Halakic Studies*, Ktav Publ. 1975. p. 167–168. — McCormick, Richard: *The Ambiguity of Moral Choice*, Marquette University, 1973. — McCormick, Richard: „Reproductive Technologies” *Encyclopedia of Bioethics*, 1978. col.1458. — XII. Pius: (1949), *Acta Apostolicae Sedis*, p. 577. ff. — XII. Pius: (1950), *AAS*, p.252. — XII. Pius: (1951), *AAS*, p. 850. — XII. Pius (1956), *AAS*, p. 470–71. — Rahner, Karl: „On the question of formal existential ethics”, *Theological Investigations*, vol.II. 1963, p.217–234. — Rahner, Karl: *The Dynamic Element in the Church*, Herder 1964. — Rahner, Karl: „The problem of genetic manipulation”, *Theological Investigations* 3, vol. IX. 1972. p.246. — Ramsey, Paul: *Fabricated Man*, Yale u. Press. 1971. — Rosner, Fred: „Modern Medicine and Jewish Law”, *Studies in Torah Judaism*, vol 13, 1972. p.105. — Siegel, Seymour: „Test-tube propagation”, *The Jewish Spectator*, Winter 1978, p.24. — Smith, Harmon 1.: *Ethics and the New Medicine*, 1970. p.83. — Thielicke, Helmuth: *Ethics of Sex*, 1964, p.252–254, 259. — Troisfontaines, R.: „L'insemination artificielle”, *Novelle Revue Theologique*, 1973, p.764–778. — The United Church of Canada; *Report of the Commission on Ethics and Genetics*, 1975, p.7.

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

DR. TRINGER LÁSZLÓ pszichiáter professzorral

A NEMISÉG ÉRTÉKELÉSÉRŐL

Professzor úr sokfelé tart előadást a szexualitásról, ezért kérek most egy általános áttekintést az adott témából. Saját fiatal életében a család vagy inkább a nevelői alakították Önben a nemiség helyes értékelését?

— Sok helyen elmondtam, hogy életem egyik kiemelkedő szerencséjének tartom, hogy Pannonhalmán nevelkedtem, ott járhattam gimnáziumba. Igaz, hogy ez már a négyosztályos rendszer volt, mégis alapvetően meghatározta későbbi beállítódásaimat, talán egész pályafutásomat is. Ezt azért bocsátom előre, mert igen sok pozitív gondolat és érzés köt oda. De éppen konkrétan a szexualitással kapcsolatban mindvégig maradt bennem bizonyos távolságtartás, mely mondanivalómat is meghatározza. Mire gondolok itt? A szexuális nevelés akkortájt, az 50-es évek közepén az iskolákban — talán általánosítva is mondható — egyenes folytatása volt annak a szellemiségnek, melyet leginkább Tóth Tihamér nevével lehetne fémjelezni. Könyveit minden lelkigyakorlat és rekolláció alkalmával kitették a padra, azt olvastuk.

Gondolom nem lepi meg, hogy mint orvos, ezzel a metódussal szemben bizonyos fenntartásokat hangoztatok. Nagyon sok más ideg orvos is negatíven ítéli meg az említett irányzat szexuális beállítódását. Bár ez a törekvés keresztény értékekre hivatkozik, de azt meglehetősen egyoldalúan kezeli. Olyan tabuval, olyan tilalmi hangárral vette körül a szexuális kérdéskomplexumot, hogy a témának már az érintése is büntudatot váltott ki. Különösen állt ez a fiatalokra, akik a dolgok természetéből eredően úgyis tele vannak szexuális feszültséggel. Ebből a körből messze kiemelkedett egy-két tanárom, akikkel személyesen is szorosabb kapcsolatba kerültem, netán gyóntatóim is voltak. Messze világító fátylaként fényeskedtek. Önmagukat teljesen függetlenítették az adott felfogástól és valami olyan hihetetlenül toleráns, megértő — egy kicsit majdnem megmosolygó — magatartást tanúsítottak, mellyel sok fiatalban a mesterségesen fölfokozott büntudatot érezhetően enyhítették. Nyugodtan megemlíthetem a nevüket, hiszen már egyik sincs az élők sorában. Bajtai Oros, Cziráki László, Jávor Fidél. Számomra ők kiemelkedően fontos személyiségek abból az időből. Mindegyikkel később is tartottam a kapcsolatot. Bajtai Oros, sajnos, hosszú betegségben fiatalon halt meg.

Ők voltak azok, akik a nemiség szempontjából már olyan felfogást képviseltek, mely véleményem szerint keresztényibb volt. Mit akarok ezzel mondani? Azt gondolom, hogy nagyon sok, önmagát kereszténynek kijelentő személy, család vagy pedagógus — ma talán kevésbé, mint akkor — a szexualitást negatív oldalról közelíti meg. Valahogy úgy tekinti, hogy a szexuális magatartás szinte választóvíz, első számú kritérium abból a szempontból, hogy valaki jó keresztény-e vagy sem, megfelelő lelki életet él-e vagy sem. Azt hiszem, ez borzasztóan egyoldalú beállítás és hozzájárul ahhoz, hogy az egész dolog a maga természetes helyéről kiemelve, tabu-tilalommal körülvéve, ugyanakkor messze túlértékelve jelentkezzék, — még talán ma is. Föltételezem, hogy a római egyháznak, de talán más egyházaknak is illetően felfogása valamelyest hozzásegít ahhoz, hogy akik nem képviselnek keresztény álláspontot, ekkora üzletet tudnak csinálni a szexualitásból. Hiszen, ami tilos, amit tabu vesz körül, az izgalmas és azt áruba lehet bocsátani. Ha a dolgot természetesebben kezelnék, akkor nyilvánvalóan nem lenne ekkora piaca. Hangsúlyozom, hogy az a nálunk megmutatózó szabadosság, amely a szexualitást

áruvá süllyeszti és a televízió csatornáin is behatol szinte minden otthonba, sokak számára azért ilyen „sikeres”, idézőjelben mondvá, mert tabun nevelkedtek.

Hogyan segítheti át a nevelő, a lelkipásztor a fiatalat a nehézségeken, hogy ne váljék az említett „tabu” rabjává?

— Mint orvos beszéltem erről Cziráki Lászlóval, aki valahogy így fejezte ki magát: „Ha egy fiatal gimnazista a gyóntatószékben azzal kezdi, hogy már megint önkielégítést végzett, akkor nem csinállok belőle nagy ügyet, azt mondom, igyekezzél, fiam, jónak lenni... és elkezdek valami másról beszélni.” Ez a tanár már a hatvanas évek végefelé úgy viselkedett, hogy a hangsúlyt sohasem a dolog negatív oldalára helyezte, hanem valami pozitívumra.

A fiatal életében sok olyan kérdés vetődik fel, amely tanára, lelkivezetője számára elsősorban fontos. Például kérdezi a jövőjéről, hogyan képzei el az életét, mi köti le az érdeklődését, — és ezekkel a kérdésekkel máris megfogta az illetőt...

Talán fontos lenne megemlíteni, hogy az önkontroll erősítése és a testedzés mennyire segíti át a fiatalat a számára még alig tudatos nemi érzéseken és problémákon.

— Önmagunknak, testi mivoltunknak kultúrájában megint nem a nemiség a legelső, az csak egy a sok közül. Legalább ilyen fontos a testkultúra, a természetjárás, a sport vagy a játékok bármely formája, mely a társas kapcsolatok kialakításának egyik útja.

Osszefoglalva kérdését: nagyon kívánatos volna, ha az egyházon belül, az egyháziak gondolkodásában is érvényesülne az a szemléletváltozás, hogy a nemiségben a bűnnek minősíthető megnyilvánulások ugyan fontos kérdések, de elsősorban nem ezen múlik, hogy ki milyen érett felnőtt személyiséggé válik. Nem, hanem a dolgokkal kapcsolatos pozitív állásfoglalásán. Például, hogy mennyire tekinti a szexualitást értéknek, olyan értéknek, melyet ápolni kell, melynek kultúrája van, és amely az emberközi kapcsolatokban igen fontos szerepet játszik. Értékmeghatározó tényező is lehet, szemben azzal a felfogással, hogy a nemiséget eleve adott rossznak tekintjük, és ezért a minimálisra szorítjuk.

Azt hiszem, és ezt már a magam életéből mondom, hogy amikor a Confiteorban megvalljuk „Quia peccavi nimis cogitatione, verbo et opere...” — vétkeztem gondolattal, szóval, cselekedettel — és mellette megjelent az „et omissione”, tehát mulasztással is, akkor ebben már ott volt az a kívánság, hogy irányítsuk figyelmünket a pozitívumra, mert azal is vétkezhetünk, ha elmulasztjuk a pozitív értékeket kibontakoztatni és gyakorolni. A keresztnység a szexualitás területén annak igazi nagy értékét ideálját mutatja fel nekünk, melyet teljesen valószínűleg sohasem érhetünk el. Tehát egy olyan irányt ad, amelyhez igazodhatunk. Amikor a keresztény ember mint követendő modellt, Krisztust tekinti célként, akkor nem az a lényeg, hogy Őt teljességgel elérje, hanem mint végső célt tűzze maga elé és így egész élete irányát meghatározza. Még akkor is, ha messze elmarad Tőle, vagy ha Felé törekedvén itt-ott meg is botlik.

Sokkal fontosabb, hogy legyen egy szilárd támpontom, mint az, hogy olyan tilalmakkal bátyázzam körül magam, amelyeket ha meg is tartok, még nincs meg a biztos irányulásom a cél felé. A szexualitás célra irányultságának különösen kiemelt jelentősége van. Mostanában halt meg Waigand József, akinek annak idején a Teológiában jelent meg egy írása „Lelkitükrök válsága” címmel. Ebben éppen azt a kérdést taglalja, hogy a hagyományos lelkitükrök negatív oldalról közelítik életünk problémáit, ez pedig a mai gondolkodástól idegen. Felmerül a kérdés, hogy az egyház által képviselt értékek, valamint a gondolkodásmód folyamatos változása hogyan egyeztetethők össze. A szexualitással kapcsolatos szabados felfogásnak, mely manapság szélsőséges formában érvényesül, vajon kell-e engednünk és netán azt várnánk, hogy az egyházon belüli gondolkodás is ezt kövesse...

Itt megkülönböztetést kellene tennünk, különösen az egyházi szolgálatban lévők miatt. Ön valóban sok papot, szerzetest ismer, tanácsadójuk. Hogy értékeli celebsz életüket a szexualitás értékviszonyában?

— Azt gondolom, hogy a szexualitás olyan érték, amely a személyiség önkiteljesedésének — hogy ezzel a divatos szóval éljek — igen fontos eleme. Ám ezt a kérdést külön kell választani az egyháziakban a celibátushoz kapcsolódó diszciplináris kötelezettségtől, mert ez utóbbi nem tartozik szorosabban véve a szexualitás éthoszához. Egyszerűen a római egyház felelős vezetői úgy látják jónak, hogy a celibátust, azaz a nőtlenséget kötelezettségként elvárják *felszentelt papjaiktól*. Amikor a II. Vatikáni zsinaton a világi papságot illetően felvetődött ez a kérdés, úgy tudom, hogy a pro és kontra szavazásnál igen megoszottak a vélemények. Hozzá kell tennem, hogy egy olyan világban, ahol a nemiséggel kapcsolatban nagyobb a nyilvánosság, a szabadosság, ahol az emberi kapcsolatok létesítését sokkal kevesebb előírás szabályozza mint korábban, várhatóan több világi pap nem fog tudni a celibátus kötelezettsége vállalásának eleget tenni. Vagy egyáltalán már nem is vállalja annak kötelezettségét. Együtt jár ezzel az is, hogy erősödnek olyan mozgalmak, melyek a celibátussal kapcsolatban engedékenyebb magatartást szeretnének Rómánál elérni. Én ezt a kérdéscsoportot úgy fogom fel, hogy ha a szexualitás érték, akkor ezen értéktől való megtartóztatás, az ilyen magatartásnak vállalása még nagyobb érték lehet, de mégsem tartozik a papi mivolt lényegéhez úgy, ahogy sokan gondolják.

A szerzetesség esetében, mely önként vállalt Istennek szentelt életforma, annak természetéből fakad, hogy a nemiség is más megvilágításba kerül. Meg kell említenem, hogy vannak olyan lelkiségi próbálkozások, mozgalmak vagy közösségek, melyek a pároknak, házaspároknak a szerzetes közösséghez való tartozását valamiképpen lehetővé teszik. Gondolok itt Juda Oroszlánjai közösségre, azaz a jelenlegi Nyolc Boldogság közösségre, vagy az Emmánuel közösségre, melyeknél a két életmód összeegyeztethető. A hagyományos, főleg monasztikus szerzetesközösségek életével nyilvánvalóan nem hangolható össze, hogy a szerzetesek párban éljenek.

Ezeket a gondolatokat a saját tapasztalatából, praxisából fogalmazza meg?

— Tapasztalatom szerint az a nem ritka benyomásom, hogy szerzetes iskolákban a szerzetes tanárok a saját szexualitásukkal kapcsolatos félelmeiket, szorongásaikat valamiképpen átviszik a diákokra és a nevelési folyamatba. És emiatt bizonyos tabu-misztikumot építenek a szexualitás köré

Nem gondolja professzor úr, hogy éppenúgy mint a családi életre, a papi, szerzetesi életre sincsenek eléggé felkészítve a fiataljaink? És itt nem a szexuális felvilágosításra gondolok, hanem hogy a nemiség értékének, valamint az arról való önkéntes lemondás értékének az igazi elmélyítése hiányzik. Én ugyanis nap mint nap találkozom az ilyesfajta hiányosságokkal.

— Azt hiszem, ez így van. Magam is tapasztaltam legutóbb női szerzetesrendek újoncmesternőinek egyhetes lelkigyakorlatán, melynek keretében előadást tartottam. Kész írásokat is adtam kezükbe. Komoly problémák is felvetődtek. A szerzetességben a szexualitás kérdése egészen másként jelenik meg, mert a fogadalomnak természeténél fogva része a szexualitásról való lemondás. Orvosi gyakorlatomban sok szerzetes fordult hozzám, ezért már a kérdés kezdetén válaszolni akarok arra a sokakban felvetődő problémára, hogy a szexuális életéről való lemondás nem jár-e lelki zavarokkal. Nem okoz-e perverziókat? Nagy általánosságban azt kell mondanom, hogy nem. Akkor nem, ha a lemondás tudatosan vállalt értékválasztáson alapul és nem valami személyiségen belüli probléma megoldásaként dönt így az illető, vagy éppen esetleges külső nyomás vagy kényszer hatása alatt cselekszik. Meglehetősen gyakori eset lehet, hogy az ilyen döntés valami fogyatéknak a kompenzálása, amikor például egy nagyon gátlásos, kontaktus-képtelen személy jelentkezik szerzetesnek. Az ember itt hajlamos arra gon-

dolni, hogy a háttérben ilyesmi van: „én úgysem reménykedem abban, hogy megfelelő kapcsolatokat tudjak létesíteni, elmegyek tehát egy olyan közösségbe, ahol eleve szervezeten találják elém az emberi kapcsolatoknak viszonylag szűkebb körét.” Vagy vannak például kisebbségi komplexumokkal küszködő személyek. Olyan nők, akik magukat vagy végtelenül csúnyának tartják vagy úgy gondolják, hogy mint nők, úgysem tudnak boldogulni, — és akkor belépnek egy szerzetesközösségbe. Vannak olyan sete-suta fiatal emberek, akiknek nem volt módjuk forgolódni női társaságokban, vagy zilált családokban nevelkedtek; esetleg olyan házassági mintát láttak a szülőiktől, hogy ilyen életet nem kívánnak maguknak. Mindezt többnyire nem gondolják végig, ezért nem is eléggé tudatos a választásuk, de mögötte mégis az látható, hogy a házassági életformával mint értékkel talán sohasem találkoztak. Következésképpen, amikor valaki választ és a szerzetességet választja, a döntés mélyén ez valójában egyfajta menekülés. Félelmüktől vagy negatívként megtapasztalt élményektől. Ám, ha szerepet is játszanak ilyesfajta lélektani hatások, ez nem von le semmit a vállalt élet értékéből. A hívő szóc az ilyen emberi lélekekben is megfogható. Ettől még a kegyelem segítségével az illető ragyogóan megtalálhatja a helyét a szerzetesi közösségben. Valószínűleg azonban sokkal kevesebb probléma adódna, ha még a végleges döntés előtt az említett rejtett tényezőket nyitottá, tudottá tehetnénk és azokat az illető időben feldolgozhatná. Ha tisztában lenne saját döntésének minden apró mozgató rugójával, akkor majd az életben adódó nehézségeknél is könnyebben tudna bánni önmagával.

Mint pszichiáter különféle betegekkel foglalkozik. Hogyan látja meg, hogy ezek szexuálbetegek is? Ez a probléma együtt jár egyéb lelki konfliktusokkal vagy külön tényező —, főleg fiatalok esetében?

— A lelkibetegek döntő többségénél a személy egésze beteg. Nemcsak egy-egy részfunkcióban, hanem a személy egészében jelentkeznek zavarok és ebből eredően az egyik nagyon fontos funkcióban, a szexualitásban is. Szakmámon belül vannak olyan felfogások, amelyek a szexualitás jelentőségét az első helyre állítják. Ez a felfogás párhuzamos azzal a már említett másik túlzással, amikor tabukérdést csinálnak belőle. Ha a személy egészében vannak zavarok, és azon belül a szexualitásban is, akkor nem célszerű a gyógyításnak az a fajta megközelítése, mely csak az utóbbival foglalkozik. Újból hangsúlyozom, a személy egészét kell tekinteni minden fontos mozzanatával együtt. Mégis gyakran jönnek az ideggyógyászhoz olyanok, akik elsődleges szexuális funkciózavarról panaszkodnak, legyenek azok férfiak vagy nők. Ez mondjuk egy átlagos rendelésnek talán a tíz százalékát jelenti. Ilyenkor két dolog állhat fenn. Vagy az, hogy valóban az egyik részfunkció zavaráról van szó, vagy az egész személy zavaráról — mondjuk depresszióról —, de a beteg a részproblémát helyezi előtérbe, mert a többit nem érzékeli, nem ismeri föl. Az orvosnak tehát alaposan tájékozódnia kell az egész személyről. Néha, nem is nagyon ritkán, olyan módszereket alkalmazunk, mellyel kifejezetten a nemi funkciót kezeljük. Az ideggyógyászatnak egyik ága szexológiai problémával foglalkozik. Hazánkban erre nincs még külön szakképesítés, de vannak olyan személyek, akik egyéni érdeklődésük folytán behatoltak ebbe a témába.

Betegeim között elég sok egyházi személy is van. Azt kell mondanom, náluk nem annyira kiemelkedő fontosságú a szexualitás kérdése, mint ahogy kívülről gondolnánk. Vannak természetesen problémák, amelyek sajátos kezelést igényelnek. És vannak olyan helyzetek is, ahol az önmegtartóztató életmód nem sikerül. Vagy csak olyan magatartás árán sikerül, ami nem éppen perverszió, de az illetőnek magának problémát okoz. Ilyen esetekben tudunk valamit tenni. Ki kell emelnem, hogy nem a homoszexualitás az elsődleges jelenség. Az ugyanis sokkal mélyebb probléma, mert többnyire primér adottság. Nagyon nehéz kérdés, különösen akkor, ha egy ilyen problémájú lekipásztor a fiatalssággal foglalkozik. De még egyszer mondom, az ilyen eset nem túl gyakori.

Sokan sürgetik, hogy már a jelentkezőknél szükséges lenne egy előzetes komoly beszélgetés arról, hogy ki mire is vállalkozik. Nem kellene-e alkatilag, karakterében is megfigyelni, hogy az illető alkalmas-e a vállalt életre? Azt is tudjuk, hogy a papságnál, a újraéledő szerzeteseknél a felvételt vezetőik igen gyakran régies felfogásúak vagy éppen járatlanok az ilyen kérdésekben.

— Voltak próbálkozások az előkészítésre, mint orvos, magam is résztvettem az ilyen felmérésben. Ugyanezt a problémát átéljük az orvosi egyetemen is, mivel a felvételi vizsgánál felvetődik az ilyesfajta szűrésnek szükségessége. Hiszen az orvosi pálya is elég komoly követelményeket állít az illető személlyel szemben, és nagyon sokan nem tudnak ennek megfelelni. A válaszom ilyen kérdésre eléggé kiábrándító. Saját szakmámat ismerve, saját területünk módszerei — akár orvosi, akár pszichiáteri vagy pszichológiai, akár tesztműszerek legyenek azok — pillanatnyilag elég durva becslést tudnak adni arra vonatkozólag, hogy az illető az adott pályán, legyen az papi vagy orvosi, miként fog később beválni. Hogy miért? Az emberi természet, az emberi magatartás nagyon nehezen prognosztizálható. Ugyanis, hogy hogyan viselkedik egy adott ember a jövőben, az nemcsak tőle függ, hanem az adott szituációtól is. És a szituációkat nehéz előre megjósolni. Mi, orvosok, azt tudhatjuk, hogy egészében milyen egy papi pálya, de azt megmondani, hogy X.Y. 15 év múlva egy eldugott falu plébániáján izoláltan, társtalnul, egyedülléttől gyötörve hogyan fog viselkedni — amikor ott a környezetében fölbukkan egy hölgy, aki egyszerűen csak érdeklődést tanúsít irányában —, ezt előre roppant nehéz megmondani. Ezért az ilyen szűrővizsgálatokkal kapcsolatban túl nagy elvárásokat nem táplálhatunk. Ugyanis, amint már mondtam, a mindennapi helyzetek olyan sokrétűek, hogy az abban való viselkedést nem tudjuk megjósolni. Mindenesetre a durvább problémákat, például a személyiségzavarokat vagy a már betegség határát suroló lelki problémákat kívánatos lenne kiszűrni. Erre van is mód, ha kéri...

A családban fellépő szexuális problémákról, azok orvoslásáról szóljon, már amennyit a praxisából elmondhat.

— Az ilyen problémás embereknél a leggyakoribb, hogy a szexuális össze nem illés vagy egyéb zavarok háttérében valójában nem „szexuáltechnikai” nehézségek vannak, hanem a kettőjük közötti kapcsolatban vannak olyan zavarok, melyek azután nemiségükben csapódnak le. Ezért a terápia során a partnerek figyelmét a lelki zavarokra irányítjuk.

A leggyakoribb esetet egyszerűen meg tudom fogalmazni. Ez igazában a szeretetről való hamis felfogásból fakad. Amit röviden úgy fejezhetnénk ki, hogy a szeretet helyett a birtoklás uralja a helyzetet. Sokak számára a szeretet egyenlő azzal, hogy birtoklom, magaménak tartom a másikat. Ha erre az igazságra rá tudjuk vezetni őket, máris nagyon sokat segítettünk helyzetükön.

Másrészt a szexuális élet mikéntjére, módozataira vonatkozólag a felfogások nagyon sokban különböznek. A házastársak között, mondhatnám azt, elvileg minden megengedett, aszerint, hogy az a kölcsönös megértést és beleegyezést szolgálja. Ugyanakkor még mindig gyakori az a nézet, hogy a férfi a nőt kizárólag kielégülése eszközéül tekinti és nem képes figyelni arra, hogy a másiknak is vannak ilyen igényei. Vagy fordítva, a nő részéről még mindig eléggé elterjedt az a felfogás, hogy a szexualitás egy olyan szolgáltatás, amelyet a férje számára nyújtania kell, ha meg akarja tartani. Fel sem vetődik benne, hogy ez a nőnek a személyi kiteljesedését is jelenti. A szexualitás körül igen sok olyan attitűdbeli zavar van, amelyet, ha érintetlenül hagyunk, és csak magát a technikai problémát kezeljük, akkor nem tudunk tartós eredményt elérni. A már említett, külföldről sugárzott, különféle módozatokat bemutató szexuális adások mehökkentik az embereket. Egy részükben visszatetszést keltenek, másokat kíváncsivá teszik, a harmadik meg is akarja próbálni, de a társa nem akarja —, ebből manapság elég sok zűrzavar adódik.

Azt hiszem, hiábavaló küzdelem lenne és nem is méltó az egyházhoz és az egyháziakhoz, ha valami kampányszerű kezdeményezésbe kezdenének és így próbálnák a mé-

diának szabadosságát visszazorítani. Az egyháznak inkább alternatívákat kell felmutatni, hogy az emberek érezzék, nem „ez” a szexualitás, hanem más is van, és tudjanak választani, dönteni. Többségükben — azt hiszem — megvan a jóra való törekvés, ha felvilágosítják őket.

Milyen értékalternatívákat tudna ajánlani egymástól elhidegült, vagy válni akarók számára?

— Mikor úgy látszik, hogy a házasság zsákutcába jut, a legtöbb baj, hiba abból adódik, hogy ilyen sorskérdésekben érzelmi, indulati döntések születnek.

Első tanácsom mindig az, hogy várjunk. Várjanak, még ne döntsenek és próbálják a helyzetet átértékelni, átbeszélni. Újra meg újra beszéljenek egymással. Adott esetben viszont megkísérelhető az is, hogy legyenek egy kicsit távol egymástól, mert különben állandóan veszekszenek. De még mindig ne hozzanak végleges és visszavonhatatlan döntést, amíg le nem higgadtak, mert az ilyen csak indulati döntés lehet.

A másik, ami megfigyelhető, hogy amikor ilyen házassági konfliktus kialakul, akkor mindkét fél szinte egész személyiségét beleveti ennek a konfliktusnak a sodrába. Ilyenkor arra kell felhívunk a figyelmet, hogy ez a dolog az ember életének csak egyik része. Vannak más, el nem hanyagolható feladatok is. Ilyenek például az apai, anyai teendők. Vigyázzanak, hogy lehetőleg ne szenvedjen kárt a szülőkkel, nagyobb családi közösséggel való kapcsolatuk, és a munkához való viszonyuk, mert akkor marad még tartóerő, amellyel visszarendezhetik az egyensúlyt...

Szóba hozhatnánk azoknak a helyzetét is, akik magányosan élnek, magányosan maradtak, megözvegyültek vagy nem is házasok. Mit kezdjenek a nemiségükkel? Milyen értékkel helyettesíthetik?

— Akár saját döntése, sorsa miatt, akár önhibáján kívül egyedül élő embernek számos lehetősége van arra, hogy a számára hiányzó nemiség szublimálható vagy kompenzálható legyen. Már az elején is elmondtam, de itt is le kell szögezni, hogy a megtartóztat élet önmagában nem egészségkárosító. De természetesen föltételezi a harmonikus személyiséget, aki ilyen körülmények között is tud rendezetten élni. A legcélravezetőbb megoldási módok mindig az emberekkel kapcsolatosak. Tehát ne valami élettől elvonatkoztató formát válasszanak, mondván, ha már egyedül élek, akkor éljek igazán egyedül. A család helyett a közösségi életnek különféle módozatait kellene igénybe venniük.

A szexualitás ilyen „emberséges kezelési” javaslatai után megkérdezem, hogy az orvos, mint keresztény ember, ad-e valami többletet a felmerülő kérdésekhez?

— A keresztény ember specifikumát, többletét abból lehet levezetni, hogy önmagát Isten teremtményének tartja és abban a szerencsés helyzetben van, ha szabad így mondanom, hogy az Istenség emberi alakot öltve Jézus Krisztusban kézzelfogható modellként jelent meg előttünk. Ám ez a modell akkor is isteni modell, következképpen lélektani értelemben olyan minta, amely azt az ideálisat definiálja, mely felé törekszünk, de teljességgel nem érhetjük el. Az Istentől teremtettség mivoltából következik, hogy a keresztény számára minden tevékenység, személyiségének minden része átnemesül, beleértve a szexualitást is. A szexualitás a másik emberre való irányultságnak, mint tudjuk, a legpregnansabb kifejeződése. Ha a főparancs Isten szeretete, akkor ennek az emberszereteten keresztül kell megvalósulnia. A második parancs ugyanis hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! A jelen esetben ez azt jelenti, hogy a szexualitás, mint két ember közötti legerőteljesebb, legszorosabb, legszeretőbb kapcsolat, kifejezi azt a fajta szeretetet is, mely más vonatkozásban az istenszeretet. Tehát éppen a kereszténységben kellene, hogy kiemelt fontossága legyen annak a szexualitásnak, mely a másikkal való szeretetkapcsolat mintája és modellje.

A szektáknak látszatsíkerei részben talán éppen a szeretetkínálattal függnek össze. Azzal a törekvéssel, hogy a modern ember csoportokhoz, közösséghez kíván tartozni.

A hovatartozásnak nem csupán egyéni, hanem csoportos formáit úgyesen kihasználva vonzzák az embereket.

Egy egészséges társadalomban a konkrét személy legalább ötféle csoportnak a tagja. Csoporton értjük a családot, a munkahelyi közösséget, az egyházi közösséget, egyesületi és baráti társaságot. Egy társadalom szövete tehát akkor egészséges, ha a csoportok száma meghaladja az egyének számát, mert különféle csatornákon, kötelességen keresztül akkor fonódik össze szervesen az egyénnel. A keresztyén ember számára ezek a kötelességek a szeretet látható kötelességei, még akkor is, ha egyesületről van szó. És már itt is jelentős szerepet játszik a szexualitás — nem csupán a házasság vonatkozásában. A szexualitáson ugyanis nemcsak a szexuális kapcsolatot, szerelmet értek, hanem a férfinak és a nőnek a neme szerint való viselkedését. A női mivolton nem a hagyományos női szerepeket értem, hanem azt, ahogyan a másik nemmel szemben megjelenik az a magatartás, amellyel a nők általánosságban különböznek a férfiaktól. Például, hogy gyakrabban reagálnak a dolgok érzelmi vonatkozásaira. Ez nem lekicsinylendő. Vagy a női mivolthoz hozzátartozik, hogy könnyebben teremti jó atmoszférát, jobb kommunikatív adottsága van. Például az én szakmámban feltűnő, hogy számos kolléga milyen pongyolán beszél és nem ad arra, hogy szépen fejezze ki magát. A nőknél ez ritkább eset. A nőnek van stílusa a viselkedésében, s mozgásában, az öltözködésben. Mindez hozzátartozik ahhoz, hogy gazdagabb és színesebb legyen a világ, és ne egyforma. A férfinak a másikra való reagálásában benne van az, hogy az illető nő-e vagy férfi. És ehhez még a szexualitásnak konkrétan semmi köze, ez még csak nemi viselkedést, szerepviselkedést jelent.

Azért tartom ezt nagyon fontosnak, mert az az érzésem, hogy az egyházi iskolákban a fiataloknak illetően való nevelését elhanyagolják. Mondok egy példát. Amikor a serdülő lányok kezdenek egy kicsit divatosabban öltözködni, akkor az iskola úgy reagál, mintha ez valami rossz lenne, frivolság lenne, mintha már a bűnös szexualitás első jelentkezése volna, melyet csírájában kell elfojtani. És akiknél sikerül is ezt elfojtani, nem ritkán olyan felnőtt nők lesznek, akik az öltözködésnek már az elemi kellékeit is elhanyagolják, azt, ami adott esetben igenis elvárható lenne...

Bizony még nagyon sokféle finomságra kellene megtanítani az embereket, az egyháziakat is... És ebben sok dolog még Önre vár... Szeretném, ha beszélgetésünket egy olyan gondolattal zárná, amely a professzor urat a harmóniára, a belső kiegyensúlyozottságra nap mint nap inspirálja.

— Van egy kedves részem a zsolozsma Matutinumában. Ugyanis én rendszeresen zsolozsmázom, de latinul, mert számomra ez az ünnepi. Nagyon sokat jelent nekem ez a gondolat: In omnibus requiem quaesivi et in hereditate Domini morabor. — Nyugalmat kerestem, hogy az Úr örökségében maradjak (Sir 24,11). Mindenben azt az örökséget keresem, ami az Úr öröksége, és ami a nyugalom. Nem a szónak langyos értelmében, hanem az igazi nyugalmat a dolgokban, azáltal tudom megtalálni, hogy megróbálom elsajátítani az Úr örökségét. Az Úr öröksége nem más, mint a mindennapokból való kiemelkedés. Ez az alapgondolat idők folyamán alakult ki bennem. Például most, amikor egy fél egyetemmel foglalkozom, meg ezzel a kórházzal. Amikor mindenféle feszültség áramlik állandóan felém, nélkülözhetetlen a bekapcsolódás az Úr örökébe. Ez biztosítja számomra azt a harmóniát, egyensúlyt, amellyel gondjaimat meg tudom oldani.

Széll Margit

K Ö R K É P

Bernhard Häring

CELIBÁTUS ÉS HÁZASSÁG

Két részlet a „*Meine Erfahrung mit der Kirche*” című interjúkötetből (Freiburg-Wien, Herder 1989. 205–12, 215).

— Véleménye szerint a férfi-egyház fölfogta egyáltalán és helyesen mutatta meg az ember nemiségének értelmét és célját?

— Nazianzi Gergelyt mondhatjuk — Nisszai Gergellyel ellentétben — olyan püspöknek és egyháztanítónak, aki híven és szerencsésen fejtette ki a Biblia felfogását. Himnuszokban magasztalja a házasság méltóságát, konkrétan édesanyjának hitvesi szeretetét, melynek segítségével férjét (Gergely apját) elvezette a hitre, és olyan erényekkel gazdagította, amelyek példás püspökké tették. Olyan püspökről van tehát itt szó, akit a helyes keresztény módon értelmezett házastársi szeretet vezetett el az üdvösségre. Hasonló költőiséggel énekl meg Gergely az Énekek énekét a házastársi szeretetről, amikor egyik lánytestvére megy férjhez. Az ortodox egyházban mindig voltak ennek a lelkületnek kiemelkedő képviselői.

A nyugati egyházra súlyos teherként nehezedett az egyébként valóban nagy és zseniális Ágoston. Szerinte — akárcsak Nisszai Gergely szerint — Isten eredeti terve az aszexuális ember volt, aki megkapta volna azt az ajándékot, hogy az élet továbbadását egy teljességgel szellemi aktussal vigye végbe. A nemiség Ágoston szerint a második teremtetéshöz tartozik, és büntető jellege van. A házastársi aktusban mint nemi aktusban van valami lealacsonyító, ami azonban megbocsátható, de csak a kifejezett nemzési szándék teheti azzá. Aquinói Szent Tamás Ágostonnal szemben haladást jelent, de ő is messzemenően foglya ennek a hagyománynak.

XI. Pius *Casti connubii* kezdetű enciklikája teljesen az ágostoni hagyományt követi. A történelem folyamán azonban mindig voltak más, egészségesebb áramlatok is. Például arra gondolok, hogy a német püspöki kar, és hasonlóan a francia is, az utóbbi évtizedekben a helyes megértéshez támogató útbaigazításokat adott. Ebben nagy segítségükre voltak a házasságban élő világiak. Ennek ellenére továbbra is jogos a kérdés: Nem kell-e a férfiak vezette egyháznak, ha a jövőben a szexualitás kérdéseiről szól, egészen új módon és szisztematikusan érvényre juttatnia a nők hangját is? Mindenekelőtt világosabbá kell tenni a különbséget azoknak a tisztasága között, akik házasságon kívül élnek le az életüket Isten Országáért, s amely tisztaságot a megtartóztatás jellemez, és a házasságban megélt tisztaság között, amelyet a szeretetben való egyesülés határoz meg. Úgy látom, hogy most az egyházban már inkább olvassák a világi férfiak és nők szexuáletikai műveit, mint a celebsz férfiak írásait, amelyek egyszerűen a régi formulákat ismételvek.

Úgy gondolom, hogy ezen a területen sincs semmi okunk a triumfalizmusra, sokkal inkább komoly, múltat temetési munkára. Az igazságosság kedvéért azonban figyelembe kell vennünk azt is, hogy az egyház az első századok óta súlyos harcot folytatott a nemiséggel szemben ellenséges áramlatokkal, mint amilyen a manicheizmus és a gnoszticizmus volt, s ebben a harcban alapvető emberi értékeket védelmezett.

— *Válaszolhatunk-e egyáltalán igennel a celebsz életre szóló hivatásra saját szexualitásunk belső elfogadása nélkül?*

— Az Isten Országáért vállalt házasság nélküli élet okvetlenül feltételezi a házaselet útjának nagyrabecsülését. A testtel, vagy pláne a nővel szemben tanúsított ellenséges magatartás teljesen megfosztaná értékétől a celibátust, és lehetetlenné tenné az így választott celebsz életben való egészséges megmaradást. De bizonyos körülmények között legyőzheti a kezdeti félelmeket az egész dolognak igazi újragondolása, s így begyógyulhatnak a korábbi sebek. Aki túljutott egy ilyen krízisen — s ezek együtt járnak a növekedéssel —, az legtöbbször másoknak is tud segíteni.

— *Engedjen meg egy indiszkrét kérdést: az Ön számára áldozatot jelentett-e a celibátus? Nem volt időnként súlyos teher?*

— Minden kertelés nélkül válaszolok: a celibátus nem volt számomra könnyű áldozat, amikor a szerzetespapság mellett döntöttem. A szülői házban egy boldog házasságot és családi életet éltem meg. Szüleim nemcsak szerették és becsülték egymást késő öregségükig, hanem még akkor is valóban szerelmesek voltak egymásba. Mint fiatalember teljesen el tudtam képzelni, hogy mit jelentene számomra egy boldog házasság egy nemeslelkű, okos és szép asszonnyal. Érzékenyen reagáltam a vonzalmakra, s nem voltam vak, ha szimpatikus lányok vetettek rám szemet. Miért tagadnám? Ez hozzá tartozik minden normális emberhez. Sohasem szenvedtem nőgyűlöletben vagy más hasonló érzésben. S éppen, mert nagyra értékeltem a másik utat, a házasság útját. A házasságon kívül élt tisztaságnak az Isten Országáért történő választása számomra is, mint a legtöbb ember számára, áldozat volt, fájdalmas lemondás. S ennek csupán az lehet az értelme, hogy teljesen szabadon álljunk rendelkezésére az Evangélium ügyének, de különösen azok szeretetének, akiket nem szeretnek, s akik szomorúak.

Úgy tekintettem a magam celibátusát, amelynek felfedeztem az értelmét, s ezért soha nem vette el az örömet és a boldogságot, mint amely bátorítja azokat is, akik különböző okokból, akaratuk ellenére nem házasodtak meg, s az olyan elváltakat, akik nem köthetnek új házasságot.

Azzal is tisztában voltam, s ezt ma még jobban megértem, mint kezdetben: hogy görcsőség nélkül élhessük a celebsz életet, ahhoz szükség van egy közösségre és a jóbarátok támogatására. Miért hallgassam el, hogy voltak pillanatok, amikor valami irigység féle fogott el, ha gyerekkori barátaimmal találkoztam, akiknek boldog feleségük és kedves gyermekeik voltak. De az ilyen találkozások mindig segítségemre voltak abban, hogy jobban megértem a magam hivatását, annak szépségét, hogy hálásabb legyek azért a sok szeretetért és háláért, amit annyi embertől kaptam mindenfelé. Csak példaként említem meg, hogy nem egy afrikai püspök vagy teológus úgy írja alá levelét: „Fiad, Albert, fiad, Péter...”

A celibátusban az a döntő, hogy az ember maradjon képes a szeretetre és legyen hálás. Ha aztán valahonnan rátör a kezdődő szerelem érzése, akkor világosan különbséget kell tudnia tenni ezek között a rátörő érzések és saját alapvető döntése között, s ez utóbbinak megerősödve kell a konfliktusból kikerülnie. Savanyú „vénykisszonyoknak” és savanyú, érzelmekben szegény „agglegényeknek” abszolúte semmi közük sincs a valódi celibátushoz.

A szabadon megélt celibátus belső erőforrása az Úrban való öröm, valamint az ő emberszeretetének, különösen a nem szeretett emberek iránti szeretetének a megélése.

— *Úgy gondolja, hogy a nőtlenségnek és a papságra való bocsátásnak az összekapcsolása, amely a történelem folyamán alakult ki, szükségképpen érvényes még ma is?*

— Sok országban sok nős férfit tudnék elképzelni jó és méltó papnak. Én magam is ismerek sok ortodox nős papot és példás életű evangélikus pásztort. Gyakran voltam vendég evangélikus parókián. Közülük sokra csodálattal tekintek fel.

Véleményem szerint revideálnunk kellene a „tökéletes tisztaság” történelmileg kialakult fogalmát, hogy áttörhessük a nős férfiak fölszentelésének egyik lélektani akadályát.

Amikor a „Das Gesetz Christi” című könyvet írtam, a kiadómnak, dr. Erich Wewelnek tetszett a házasságon belüli és házasságon kívüli tisztaságról írt fejezet, ezért fölolvasta nemeslelkű feleségének. Amikor ez hallotta, hogy én a „tökéletes tisztaság” fogalmát a celebsz állapot számára tartottam föl, megjegyezte: „De Erich, hát nem azon vagyunk mi is, hogy házastársakként tökéletes tisztaságban éljünk?” A kiadóm elmondta ezt a kis esetet, én pedig minden késedelem nélkül megváltoztattam a szóhasználatomat. Egyikünk sem állíthatja magáról, hogy egyszerűen tökéletes a tisztaságban, még ha teljes önmegtartóztatásban él is. Valóban betölti teljesen a szeretet? Valóban a szeretetnek enged át minden helyet? A legjobb esetben is csak úton vagyunk efelé. De ugyanúgy úton vannak feléje azok a nemeslelkű fiatalok is, akik házasságra készülnek. Meg merem kockáztatni a megállapítást, hogy számos házasságban élő ember jobban és határozottabban járja az utat a házasságban élt igazi tisztaság felé, mint sok celibátusban élő ember az igazi celebsz tisztaság felé. Csak akkor lehet fenntartani a „tökéletes tisztaság” fogalmat a celebszek számára, ha a tisztaságot egyoldalúan azonosítjuk az önmegtartóztatással.

A házasságban élők ugyanúgy hivatottak a szentségre, mint mi, celebszek, és ennek a hivatásnak ők sokszor jobban engedelmesskednek, mint ahogyan mi járjuk utunkat. Mindezt kifejezetten el kell mondanunk ahhoz, hogy tárgyilagosan beszélhessünk a házasságban élő, kipróbált férfiak (viri probati) fölszentelésének ma annyira égető kérdéséről.

Krisztus nős férfiakat hívott meg apostolainak. S Pál elbeszélése szerint Péter a missziós útjaira is magával vitte a feleségét. S ez nem vont le semmit az apostoli küldetéséhez való hűségéből.

De hadd válaszoljak a konkrét kérdésre. Sokat gondolkodtam rajta, és sok embernek kértem ki a tanácsát. A jelenlegi helyzet a „latin” (római) egyházban, megítélésem szerint, tarthatatlan. Az egyház igen nagy területein nagy hiány van a nőtlen életre szóló hiteles hivatásban. S ebből kifolyólag sokfelé figyelhető meg az a tendencia, hogy olyan fiatalembereket szentelnek föl, akik nem minden szempontból alkalmasak az üdvösség munkálására, de sokszor a beteljesedett celibátusra sem.

A katolikusok egy jelentős részének nincs lehetősége rendszeresen arra, hogy megünnepelje az Eucharisziát és szentségekhez járuljon, beleértve a nagybetegek szentségeit is. Az Euchariszián való rendszeres részvétel joga viszont Jézus ünnepélyes meghagyásából, végrendeletéből következik: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Vegyétek és egyétek *mindannyian!*” Sőt az egyház úgy értelmezi ezt, hogy a lehetőség szerint mindenkinek részt kell vennie vasár- és ünnepnapokon a szentmisén.

Másrészt az, hogy csak nőtleneket bocsátanak szentelésre, tisztán emberi hagyomány. Világosnak kellene lennie annak, hogy konfliktus esetén az isteni rendelkezést kell előnyben részesíteni.

A mai társadalomban kifejezett érzék figyelhető meg a házasságra való jog mint alapvető emberi jog iránt, elsősorban azért, mert aki nem házas, aki nem tagja egy családnak, az az élet nagyüzemében elmagányosodottnak érzi magát. Az Isten Országáért vállalt celebsz élet Isten kegyelméből viszonylag könnyen megvalósítható egy rendi közösségben vagy hasonló papi közösségben. A keleti egyházban, amely stabil családi viszonyok között élő férfiakat szentelt pappá és szentel ma is, soha nem hiányzott a szerzeteséletre szóló nagyszerű hivatás. Nem hiányozna ez a nyugati egyházban sem, ha inkább hagyatkoznánk a Szentlélek működésére, mint a törvények útján történő szabályozásra.

Nem szeretném, ha félreértenének abban az értelemben, hogy a világi papokat állítsuk hát ki a „legényvásárra”. Én amellet szállok síkra, hogy legyünk megértők azokkal szemben, akik nem képesek megbirkózni a celibátussal. Szívügyem az, hogy a nyugati egyház nem teheti meg, hogy a hívek egy részétől, sőt, a nagyobb részétől megtagadja ennek az emberi hagyománynak és törvénynek alapján az Euchariszián való rendszeres részvétel jogát. Jegyezzük meg még a következőt: Ha elvileg értelmetlennek állítjuk be a

celibátust, akkor ok nélkül megnehezítjük a nős férfiak papságra való bocsátását. Ezért szeretném nyomatékosan hangsúlyozni a celibátus karizmájának az értékét.

Afrikában sokszor volt alkalmam megismerkedni nagyszerű katechétákkal és azok feleségével, s csodáltam őket. A hitnek és az áldozatnak micsoda lelkülete! Mennyire közel vannak emberileg a hitben testvéreikhez! Ma már — hála Istennek — legalább ige-istentiszteletet tarthatnak, legtöbbször áldoztathatnak is. De miért kell ezeknek a férfiaknak sokszor 50 vagy annál is több kilométert utazniok, hogy elhozzák a konszekrált ostyát? Miért nem engedik meg nekik, hogy kimondják az átváltoztatás szavait, csak azért, mert van (ugyancsak áldozatkész) feleségük és egy sereg gyerekek?

— *Tanítható még az, hogy a celebsz állapot magasabb rendű, mint a házasság állapot?*

— Az a gyanúm, hogy ez a beszédmód a középkor rendi fogalomköréből való. Jézus tanítványai között ismerteleneknek kellett lenniök az ilyen fogalmaknak. Isten előtt mindannyian testvérek vagyunk. Mindannyian egészen és teljesen hivatalosak vagyunk a szentségre és Isten bensőséges szeretetére. Úgy gondolom, hogy a Szentlélek által adott, az Isten Országáért vállalt celebsz élet karizma, ezért nem teheti beképzeltté az arra hivatottakat. Egy olyan világban, amelyet az a veszély fenyeget, hogy teljesen elmerül az evilágiságban, a celebsz életnek kiemelt szerep jut, bizonyos körülmények között más életformákat megelőző szerep.

Én sokra becsülöm a hivatásomat. De oktalanság volna azt gondolni, hogy hivatásom következtében magasabban állok, mint például a szüleim, akik biztosan több áldozatot hoztak, mint én. A Lélek adományainak és a hivatásoknak a különbözőségéről van itt szó. De senki se dicsekedjék a maga állapota miatt!

— *Ha visszatekint hosszú, istenáldotta életére, miért ad hálát különösen Istennek?*

— Isten meg nem érdemelt ajándéka, hogy az erkölcssteológia megújítása érdekében végzett munkámmal sokak lelkiismeretét megszabadíthattam a legalizmustól és a moralizmustól, amely értelmetlen aggályosságot, félelem- és kényszerneurózisokat okozott, sok embert eltávolított az egyháztól, továbbá, hogy az igaz lelkiismeretességet és mások lelkiismeretének a tiszteletben tartását szolgálhattam. Örülök, ha azt látom, hogy sok keresztény embert nem gyötör már a Paul Claudel által leírt kísértés: „Jézust nyilván szeretjük: de semmi a világon nem fog rábírn bennünket arra, hogy szeressük a morálist.” Azokkal együtt dolgozva, akik ugyanúgy gondolkodnak, mint én, s velem együtt teremtették meg az erkölcssteológia megújulását, segíteni tudtam sok kereszténynek, hogy most már szívből imádkozhassák: „Uram, szeretem törvényedet.”

A védőszentem, Clairvaux-i Szent Bernát, a „De consideratione” című művében a pápát figyelmeztetve ezt írta: „Egész nap Jusztiniánusz törvényeitől csörög-dörög minden a palotádban.” Arra inti a pápát, hogy tartsa távol magától a címekre és járandóságokra vadászó embereket, engedje át a politikát másnak, s az így nyert időt használja föl az Evangéliumról való elmélkedésre és annak hirdetésére. A pápa házában és az egész egyházban arról a törvényről akar hallani, „amely megörvendezteti a szívemet.” Ez volt az én életcélom is.

fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

TESTI-LELKI SZERELEM A HÁZASSÁGBAN

Férfi és nő kapcsolata az emberi nem történetének egyik legalapvetőbb és egyben legtitokzatosabb mozzanata. Enélkül mi sem léteznénk.

A férfi-nő viszonyáról ahány ember, annyiféleképpen vélekedik: ki-ki saját neveltetésének, mikrokörnyezetének, hitének, ismereteinek és tapasztalatainak megfelelően.

Hogyan befolyásolja Istenbe, Jézus Krisztusba vetett hitünk a szerelemről vallott felfogásunkat, illetve a szerelem gyakorlatát? Mit mond erről a Biblia? A Szentírás több helyen foglalkozik férfi és nő kapcsolatával (pl. Ter 1,27–28; Ter 2,22–25; Énekek éneke stb.). Jézus első nyilvános csodáját a kánai mennyegzőn teszi (Jn 2,1–11), majd a farizeusok válással kapcsolatos kérdésére válaszolva visszautal a Teremtéstörténetre, s világosan megmagyarázza a Teremtő elképzelését férfi és nő szerelmi kapcsolatáról (Mk 1,1–12).

Test és lélek egysége

Sok ember hajlamos arra, hogy létezésének testi oldalát éppen csak biológiai adottság szintjén vegye tudomásul, egyébként szinte teljesen figyelmen kívül hagyja. Létezésünk módja pedig embermivoltunk *lényegéhez* tartozik: testben leszünk láthatóvá, tapasztalhatóvá önmagunk és mások számára.¹ Testünk nem tárgyként áll velünk szemben, hanem egész életünkön keresztül saját magunkkal való legbensőbb egységnek tudjuk. Testünk annyira kicserélhetetlenül a miénk, hogy személyiségünket el se tudnánk másvalaki testében képezni.

Testi mivoltunkban vagyunk magunk és mások számára megismerhetők. A lelki szellem is testünkben nyilvánul meg: „A test a lélek materializálódott külseje.”²

Testünk és lelkünk, azaz nem látható lélektani és transzcendens jellemzőink nem választhatók el egymástól, feltételezik, áthatják és a szintézis egységében alkotják az emberi személyt: „Az ember test és lélek egysége” (II. Vatikáni zsinat).³

„Az ember testben létező szellemi személyisége eleven kamra, amely egyesíti a természetet és a szellemet, ezért ő az anyagi és a szellemi világot összekötő izület.”⁴ Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az anyagvilág és a szellemi világ metszéspontjában létezünk. Ebből a tényből több fontos következtetést vonhatunk le:

— 1. Testünkkel kötődünk a természethez: tudomásul kell vennünk, hogy nem vonhatjuk ki magunkat a természet keletkezésének, működésének és elmúlásának törvényei alól, ami egyrészt véges és befejezetlen mivoltunkra figyelmeztet, ugyanakkor eredetünk misztériumára is utal.

— 2. Testi létünkön át kötődünk embertársainkhoz és az emberi közösséghez. Ember és ember közötti kapcsolat csak a test igénybevételével lehetséges. Embertársunkat érzelve válunk magunkká: „*általad létezem*” — írja Martin Buber.

— 3. Az ember testi mivoltában fogja föl Istent. Isten ahhoz, hogy kinyilatkoztassa Önmagát, többször használt föl érzékelhető formákat, melyek betetőzése Jézus Krisztus emberré válása volt. Ő pedig ránk hagyta az egyházat, velünk maradásának érzékelhető bizonyítékát. Istenképmási mivoltunk semmiben sem nyilvánul meg jobban itt a földön, mint *szeretőképességünkben*; és mivel a Teremtés könyve szerint Isten az embert saját képére teremtette, minden emberi szeretet az isteni szeretetnek képmása.⁵

Az ember kétnemű

Testi létezésünkhöz alapvetően hozzátartozik, hogy szexuálisan formált lények vagyunk. Ez a dimenzió fogantatásunk pillanatától életünk végéig jellemez minket; testünk minden sejtjében és működése teljes egészében nemileg jellemzett. Következőleg *személyiségünk* is nemileg formált. A világot férfiként vagy nőként látjuk; minden élet-

helyzetben, személyes kapcsolatban férfiként vagy nőként vagyunk jelen („Isten megteremtette az embert saját képására; férfinak és nőnek teremtette” Ter 1,27)

Egyfelől minden egyes ember szexuális meghatározottságban teljes egész; másfelől férfi és nő mint szexuális lény, egymástól különbözően, képes arra, hogy egymást kiegészítse, a másiknak társa, partnere legyen: „Nem jó az embernek egyedül lennie... Ezért a férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz” (Ter 2,18–24). Ez a bibliai mondat nemcsak a két személy természetes, egymást kiegészítő voltára utal, hanem egyszersmind meghatározza viszonyuk helyét, „rendjét” az emberi kapcsolatok között, mégpedig a házasságban.⁶

Szexualitásunk Isten ajándéka

Férfi és nő kiegészülésre való törekvése, egymás iránti szerelmük, kölcsönös önátadásuk és intim szerelemre, egyesülésük a házasságban *teljes egészében megfelel Isten teremtő akaratának*, teremtett rendjének, melyet Krisztus természetfölötti, szentségi rendbe emelt.⁷

Ahogy az emberben nem választható szét test és lélek, úgy a házasságban nem választható szét a *természetes és a természetfölötti*. A házasságnak egyfelől vannak természetes oldalai, másrészt mint szentség, egyúttal kegyelemforrás, eszköz a személyes és kölcsönös megszentelődéshez, közösség Krisztus követésében. A természetes és a természetfölötti összekapcsolása úgy jelenik meg, hogy minden, ami a házasság természetes rendjébe tartozik, szolgálja a természetfölöttit, a szentséget, amint megfordítva a szentségből fakadó kegyelem szolgálja a házasság természetes oldalát. Ebben a szemléletben az emberpár legbenső szerelemi kapcsolata *Istenre mutató jel* (amint a természetes utal a természetfölöttire), ugyanakkor *Isten ajándéka* is (mert a természetfölötti kegyelem a szentségen át szolgálja az emberpárt).⁸

A házastársi szeretetkapcsolat

Férfi és nő együttélésének természetes rendje abból adódik, hogy partneri viszonyban egymásra vannak utalva, és együttes életükért közösen vállalják a felelősséget. Ez a viszony az emberi kapcsolatok között kiváltságos jelentőségű és különleges szerkezetű annyiban, hogy egyik alapeleme a férfi és a nő nemi különbözőségéből, kiegészülési vágyásából eredő vonzódás. Ugyanakkor ennek a viszonynak a *személyes szeretetre* kell épülnie, mert csak ebben a „légkörben” képesek a partnerek személyükben kiegészíteni egymást.

A magyar nyelvnek külön szavai vannak a „szerelem” és „szerelem” megkülönböztetésére. Több idegen nyelv az utóbbit csak az „erotikus szeretet” szókapcsolattal fejezi ki.

A férfi és nő közötti igazi szerelem tehát *szeretet* is, azaz magán viseli a (felebaráti) *szeretet* összes jegyét, így például az *önzetlenséget*, a *felelősségérzetet*, a *törődést*, a *másikra-figyelmet*, az *elfogadást*, a *tiszteletet*, a *türelnet*, a *bizalmat*, a *hűséget*, a *megbánást* és a *megbocsájtást*. Ezek egyben az *isteni szeretet* jellemzői is, hiszen Jézus azt mondta: „Úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket” (Jn 13,34).

Az igazi szerelemnek természete a *kizárólagosság* és a *teljességre, teljes önátadásra való törekvés* is. Ez azt jelenti, hogy a kapcsolat *monogám és felbonthatatlan*. („Csak téged foglak szeretni egész életemben!”) A *hívó* szerelmese ezt az *emeri ígéretet* pecsételik meg a szentségi házasságkötéskor, amikor „igen”-jüket tanúk előtt Isten kezébe helyezik. Ettől kezdve „legálisan” érvényes rájuk az, ami a Teremtő akarata, és amelyre Jézus is utal a farizeusoknak a házasság felbonthatatlanságáról mondott szavaiban (Mk 10,7–9).

Hitünk szerint tehát az igazi szerelemnek „szükségszerűen” a házasságba kell „torkollnia”, és abban kell továbbélnie. — A szentségi házasságkötés azonban nyilvánvalóan nem törli el automatikusan az elhidegülés, a sikertelenség, bűnösség, válás *emberi kockázatát*. Mindazonáltal, ha a felek életük végéig Istenbe kapaszkodva és az Ő segítségét kérve újra és újra „igen”-t mondanak egymásnak, mert *szeretni akarják* egymást, akkor meg fogják tapasztalni a házastársi szeretetet. Sőt, sok így gondolkodó idős házaspár szerint életükben mindvégig fennmarad a *szerelem* is.

Akik Isten előtti házassági szövetségkötés nélkül megelégednek maguknak a testi egyesülést, amelynek helyét Isten a házasságba szánta, magukat fosztják meg az „isteni rendbe simuló” élet jóságától és biztonságától, például kínzó lelkiismeretfurdalás, vagy a „terhességtől” való félelem által. Másfelől ilyenkor az önátadás teljessége is sérül, mert a felek megtartják maguknak annak lehetőségét, hogy később másként határozhatnak.⁹ Mindazonáltal mindenkinek megvan a lehetősége, hogy az „isteni rendbe” bármikor visszatérjen.

Egyenrangúság, partneri viszony

A házasságban férfi és nő *egyenrangú fél*, az egyik *nőként*, a másik *férfiként*. A férfias és nőies tulajdonságok *egyenrangúak*. Az, hogy az életben más-más szerepet töltenek be, személyes egyenrangúságuk nem érinti. A szerepek megosztásában az önzetlenségnek a célszerűséggel együtt kell érvényesülnie.

A *partner* szó eredeti jelentése *társ*. Férfi és nő társas viszonyának jellemzésére a Biblia a *segítőtárs* szót használja a második Teremtéstörténetben: „Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hasonló hozzá” (Ter 2,18–19).

Mai értelmezés szerint a *partneri viszony egyenrangú felek közösségén alapuló kapcsolatát* jelenti.¹⁰ — Min alapszik ez a közösség? A házassági viszony alapja és gyökere a házastársak *egymás iránti személyes szeretete*. A férfi és a nő szeretetet szeretettel viszonzoz, hiszen enélkül a viszonzás nélkül a kapcsolat előbb-utóbb nagy valószínűséggel súlyosan károsodna. A kölcsönösség azt is jelenti, hogy a kapcsolatot együtt, *aktívan építik*, és érte, valamint egymásért *mindketten egyformán felelősséget vállalnak*. A partneri viszony megnyilvánulása a házastársak között jól működő *kommunikáció*.

A kommunikáció

Az ember személyes fejlődésének, élete kibontakozásának nélkülözhetetlen összetevője a kommunikáció, a másokkal való kapcsolattartás. Az egyén szempontjából a kommunikációs készség, illetve magának a kommunikációnak a megléte olyannyira fontos, hogy ezek hiánya, fejletlensége vagy akár mások által történő akadályozása súlyos személyiségekárosodáshoz is vezethet.¹¹

Bármely két ember viszonyát nagymértékben meghatározza a közöttük lévő kommunikáció minősége, mélysége. A két ember kapcsolatának időbeli fejlődése során azért, hogy kölcsönösen egyértelműen tudja magát kifejezni a másiknak, *közös nyelvet, szimbólumrendszert* fejleszt ki és használ.

Két ember kapcsolata egyszerre több síkon zajlik. Gondolataikat legtöbbször szavakkal közlik egymással, ezt nevezzük *verbális* (szóbeli) *kommunikációnak*. A gondolatok érzések, érzelmek kísérik, amelyeket a kapcsolatban résztvevők (sokszor önkéntelenül) nemcsak szavakkal, hanem gesztusokkal (az arc, a szem játékaival, mosollyal, testtartással stb.) is kifejeznek. A kapcsolattartás ez utóbbi síkját nevezzük *nem verbális kommunikációnak*, vagy *metakommunikációnak*.

Az emberek közötti kommunikáció a különféle közösségek léte, fennmaradása, fejlődése szempontjából is *alapvető fontosságú*. Az idők során a különböző közösségek egységes nyelveket, szimbólumrendszereket alkottak olyan célból, hogy a tagjaik közötti kapcsolatteremtés könnyebb legyen, hogy két ember *egyértelműen* tudjon a vele kapcsolatban állóval információt közölni, illetve párbeszédet folytatni; ne alakuljon ki a közösségekben bábeli nyelvzavar.

Az ember születésekor anyjától testileg önállósulva bekerül a családba, és ettől fogva a többiekkel való kapcsolatát a velük folytatott kommunikációja határozza meg. A családban tanulja meg a személyek közötti kapcsolattartás alapjait, vagyis azt, hogy érzéseit, érzelmeit, szükségleteit hogyan fejezze ki. Később, miután beszélni kezd, fokozatosan megtanulja gondolatait is kifejezni. A gyermek a beszédképesség elsajátítása után ismerkedik meg a közösséggel, a társadalom alapvető kommunikációs formáival, szokásaival.

Az egyszer már elsajátított kifejezésmódok, szimbólumok alkalmazása segíti az egyént, hogy mindennapjaiban számára addig ismeretlen emberekkel is kapcsolatot teremthessen.

Mínél mélyebb, személyesebb két ember egymáshoz való viszonya, kommunikációjuk annál több, csak kettejük által használt és csak ott értelmezett kifejezési eszközt, szót, gesztust, szimbólumot tartalmaz.

A házastársak közötti kommunikáció

A házastársak a mindennapokban természetesen *információkat* cserélnek egymással; a *kommunikáció* megléte tehát alapvető, azonban annak konkrét formája és tartalma házasságról házasságra változik, mert különbözőképpen befolyásolja a házasfelek neveltetése, családi, rokoni, munkahelyi, baráti és egyéb közösségi tapasztalatai.

A házaspár közös élete során rá van kényszerítve a *mindennapi dolgok* (pl. anyagi ügyek, a gyerekek körüli teendők, munkahelyi gondok, rokoni kapcsolatok stb.) *megbeszélésére*. Ezek nyilvánvalóan a kommunikáció részét képezik, és ilyenkor *főként gondolatok* cserélnek gazdát férfi és nő között, bár a beszélgetések érzelmi reakciókkal, időnként indulatokkal is járnak.

Elszürkült azonban a párkapcsolat, szélsőséges esetben a házasság súlyos válságához, széteséséhez vezet, ha a házaspár kommunikációja csak a személyiségüket mélyebben nem érintő területekre, az *egymás mellett élés ügyeinek megbeszélésére* korlátozódik.

A házasfelek közötti kommunikációnak ki kell terjednie *személyes szerelmük kifejezésére* is. A szerelem „közlésekor” a párbeszédet a férfi és a nő kettejük legszemélyesebb, testi-lelki lényüket átható viszonyáról folytatja. Ennek kifejezésekor a szavak önmagukban elégtelennek bizonyulnak és az *érzések, érzelmek testi gesztusokkal történő kifejezése* is fontossá válik. A verbális kommunikáción kívül tehát lényeges szerepet kap a *metakommunikáció* is.

A *szerelmet kifejező kommunikáció „csúcsa”, a szerelmes házastársak legmélyebb és legtökéletesebb egymásnak-adottsága, a szerelmes testi egyesülés*, mely egymás iránti személyes szeretetük legintenzívebb kifejezésének lehetősége. Ennek során a kommunikációt legnagyobb részt a *testi közelléttel, érintéssel, simogatással és teljes szerelmi öleléssel* valósítja meg a pár. Miközben egyesülnek, kölcsönösen megismerik egymást. Átadják önmagukat és befogadják a párjukat, birtokba veszik a másikat, és kiszolgáltatják neki magukat. Kölcsönösen kitöltik egymást az odaadásban, és ez számukra nagy boldogság. Ebben a cserében ki-ki megtapasztalja a személyi beteljesülést és kiegészülést, olyan *gyönyörűség és élvezet kíséretében*, amely az emberi érzések között egyedülálló. Ez a gyönyörűség azt az érzést erősíti a partnerekben, hogy párjukkal mélységes *egységben* élnek, ami nagyban hozzájárul boldogságukhoz. A nemiségükben megtapasztalt együttes élvezet nagyjelentőségű a házasfelek számára, mert *személyiségük és közösségük gazdagításához, fejlődéséhez járul hozzá*. A testi egyesülés természete szerint elmúlik ugyan, de utána is megmarad a házastársakban annak a boldogságnak, örömnak a tudata, amelyet a testi kapcsolat során átéltek.¹²

Ugyanakkor fontos, hogy a pár (vagy akár csak valamelyik házastárs — többnyire a férfi hajlamos erre —) *ne csak* a teljes szexuális egyesülést tartsa a házasság szerelmén egyetlen lehetséges kifejezési módjának. Az ilyen felfogásban élő párok azokban az időszakokban, amikor bármi okból nem létesíthetnek egymással házastársi kapcsolatot, sokszor azt hiszik, hogy meg vannak fosztva szerelmük kifejezésének egyetlen lehetőségétől.

A *szerelmes kommunikáció a testi egyesülésnél sokkal többet kell, hogy jelentsen*. A pár még *sokféle egyéb eszközzel* fejezheti ki egymás iránti szeretetét. A kedves szavak, gyöngéd érintések, a megértő mosoly, a figyelmes gesztusok (pl. egy szál virág), a szeretetteljes figyelmesség, a bensőséges beszélgetések, amelyek az udvarlás, a jegyesség idején a kölcsönös vonzalom kifejezésének akkor még „egyedüli” eszközei voltak, és olyan intenzív pozitív érzéseket keltettek bennük, a vonzalom egyéb, játékos kifejezési módjaival együtt a házasság során jó, ha továbbra is megmaradnak, mert mind-mind azt fejezhetik ki egymás számára: „szeretlek”.¹⁴

A párkapcsolatban különös jelentőségük van a rendszeres, *intim beszélgetéseknek*. Minden jóakarát, jószándék ellenére lehetnek olyan helyzetek, események a pár szerelmes kapcsolatában, amelyekben egyik vagy mindkét fél úgy érzi, hogy csalódás érte, mert ő maga vagy a párja nem tudott megfelelni saját maga vagy a társa elvárásának. Ilyenkor rendkívül fontos, hogy a felek alkalmas időben és körülmények között nyílt, őszinte párbeszédet folytassanak azokról az érzésekről, amelyeket az események kapcsán megélték, és hogy feltárják egymásnak nehézségeik, elégedetlenségük okait és meg tudják beszélni társukkal szembeni elvárásait, igényeiket.

Az intim beszélgetések *nem csak a nehézségek elhárítására* valók, bár akkor létfontosságúak. Amikor a pár úgy érzi, hogy kapcsolatuk boldogító, szintén nagyon bölcs dolog szerelmükről, annak értelméről, testi-lelki vonatkozásairól, megelégedettséget, boldogságérzésükről párbeszédet folytatniuk, ugyanis az ilyen beszélgetések során egyrészt közösségük, egymásnak és Istennek adottságuk, boldogságuk, örömeik tudata csodálatosan mélyülhet, másrészt ilyen élmények, tapasztalatok birtokában a máskor előforduló nehezebb helyzetekben sokkal könnyebben és hamarabb tudják a nehézségeket is őszintén feltárni egymásnak.¹⁵

Ugyanakkor tudatában kell lenniük annak, hogy a szerelemtől, szexualitástól vallott *fel fogásukat és viselkedési formáikat az a közeg* (szűkebb közösség, amelyhez tartozónak érzik magukat, és a széles körben elterjedt társadalmi felfogás) *is befolyásolhatja, amelyben élnek*. A médiák ontják a képeket egyfajta, imponálóan hirdetett szexuális eszméről: szépségről, testi erőnlétről, teljesítmény- és sikerközponúságról. A közfelfogásban ma a szexet gyakran azonosnak vélik a szerelemmel. Olcsó slágerek, filmek, útszéli irodalom fennen hirdetik a boldog szerelmi kapcsolatról vallott sablonos elképzeléseket. Ezek részei annak a szellemi atmoszférának, amelyet a ma embere napról napra „belélegez”. Naivság lenne azt képzelni, hogy ha valaki egyszerűen csak elítélő álláspontot képvisel ezekkel a nézetekkel szemben, akkor már ki is vonta magát a hatásuk alól.

Amikor a párok szerelmi közösségükről, a kapcsolatukban esetleg megélt kudarcukról beszélgetnek, szem előtt kell tartaniuk ezeket a külső tényezőket is. Meg kell próbálniuk felismerni függőségüket a reklámok, a médiák, az áltudományos népszerűsítő irodalom teljesítménynormáitól, eszményképeitől.¹⁶

Ez a befolyás különösen erősen jelentkezik például a családtervezés területén. A problémakör kezelése a házaspár kommunikációjának fontos része. A hívő házaspároknak a családtervezéssel kapcsolatban egyszerre több, egymásnak látszólag ellentmondó „követelményt” kell magukban összeegyeztetniük: ha ugyanis azt vallják hogy testük *az Isten által alkotott természet törvényeinek* alávetett (biológiai) rendszer, melyek fontos alaptörvénye, hogy a nemi együttlétből *új élet is fakadhat*, és ezzel a törvénnyel *nem akarnak szembeszegülni*, akkor felmerül a kérdés, hogy bizonyos életszakaszokban, amikor arra nyomós okuk lenne, *hogyan kerülhetik el a terhességet* anélkül, hogy a házastársi aktustól hosszabb ideig (esetleg évekig) tartózkodniuk kellene. Ezt a „dilemmát” *a mesterséges születésszabályozási (fogamzásgátló) eljárások* igen „egyszerűen” — csak az a kérdés, hogy milyen áron — úgy oldják meg, hogy eltörlik a szexuális kapcsolatnak azt a lehetséges következményét, hogy abból a terhesség létrejöhesse vagy továbbfejlődhessen, bár ezt *100%-os biztonsággal nem tudják* megtenni. Sokan még manapság is tévesen azt hiszik, hogy „nagy hatékonyságúnak” hirdetett „fogamzásgátló” módszer alkalmazása közben nem lehet teherbe esni.

A házaspároknak a családtervezéssel kapcsolatos „dilemmáját” egyedül a *természetes családtervezés* oldhatja meg megnyugtatóan, mert ellentmondás nélkül megfelel a fent vázolt követelmények mindegyikének. A legkorszerűbb (ún. tüneti-hőmérőzéses) természetes módszerrel szemben az a kifogás merülhet föl, hogy „megbízhatatlan”, pedig ha helyesen alkalmazzák, van olyan biztonság, mint a „nagy hatékonyságú” mesterséges módszerek.¹⁷ Kritikus pontja azonban a házastársi aktustól való *időszakos tartózkodás* kérdése, melynek kezeléséhez feltétlenül szükség van a partnerek személyes szereteten alapuló, őszinte kommunikációjára.¹⁸ Az alkalmazás során a házaspár óhatatlanul szembe-

kerül azokkal a külső hatásokkal is, melyek ellentétesek a természetes családtervezés „filozófiájával”. (A természetes családtervezés elvi és gyakorlati megközelítésének kifejtése azonban meghaladná ezen írás kereteit.)

A mai Magyarországon a keresztény házaspároknak olyan társadalmi környezetben kell élniük, melyben a házasságról, a szerelemről a szexualitásról hirdetett „egyenfelfogás” a keresztény szemlélettől erősen eltér. Ez azt a feladatot rója rájuk, hogy a beléjük „plántált” társadalmi, közösségi sablonokat fölismerjék és tudatosítsák, mert csak ezáltal lesznek képesek arra, hogy saját viselkedési szabályaikat hitüknek, személyes célkitűzéseiknek és valós igényeiknek megfelelően alakítsák ki, és a továbbiakban szilárdan és őszintén ki is álljanak elhatározásuk mellett. Nagyon veszélyes dolog lenne, ha a külső hatásokat megpróbálnák (tudattalanjukba való leszorítással) „figyelmen kívül hagyni” és egy maguk-kreálta álmvilágba akarnának visszavonulni.

Felhasznált irodalom: 1. A. Auer: A test és a szexualitás értelme c. tanulmánya „A testben való ember” c. kötetben. OMC 1981. Bécs 10. (eredeti megjelenés: „Der Mensch und seine Geschlechtlichkeit. Echter, Würzburg, 1965). — 2. H. és B. Strätling: A szexuális nevelés mint a család feladata c. tanulmánya „A testben való ember” c. kötetben. OMC 1981. Bécs 69. — 3. „Gaudium et spes” zsinati konstitúció 14. „A II. Vatikáni zsinat tanítása” c. kötetben. Szent István Társulat. Bp. 1992. — 4. A. Auer: i.m. 20. — 5. H. és B. Strätling: i.m. 71. — 6. H. és B. Strätling: i.m. 72. — 7. „Gaudium et spes” 49. i.m. — 8. H. és B. Strätling: i.m. 72. — 9. II. János Pál pápa: „Familiaris Consortio” 11. Szent István Társulat. Bp. 1982. — 10. F.E. von Gagern: „Eheliche Partnerschaft (Die Ehe als Lebens und Geschlechtsgemeinschaft)”, Manz Verlag, München, 14. kiad. 1978. (magyarul: „A házastársi szeretetszövetség” Szent István Társulat Bp. 1987. 107—110. o.) — 11. H. és B. Strätling: i.m. 69. — 12. H. és B. Strätling: i.m. 69. — 13. AG NFP: „Natürlich und Sicher”. Ein Handbuch für NFP-Beratern und Beraterinnen (N&S Handbuch) Psychologie, 21. — 16. (N&S Handbuch) Psychologie, 19. — 17. P. Frank—Hermann, G. Freundl et al. „Effectiveness and acceptability of the symptothermal method of natural family planning in Germany” (American Journal, of Obstetrics and Gynecology, Dec. 1991. — 18. (N&S Handbuch) Psychologie, 18—22.

Kovács István—Vass Miklós

SZEMPONTOK A SZEKUALITÁS KERESZTÉNY ÉRTÉKELÉSÉHEZ

Nem egészen 30 éve történt: gyermekgyógyászati kezelés közben szóba került a szerelem, szexualitás, szexuális élet... A keresztény ideált, elképzelést, véleményt mondtam el, s ebben természetesnek tűnt a másik személy igényeinek maximális kielégítése mellett a házasság előtti megtartóztatás éppúgy, mint a házasságon belüli időszakos tartózkodás. A házasság szentségi vonatkozásai olyan távlatot adtak az egész kérdésnek, amelyről beszélgetőtársaimnak — egyébként egészségügyileg képzett ápolónővérek — addig fogalmuk sem volt. Bár egyikük a szexualitás terén már „mindenen túl” volt, másíku pedig épp nemrégiben szült (igaz, házasságon kívül úgy, hogy hat hónapig azt sem vette észre, hogy gyermeket vár), tekintetük mégis elárulta, hogy erről a témáról most olyant és úgy hallottak, ahogy addig még soha. A kíváncsiság és a csodálkozás mellett mintha irigység és sajnálat is felcsillant volna a tekintetükben, hogy ők így meg nem élhették! Pedig de jó lett volna! Azóta sokszor tapasztaltam hasonlót, amiből világossá vált előttem, hogy szexualitással túlterhelt korunkban is van a katolikus tanításnak létjogosultsága, hiszen olyan távlatot tud mutatni, ami sokak számára eddig ismeretlen volt.

AZ EMBER LÉNYEGI ADOTTSÁGA: „ENS SEXUALE”. Az emberrel foglalkozó különböző tudományoknak el kell kerülniük a minduntalan jelentkező veszélyt: elveszni a részletekben. A különböző antropológiák nagyon sok érdekes megállapítást tehetnek, de adósak maradnak az egészszel. Sok izgalmas ténytet fedezhetünk fel, ha a szociológiából indulunk ki, még több, még izgatóbb dologra jöhetünk rá a különféle pszichológiai iskolákat tanulmányozva, az emberkép egyre árnyaltabb, egyre részletesebb lesz, de bármennyire is igyekszünk: töredékes marad. S ami a legfontosabb: adósak maradunk az EMBER-rel! Ezért a kinyilatkoztatásból indulunk ki, és ennek fényében vizsgáljuk az emberi szexualitást. Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette: „Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá”... „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette... Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott” (Ter 1,26–27). Erről így ír II. János Pál pápa a „Familiaris consortio” (FC) kezdetű körlevelében: „Az embert Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette: szeretetből szólította életbe, s együttal szeretetre rendelte”

Az ember tehát: teremtmény, *Isten-képmás* (=mintája: Isten) *férfi és női mivoltában*. Szexualitása, szexuális mivolta, férfi és női jellege alapvető jellegzetesség!

A második teremtéstörténetből kiderül, hogy az ember test-lélek egysége. „Akkor az Úristan megalkotta az embert, a föld porából és orrába lehelte az élet leheletét. Így lett az ember élőlényé” (Ter 2,7). Hajlamosak vagyunk az embert két (illetve három) részre osztani: test, és lélek, illetve: test-lélek-szellemre. Az ókori héber szemléletől azonban idegen ez a szétválasztás: amit Isten a föld porából megalkotott, az már „ember” (csak még nem élő, azért csak „test”) és azt „*élővé lehel*” az Isten.

Az is tudjuk, hogy Isten társat teremtett az embernek: „Aztán így szólt az Úristen: Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hasonló hozzá” (Ter 2,19,18) Vagyis az ember társas lény. A szexualitásban különböző ember férfi és női voltában együttesen istenképmás: *személy*. Testben létező lény, „testben élő lélek” (ld. R. Bleistein cikkelyét Chr. Schütz: A keresztény szellemiség lexikona. SZIT 1993. című művében.)

„Az ember, mint megtestesült szellem, azaz testben megnyilvánuló lélek és halhatatlan szellemmel áthatott test, a maga összetett voltában kapja a meghívást a szeretetre.” (FC) A test és lélek a legszorosabb kapcsolatban van. Nem mondhatjuk, hogy a lélek a test börtönében van, ahonnt a halálkor „örömmel” távozik. A test és lélek nem ellenségek, szoros kapcsolatukat láthatjuk néhány mondásban is, például: lélegzetelállító jelenet, a torkomban éreztem a gyomrom stb. Mindez a lelki jelenségek és élettani hatások, azaz a testi megnyilvánulások kölcsönösségére utal. Ezt bizonyítják azok a betegségek is, amelyek lelki problémák alapján jönnek létre: az ún. psychosomatikus betegségek (pl. a nyombélfekély).

Aquinói Szent Tamás úgy fejezi ki ezt a kapcsolatot, hogy a lélek és a test együttesen egymást kiegészítve léteznek (mindegyik külön: „incompleta substantia”). A test és lélek ellentétét az áteredő bűn következtében létrejött rosszra való hajlamra vezethetjük vissza.

SAJÁTOS EMBERI SZEXUALITÁS: A SZERELEM. A szexualitás az ember lényegéhez tartozik, mert Isten ezzel együtt teremtette meg az embert. Ez így jó, de csak akkor válik a javunkra, ha Isten terveibe illesztjük bele. Szokásos, hogy az emberi szexualitást az állatvilágban tapasztalható ösztönnel hasonlítjuk össze. Az emberi szexualitás valóban mutat hasonlóságot az állatvilágéval, ugyanakkor azonban különbség is van közöttük. Az állatvilágban ugyanis a szexuális működés egyetlen célja az új egyedek létrehozása. Ha a szexualitást az ember esetében csupán az anatómiai adottságokra és élettani működésre korlátoznánk, már akkor is találnánk különbséget az ember és az állat között. Az állatvilágban a szexuális ösztön a párzási időszakokhoz van kötve, az embernél ez nem így van. Míg ott ez kizárólag a szaporodást szolgálja, az ember esetében nem. „Azok a tettek, melyekkel a házastársak bensőségesen és tisztán egyesülnek, s amelyek az emberi

életet adják tovább, amint a legutóbbi zsinat figyelmeztet „tisztességek és méltóságteljesek”, s nem válnak törvénytelené akkor sem, ha a házastársak akaratától független okok miatt előre láthatóan terméketlenek lesznek, mert nem szűnik meg az a rendeltetésük, hogy a házastársak közösségét kifejezzék és erősítsék” (Humanae vitae II/5)

Mindezt megerősíti, hogy a genetikai tudomány a kutatások alapján az egész emberiséget egyetlen emberpártól eredőnek tartja. Így tehát az emberi viselkedésformáknak, a szexuális viselkedésnek is, külön, emberre érvényes értelmezését kell adnunk! Az emberi érintkezésekben nem csupán ösztönkielégítésről van szó, hanem igen mély pszichikai tényezők, egyértelmű transzcendens vonatkozások is szerepet játszanak ebben. Éppen ezek azok a vonatkozások, amelyek az emberi szexualitást az állatvilág ösztönétől lényegében megkülönböztetik. A fentiekből már érthető és természetszerűleg következik, hogy miért ítéli el mindenki, sőt külön szóval fajtalanágnak is nevezi az ember és állat közötti szexuális viszonyt, vagy akárcsak egyetlen szexuális kapcsolatot. A különbséget szépen megfogalmazva olvashatjuk a Familiaris consortio apostoli buzdításban: „Ezért a nemiség, mely által a férfi és a nő kölcsönösen odaadják magukat egymásnak a házastársakra sajátosan jellemző cselekedetekkel, egyáltalán nem biológiai tény csupán, hanem az emberi személy legbensőbb magvát érintő valóság. A nemiség csak akkor nyilvánul meg igazán emberi módon, ha kiegészítő része annak a szeretetnek, amellyel a férfi és a nő teljes önmagát kölcsönösen és mindhalálig elkötelezi. A test fizikai átadása hazugság volna, ha nem annak a teljes, személyes átadásnak volna jele és gyümölcse, amelyben az egész személyiség a maga mulandó (anyagi) valóságában is jelen van: ha ugyanis az ember megtartana magából valamit — még ha csak a lehetőséget is, hogy később másként határoz —, már nem adná teljes önmagát.

Az a teljesség, amit a házastársi szerelem megkíván, összhangban áll a tudatos termékenység követelményeivel is. Amikor ugyanis ez a szerelem ember nemzésére irányul, természete szerint múlja fölül a pusztán biológiai rendet, és magába zárja mindazokat a személyes értékeket, melyekre szüntelenül és mindkét házastárs részéről szükség van ahhoz, hogy házastársi szerelmük megfelelően növekedjék.” (FC 11.)

A Szentatya szerelemről beszél, szerelemről, amely teljes egységet, azonosulást óhajt. „Ezért a férfi elhagyja apját, a feleségével tart és egy test lesz a kettő. Most többé nem két test, hanem csak egy” (Mt 19,5-6). Fontos a szerelemnek ez a megfogalmazása, mert sokan tévesztik össze a szeretettel. Míg ugyanis az első — mint olvashattuk — teljes azonosulást óhajt, a másik esetben azért fordul valaki a másik személyhez, hogy annak Krisztust közvetítse, azaz, hogy ő is valóban lehessen. „Nektek, akik hallgattok, ezt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót haragosaitokkal. Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjátok áldást, és imádkozzatok rágalmazóitokért” (Lk 6,27.28)

A szerelemnek ezt az értelmezését megtaláljuk a népies kifejezésekben is, például, amikor szerelmetes fiamról beszélnek. Ugyanezt olvashatjuk a misztikus szenteknél is, akik Istent szerelmmel szeretnék: azonosulni akartak vele, ezért tudták oly nagymértékben követni őt.

Keresztes Szent János így ír Istennel való kapcsolatáról: „Aki szerelmében szenved, / Mert isteni érintette / Ízlése úgy átalakul, / Semminek ízét nem érzi, / Mint akit a láz gyötör és / Undorodik az ételtől, / S éhez s nem tudom mit, / Mit megtalálni nagy szerencse.” (Vers az Istenséghez; Lobogó Istenszeretet, Kármelita Rend 1991. 213. o.)

Jézus vőlegénynek is nevezte magát (vö. Mk 2,19), ezért a szentek közül többen nevezték magukat jegyesének. Márpedig a jegyeséhez mindenkit szerelem fűz.

Ha pedig ezt a házastársakra vonatkoztatjuk, ha mindkét fél Istent is szerelmmel szereti, akkor ebből következik, hogy egymásba is szerelmesek. Így fogják a házastársak magukban megvalósítani Krisztust, így fogják az „eggyé válásban” saját „torzójukat”, „fogyatékoságukat” kiegészíteni és egyúttal a másikat is kiegészíteni, teljessé tenni. Ezért a szerelem nem múlhat el soha, nem „nemesedhet” szeretetté öregkorra sem, ahogyan sokan mondani szokták, hiszen nem nemesedhet semmi „visszafelé”. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a házastársak egyre kevésbé fognak egymással zsörtölődni, hiszen ha

szerelmesek Istenbe, ha meg akarják valósítani magukban Krisztust, akkor ez kizárja az egymással való nézeteltérést, veszekedést. (Nézetkülönbségek előfordulhatnak, de ezek Krisztusban mindenkor feloldhatók, sőt csak Krisztusban oldhatók fel.) „...Minden természetes házastársi szeretet közös tulajdonságairól beszélünk, de olyan új tartalommal, amely e szerelmet nemcsak megtisztítja, és megerősíti, hanem olyan magasba emeli, hogy sajátosan keresztény értékek megnyilvánulása lesz” (FC 13.)

A szexuális alapon létrejövő legszemélyesebb szeretet („én-te”), amely döntés jellegű és már magán viseli a kizárólagosság és az állandóság jegyeit: a házastársi szeretet.

A HÁZASTÁRSI SZERETET a nemileg jellegzett személyes szeretet beteljesedése. A döntés tulajdonképpen a házassági döntés. Ebben valósul meg leginkább a nagy titok, amelyre Szent Pál utal az Efezusiaknak írt levelében. „Legyetek egymásnak alárendeltjei Krisztus iránti tiszteletből. Az asszony engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak... férfiak, szeressétek feleségeket, ahogy Krisztus is szeretete egyházát, és föláldozta magát érte... Ragyogóvá akarta tenni az egyházat... Így a férj is köteles szeretni feleségét, mint saját testét... A saját testét senki sem gyűlöli, hanem táplálja, akárcsak Krisztus az egyházat. Mert tagjai vagyunk testének „Ezért az ember elhagyja apját, anyját, feleségével tart, és a kettő egy ember lesz. Nagy titok ez, én Krisztusra és az egyházra vonatkozatom. Szeresse hát meggyítké a feleségét, az asszonyok meg tiszteljék férjüket” (Ef 5,23–33).

Ebben már megjelenik az áldozati jelleg is, és egyre inkább megvalósul a cél: Isten dicsősége. Így válik érthetővé a nemi élettől való teljes lemondás Isten országáért: a szüzesség, a celibátus. Ez a szexualitásnak szinte természetfölöttivé való felmagasítása, amikor Istenhez méltó, szeretetből vállalt áldozattá válik.

A házastársi szeretetre vonatkozó tanítás D.von Hildebrand, A. Adam és H. Doms által kezdeményezett forradalmi fejlődését a zsinat és az azt követő pápák jóváhagyták és folytatták. Ez azt is eredményezte, hogy a tisztaságot ma mélyebben értelmezik és olyan magatartásnak tekintik, amely legyőzi a szeretetet minden személytelen szexuális kívánságtól. A szeretet nem a tisztaság miatt értékes, hanem önmagában az; a tisztaság viszont azért és annyiban érték, mert és amennyiben megtestesült szeretet. II. János Pál pápa fejlesztette tovább ezt a tanítást: A konkrét emberben veszélyben van a szeretet, „mert a bűnös vágytól fenyegetett emberbe van oltva.” Ezért van szüksége a szeretetnek — képletesen mondva — immunrendszerre a gonosz vágyakkal szemben (amiket azonban nem szabad összetéveszteni a természetes vágyakkal). A tisztaság egyrészt (amint a hagyomány kiemelte) az a képesség, amellyel az ember ellenáll a partnert nyíltan vagy rejtetten az egyéni kielégülés eszközévé alacsonyító szexuális vágyaknak. Másrészt az ember a tisztaság által képes arra, hogy valóban „a szív rendje” szerint éljen. A tisztaság megőrzi az emberi test „jegyesi jellegét” és lehetővé teszi a házastársi szeretet tökéletes kibontakozását. Így lényegében a házasság lelkeségéhez tartozik és szoros kapcsolatban van „az Istentől származó dolgok iránti tisztelet ajándékával.” A házasságban nem az a tiszta ember, aki nemiségét a lehető legkisebbre korlátozza, hanem aki „lelkileg értékeli a házassági aktust”, érti annak méltóságát és ennek megfelelően él.

Ehhez hasonlóan a tisztaság annak az embernek, aki Isten kedvéért nőtlenül él, lehetővé teszi „egyfajta olyan odaadást, amely lemondás ugyan, de szeretetből történik” (II. János Pál). (Andreas Laun: Tisztaság. in: Chr. Schütz: A keresztény szellemiség lexikona. SZIT 1993., 391–392. o.)

Néhány szót szólunk a szexualitás fejlődéséről is, hogy értékrendünkbe el tudjuk helyezni a kóros szexualitás elváltozásait. „Az emberi szexualitás az ösztön koncepciójával nem magyarázható teljesen... Tekintettel arra, hogy az emberek túlnyomó többségében a szexuális vágy a másik nem felé irányul, és e vágy megjelenése az egyedi személyiségfejlődés során látszólag automatikus és spontán, a köztudat nehezen adja fel az ösztön modellt, mint magyarázati elvet” (Dr. Buda Béla: A szexualitás modern elmélete. Tanácsadó kiadó 1972. 69. o.). A szexuális viselkedés, a nemi hovatartozás, identitás, chromoszómáisan meghatározott ugyan, de ez nem határozza meg a szexuális viselkedési for-

mát. „... ismeretes, hogy a gyermekkori emberi hatások, a gyermekkorban szerzett élmények milyen nagy befolyással vannak a felnőttkori szexualitásra. E tapasztalatok szerint a szexualitás zavarai mögött különböző öntudatlan fantáziák és félelmek, vagy pedig sajtós motivációk állnak” (uo.). Így tehát kimondható, hogy a homoszexualitás nem biológiai és nem genetikai örökség, hanem a nemi szerep („gender-role”) hibája, hiányossága, ami különböző szexuális igények jelentkezésében nyilvánul meg. Másképpen fogalmazva: a személyiségfejlődés oly mértékű zavarra, amely már a szexuális magatartást is kórossá teszi. „Ma igen sok adat és vizsgálat alapján biztosan tudjuk, hogy a nemi szerepek a szocializációs folyamatban alakulnak ki, a szó legtágabb értelmében ‚tanulják’ őket az emberek” (i. m. 85. o.).

„Tételszerűen kimondható viszont, hogy a pszichológiai nemi szerep megvalósításában mutatkozó eltérések és hiányosságok nagyobb foka együtt jár az egyén szexualitásának valamilyen zavarával.” (uo.)

Amint láthatjuk, a szexuális viselkedés tanulás eredménye. Van azonban egy „sajátos tartózkodás, ami a nemiség elrejtésére törekszik” és amit szeméremérzésnek hívunk. „Ez az érzékiséggel együtt keletkezett...” Gyermekorvosi tapasztalataink szerint — még akkor is, ha a szülő a gyermekét folyamatosan meztelenül tartja, 4-5 éves kor körül a gyermekekben jelentkezik: már nem akar még orvosi vizsgálat céljából sem teljesen levetkőzni. Ha mindaz igaz, amit az eddigi tudományos kutatások eredményeképpen sikerült kimutatnunk, akkor ez a kérdés nagy felelősséget ró a szülőkre, nevelőkre.

— 1. Tartsák tiszteltben a gyermekek szeméremérzetét!

— 2. Viselkedjenek otthon oly módon, hogy az a gyermekek számára is követhető példa legyen. Vonatkozik ez mind a házastárssal, mind az idegenekkel való viselkedésmóddal, mind a beszélgetések stílusára, szóhasználatára. Ez azt jelenti, hogy elsősorban önmagukat kell megnevelniük! Csak annyit várhatnak el, kérhetnek a gyermekeiktől, amennyit maguk is megtesznek.

— 3. Szükséges, hogy ebben a kérdésben tisztán gondolkodjanak, hogy a gyermekeknek feltett kérdéseire kielégítő választ adhassanak. Alkalmadtán inkább kérjenek meg egy lelkiatyát, hogy ő világosítsa fel a gyermeket a problémás kérdésekben.

— 4. Mindez oda fog vezetni, hogy a gyermeket is az önnevelés egyik fontos erényének a gyakorlására, a mértékletességre fogják tudni irányítani. A mértékletesség erénye ugyanis „az ember uralma a testi és lelki erői fölött, az egész ember önuralma”. „A mértékletes ember ismertetőjelei a józanság, az éberség és a megfontolt komolyság.” „Ezenkívül a mértékletesség erő a konfliktusok elviseléséhez, megoldásához.” (Christian Schütz: A keresztény szellemiség lexikona, SZIT. 1993. Szemérem címszó).

A következtetéseket mindig a konkrét körülményekre kell alkalmazni. Ezt próbáltuk mi is egyik előadásunkban (Kovács L.—Vass M.: Az abortusz kérdése a gyermeknevelésben. in: Gyermekgyógyászat XLII. évf. 1991. 4. sz. 415. o.).

„A személyiséget meghatározó nemiséget nem lehet sem az átszellemlült szeretetre, sem a pusztá testiségre leszűkíteni. Ma már nem csupán az élet továbbadása szempontjából értékelik, hanem az egész ember örömeinek és boldogságának részeként is.

Az erotikus-szexualitás minden torz alakja végeredményben a nemiség lebecsüléséből származik, abból, hogy a nemiséget nem a teremtő Isten ajándékának tekintik. A Szentírás tanúsága szerint Isten képe a nemiségben is tükröződik, és a megváltás a nemiséget is magában foglalja (házasság szentsége). Ha a nemiség értelmét a teljesség, a partnerség, az élet továbbadása, az életöröm és jel-képszerűség határozza meg, akkor elfojtása már önmagában csak keresztényietlen lehet.

A nemiség halálíg tartó feladat. Férfi vagy női mivoltunk elfogadása egész életünk feladata. A nemiség személyes integrálása a kisgyermeknél testének megismerésével kezdődik; problémává lesz a serdülés erotikus kapcsolataiban és ösztönös élményeiben; abban a folyamatban bontakozik ki, amelyben a partneri szeretetképesség az emberi érettség bizonyítója lesz, vagyis amikor a szeretet a teljes felnőtt korban, a házasságban és a

bensőséges egyesülésben eléri csúcspontját; végül az öregedés elfogadása a nemiség területén is új feladat lesz.

Bár az egyes életszakaszokban az eltévelyedések különféle veszedelmei fordulhatnak elő (önzésben, exhibicionizmusban és nárcizmusban), és a nemiséghez kapcsolódhat bűn, a nemiség mégis Isten jó ajándéka.

A mai kor veszélyei: a nemiséget fogyasztási cikknek tekintik; a nemiség és az erkölcsiség kapcsolatát teljesen megszüntetik (perverziók körüli harc); a felelős erotikus-szexuális kultúra egységét szétszakítják a „fun-morality” kedvéért.

A test, a nemek keresztény felfogása, a házasság szentségének tisztelete segíthetne a nemiség üzletté válásának leküzdésében. Mivel a nemiség plasztikus, azaz alakítható (és alakítani is kell), helyes értelmezésével, az élet összefüggéseinek átfogóbb látásával a nemiség szublimálható. ez minden olyan ember célja, aki nemiségét is — a partnerség és szeretet örömeiben — felelős keresztényként „szabadon” akarja megélni (Gal 5,1).”

(Roman Bleistein: Nemiség. in: Chr. Schütz: A keresztény szellemiség lexikona 276. o.).

A kérdés további tanulmányozásához ajánljuk a Szent István Társulatnál nemrég megjelent lexikont: Christian Schütz: A keresztény szellemiség lexikona. Bp. 1993. Továbbá a rövidesen magyarul is megjelenő Római Katekizmus 2331—2400. pontjait.

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

A II. Vatikáni zsinat a keresztény értékrend kibontakozását sürgette a hitélet, a kultúrák és a média világában. (Inter mirifica 6.) — Az ember elsődlegesen Isten teremtménye és képmása, aki a közösség segítségével önmagát formálja. A megváltott ember Jézus Krisztus tanítását és életpéldáját követve a szentségek felvételével és a Szentlélek ajándékainak erejével fogadja be a krisztusi cselekvésmódot és így sajátítja el az ő erényeit.

Rovatunkban a következő számaink során a keresztény értékrend néhány erényének bemutatására vállalkozunk.

szerk.

AZ EMBER ÖRÖMRE SZÜLETETT

Ez a Pascal-i felismerés teljesen megegyezik a Szentírás tanításával és az ember nem is ritka élményével. Az élet titkának mind mélyebb megismerés az öröm gazdagabb megtapasztalásához vezet. Igazolódni látszik benne a természeti ember ama ősi megfigyelése is, hogy minden élet csak a maga természetének megfelelő közegben fejlődik és jut el léte kiteljesedésének tökéletes megvalósulásához. Ezért valljuk, hogy a teremtménynek el kell jutnia a Teremtőjével való közösségre, s ez a találkozás számára a megvalósultság, a célbaérkezés, az öröm forrása. A Teremtés könyvének tanúsága szerint nemcsak a Teremtő örül teremtményének — „Isten látta, hogy nagyon jó mindaz amit alkotott”¹ —, hanem az ember is örül az életnek, s örömmel veszi birtokába az Édent. Ennek az öröme minden más örömet felülmúló megtapasztalása csendül meg a zsoltárban: „Bámulom az eget, kezéd művét, a holdat és a csillagokat, amelyeket te alkottál. Mi az ember, hogy megemlékezel róla, az ember fia, hogy gondot viselsz reá? Majdnem isteni lényé tted, dicsőséggel és fönsséggel koronáztad”². Élni, az élet Forrását megtalálni a legnagyszerűbb öröm élményét nyújtja az embernek. Ezt érezteti meg a kiváló zeneszerző

Beethoven is „Isten dicsérete” című művében. Mégis sokan felteszik ma a kérdést: Vajon nem jobb-e meg sem születni? A kérdés tragikus tartalmán elszörnyülködünk, de igazán mégsem csodálkozunk. Nagyon sok kortársunk részéről érthető e keserű feljajdulás, mert elveszítette, vagy meg sem találta az igazi örömet, a minden öröm forrását, a teremtő és életető Istent.

A bűnbeesés óta tart a küzdelem

Nem furcsa, hogy igen sok ember egyre több öröme vágyik épp ma, amikor egész iparágak létesültek az emberi örömgények kielégítésére?! Talán ez az öröm természetes növekedésének fokozódó szomjúságával van oksági kapcsolatban? Nem valószínű. Sokkal inkább mondhatjuk, ennek a kielégületlenségnek, örömtelenségnek oka, hogy az emberek nem az igazi örömet keresik. Lelke mélyén minden ember érzi, mit kellene tennie az igaz öröm megszerzéséért, de a bűn következtében megbomlott összhang az értelem és az akarat, az ember belső világa és külső cselekedetei között. A kísértések közepette és a bűnök ellenében újra és újra meg kell küzdeni a tiszta öröm egy-egy cseppjéért.

Nem szabad elfelejteni, hogy az öröm, miként az élet is, Isten ajándéka. De helytelen az a felfogás, mely szerint Isten önkényesen, kivételezve, csak egyeseket jutalmaz meg vele, vagy mintha Isten korlátozni akarná az ember örömet. „Isten csak azokat a bűnös örömeiket ítéli el, amelyek a rossz cselekedet által hajszolunk.”³ Különbön az egész teremtett világ az ember öröméért, boldogságáért lett. Ezt éli meg az őszövetségben érezhető, valószínűleg meg. Egy zenekari mű is csak akkor csendül fel tisztán, élvezhetően, csak akkor sikerülhet a játék, ha a zenekar tagjai figyelnek egymásra, ha egymásért, együtt játszanak. Természetesen az sem mindegy, hogy milyen mű eljátszására vállalkoznak. Vagyis: nem mindegy hol és miben keressük a tiszta hangzást, a harmóniát az örömet.

„Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen”⁴

Az Üdvözítő jövetele a tiszta öröm megtalálásának és megtapasztalásának lehetőségét kínálja. A Keresztelő már anyja méhében megtapasztalja Isten érkezésének boldogító voltát. A Születet öröme szólítja Gábor angyal, mikor hírül adja Jézus születését. Az angyalok örvendeznek a Messiás megérkezésén, kinek köszöntésére hasonló örömmel mennek a pásztorok. Jézus örömhírrrel lép a világba: közel van a mennyek országa. Vele, általa megkezdődött a szeretet uralma.

Ez a hír a mi korunkban is örömhír! A tragikus, a megdöbbenő, a felháborító szenzációkat hajhászó mai hírközlés világában is fel tudja/tudná vidámitani az emberi szívet. Akkor, amikor nem a szeretet uralmát, hanem a gonosz térryerését tapasztaljuk, amikor burjánzik az erőszak, az igazságtalanság, a gyűlölet, az irigység, amikor egyre több élvezetet és nagyobb összkomfortot keres az ember, amikor egyesek mesterséges paradicsomba menekülnek, — Jézus akkor is tud távlatokat nyitni, lelki békét, örömet adni. Hiszen ő nem elítélni jött a világot, hanem megmenteni. Nem veszni hagyni, hanem megkeresni az elvesztettet. Ő nem hajol meg a betegség, a szenvedés, a halál előtt, hanem az élet harcosának bizonyul.

A szomorúság, az elkeseredettség minden embert megkísérthet, hosszabb-rövidebb időre hatalmába keríthet. Nem mindegy viszont, hogyan vesszük fel ellene a küzdelemet. Erre figyelmeztet Gyökössy Endre: „Szomorúságát minden ember megkísérli feloldani valahogyan... De a feloldást általában rossz utakon keresik az emberek... Mindez

oldja-oldogatja, vagy inkább feledteti a rossz érzést, de csak egy-egy órára, napra, az alaphangulat nem változik lényegesen.”⁶

A keresztyén öröm a Lélek öröme

A sok szorongás és félelem kioltja a lélek belső derűjét, örömét. A hívő ember viszont a megváltottság tudatában, reményben él. Annak bizonyos tudata ez, hogy Isten országa elérkezett ebbe a világba,⁷ s feltartóztathatatlanul, minden gonosz szándék és ellenszegülő erő ellenére megvalósulóban van. Még akkor is, ha csak mustármagnyi méretekben⁸ látjuk megvalósulását magunk körül, — Isten országa már köztünk, bennünk van. A hit ragadja meg ezt a természetfölötti valóságot, melynek jeleit a fizikai világban is megtapasztalhatjuk. Erről tanulskodnak az emberség erkölcsi felfogásában és értékrendjében, a kultúra minden ágában, a vallások megtisztulásában (még akkor is, ha pillanatnyilag óriási zűrzavar mutatkozik), a társadalmi formák fejlődésében végbement rendkívüli változások. Ezek azok az események és jelek, melyek erősítik az ember hitét, fokozzák az Isten országa iránti vágyakozását, készítetik akaratát, növelik az Isten és emberek iránti szeretet, gazdagítják és beteljesítik örömét. Ezért valljuk Szent János evangélistával, hogy akik Jézusban hisznek, az öröm teljességét birtokolják.⁹

A hívő ember bizonyosságot szerzett Jézus életpéldájából arra, hogy a lélek öröme a kereszty gyümölcse. A megpróbáltatások, a nehézségek nem csökkentik a lélek örömét, hanem növelik azt. Az élet feláldozása pedig egyenesen nemcsak az emberszeretet legkételetesebb jele, hanem az Istennel való benső közösség bizonyossága, az Isten kínálta örömben való részesedés embermértékű teljessége. „Ezeket azért mondtam nektek, hogy az én örömöm legyen tibennetek és örömötök ezzel teljes legyen.”¹⁰ Ezt élte és éli meg minden kor keresztyéne, aki hite által Isten országáért, már Isten országában él.

A Lélek kiáradása, megerősítése teszi szilárdná, tartóssá, teljessé ezt az örömet. Pünkösöd csodájának, a Lélek mindent átalakító kiáradásának szembetűnő jelei korunkban (a hit és Isten utáni vágy megújulása, rendkívüli karizmák megjelenése, a keresztyén közösségek elkötelezettségben való megújulása, az istentelen hatalmak világméretű megsemmisülése, stb.) erősítik és növelik a keresztyén ember hitét, kitartását. Isten köztünk való jelenlétének, hatalmának és szeretetének bizonyítékai ezek, melyek a Lélekben, Istenben való örvendezés érzésével töltik el az embert. A keresztyén ember ennek az örömnak hirdetője a világban. Tanúsítja, napról napra tapasztalja, hogy az Isten akaratának megvalósítása, a teremtményekhez való helyes viszony, a szolgálatban való hűség, a szeretetben való áldozatvállalás, az imádság, a bűnbánat, a megbocsátás, az Isten országában való elköteleződés, az életbe, az örök(!) életbe vetett hit a forrása az igazi örömnak. A keresztyén ember örvendező ember és mások örömeinek munkatársa.¹¹ Erre hívja fel a figyelmünket és buzdít Szent Pál: „Örvendjete az Úrban szüntelen! Újra csak azt mondom: örvendjete! Lelki jószágokat ismerje meg mindenki. Az Úr közel van. Ne aggódjatok semmiért. Minden ügyetekben hálaadással párosult imádsággal és könyörgéssel terjesszeteek kérészeteket Isten elé. Akkor Isten békéje, amely minden értelmet meghalad, megőrzi szíveteket és elméteket Krisztus Jézusban.”¹²

Mindezt higgyük, akarjuk, tegyük, s akkor tapasztalni is fogjuk, hogy az ember valóban örömrre született!

Jegyzetek: 1. Ter 1,31 — 2. Zsolt 8,4-6 — 3. AAVV, Bibliikus Teológiai Szótár. SZIT Budapest, 1986. 156. old. — 4. Jn 10,10 — 5. Mt 4,17 — 6. *Gyökössy Endre*: Magunkról magunknak. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1989. 136. old. — 7. Mt 4,17 — 8. Mt 13,31-31 — 9. Vö. Jn 17,13 — 10. Jn 15,11 — 11. Vö. 2Kor 1,24 — 12. Fil 4,4-7.

A LELKI ERŐSSÉG

A görög filozófusok a lelki erőt a sarkalatos erények közé sorolták és az „andrea” névvel illették, ami eredetileg férfiaságot, bátorságot jelentett. Az Újszövetségben a szó maga nem fordul elő, de az állhatatosság, a kitartás, az erős remény tárgyilag ugyanazt jelenti. A későbbi egyházi hagyomány főleg a vértanúknak dicsőítette a lelki erőt, hiszen ők hitbéli meggyőződésükért vállalták a legnagyobb áldozatot. Az egyházatyák pedig úgy értékelték, mint erkölcsi erényt s nem merevséget vagy a gőg megnyilatkozását látták benne.

Aquinói Szent Tamás a „fortitudo”-t általános erénynek mondja, vagyis olyannak, amely az egész emberi magatartást szabályozza, tehát nincs közvetlen tárgya, mint például az igazságosságnak vagy az irgalomnak. Hasonlít a reményhez, és részben abból táplálkozik. Akkor valósul meg, ha az ember helytáll a nehézségek között, nem veszíti el kedvét, hanem vállalja a kötelességet. Ellentéte a kishitűség, a csüggedés és a megalukvás. A társadalmi és a politikai életben divatba jött a „civil kurázs” emlegetése, ami szintén erény akkor, ha az igazság és az emberi jog képviselése akar lenni, nem pedig feltűnés keresése vagy önmagáért való ellenzékieskedés.

Amennyiben a lelki erő erény, annyiban azt tökéletesíti, aki gyakorolja. De megvan a hatása kifelé is, mert felhívja a figyelmet az emberi és isteni értékekre. Ilyen értelemben mondták már az ókorban, hogy a vértanúk vére a hit vetése lett. Minden mozgalomnak és közösségnek szüksége van kiemelkedő egyéniségekre, hősökre, akikre fel lehet nézni. Ezért nem maradandók azok az irányzatok és pártok, amelyek az erkölcsöt és az igazságot valamilyen hasznossági ideológiával cserélik fel. A Szentírásban van egy kifejezés, hogy Isten mindent „erőteljesen és tapintattal” (fortiter et suaviter) vezet célhoz (Bölcs 8,1). A lelki erőnek mint erénynek ezek a sajátosságai. Legyen benne következetesség és hatékonyság, de ne sértsen és ne taszítson. Önmagában a nyers erő nem erény és a testi teljesítmény sem az. A lelki erő erkölcsi magatartás, amelyben kifejezésre jut a hivatás és a küldetés tudatás vállalása.

Megnyilatkozási formája különféle lehet, de a személyes erény képét leginkább akkor tükrözi, ha egyensúlyban van benne az önuralom és a céltudatosság. Az önuralom azért kell, hogy ne a szenvedély kerekedjék felül. A céltudatosság pedig akkor biztosítható, ha a lelki erő a hitből táplálkozik. Vagyis ha az ember meg van győződve, hogy helytállása kötelesség és Isten akarata. Különösen fontos ez a betegség és a baj elviselésében. A keresztény lelki erőnek Isten kegyelmére kell támaszkodni, s valóban, a Szentírás a Szentlélek ajándékai között tartja számon. Teljességét az eljövendő Messiásban látja, a bölcsesség és az értelem adományával együtt (Iz 11,2). Benne van az imádságra való készség is, hiszen Isten pótolhatja azt, ami belőlünk hiányzik. A tapasztalás megerősíti az apostol megállapítását, hogy Isten gyakran azt választja ki, aki a világ előtt gyöngye, hogy megszégyenítse az erőseket (1Kor 1,28). Ilyen értelemben mondta Krisztus, hogy apostolait úgy küldi, mint bárányokat a farkasok közé (Mt 10,16).

Az egyéni életben az odaadó kötelességteljesítés is a lelki erő tanúsítása. Kell összedettség és kitartás ahhoz, hogy tétovázás nélkül megfussuk a kijelölt pályát, hogy legyőzzük a fáradtság és az unalom kísértését, hogy elkerüljük a kapkodást, a tanácstalanságot, és hogy viseljük tetteink következményeit. Csak a tiszta lelkiismeret adhatja meg hozzá az alapot. Érdekes itt az apostol nyelvezete, amint Isten fegyverzetének felöltéséről beszél, az igazság övéről, a megigazulás páncéljáról, a hit pajzsáról, az üdvösség sisakjáról és arról a saruról, amellyel elindulunk a békesség evangéliumának hirdetésére (Ef 6,13–17).

Az apostol azért emlegeti ezeket a „fegyvereket”, mert azok rendelkezésünkre állnak, csak fel kell öltetni és használni kell őket. Felhasználásukban pedig tudni kell, hogy a keresztény értelemben vett lelki erő többet jelent, mint általános emberi helytállást. Benne van az is, amit az apostol úgy fejez ki, hogy „nem szégyenli az evangéliumot”

(Róm 1,16), hogy el tudjuk viselni a kereszt balgaságát, igyekezzünk a rosszat jóval viszonyozni és az örök jutalom reményében földi előnyökről lemondani. A lelki erőnek tehát párosulni kell az alázattal. Erő kell ahhoz, hogy a magunkénak valljuk azt a családot, amelynek esetleg gyarló tagjai is vannak, vagy otthon érezzük magunkat abban az egyházi közösségben, amely szintén esékény emberekből áll. Figyeljük meg, hogy milyen finom lélektani megfigyelés volt az apostoli tanításban, amikor Krisztusról megállapította, hogy ő, az Isten Fia, nem szegényenli testvéreinek nevezni a bűnös embereket. (Zsid 2,11).

A lelki erő megszerzésében nem a pszichológiai technikák segítenek. Az apostol sokkal egyszerűbb utat mutat: „Örüljétek az Úrban szüntelenül... Ne aggódjatok semmi miatt, hanem imádságban és könyörgésben terjesszétek kéréseiteket az Úr elé, hálaadástokkal együtt. Akkor Isten békéje megőrzi szíveteket és értelmeteket” (Fil 4,4—7). Szent Ágoston még rövidebben fejezte ki ugyanezt egyik ránk maradt beszédében: „Canta et ambula! Énekelj és menj a magad útján!”, azaz derűs lélekkel tedd meg kötelességedet, a többit bízd az élet Urára.

Gál Ferenc

„AKINEK FÜLE VAN, HALLJA MEG” (Jel 2,7)

— Lemondás a nemi életről Isten Országáért —

Keresztény feladatunk, hogy az emberek örömét, reményét, gyötrelmét és gyászát megosszuk egymással..., hogy egymásért tevékenykedjünk — a Gaudium et Spes kezdetű zsinati rendelkezés egyik irányelve ez, amely többek között a férfi és a nő viszonyában erőteljesen hirdeti a „szerelem kultúráját”. Ez teszi értékessé a házasságot éppen úgy, mint a nemiségről való lemondást, melyet mindkét nem esetében szüzességgnek neveznek, akár celebsz életről, akár a szüzesség magánfogalmáról vagy szerzetesi életformáról legyen szó. Ha az egészséges nemiség, főleg a keresztények között, a helyére kerül, akkor a szüzesség is visszanyeri az értékét nemcsak a hívők, de a profán világ előtt is. Rövid áttekintésünkben — 1. idézzük Jézus példáját és szavait; — 2. utalunk az egyház mai tanítására; — 3. valamint arra, hogy az odaadó lélek miként tapasztalja meg Isten szeretetének rendkívüli ajándékát.

AKI FÖL TUDJA FOGNI, FOGJA FEL! Jézus a szavaival és életpéldájával felemelte a férfi és a nő méltóságát. Nyíltan beszél meg a válás vitás kérdését, mire a tanítványok ezt válaszolják: „Ha így áll a dolog férj és feleség között, akkor nem érdemes megházasodni.” Jézus szerint nem ilyen egyszerű a helyzet: „Nem mindenki tudja ezt felfogni, csak az, akinek az Isten megadta. „Ugyanis nem olyan emberről van itt szó, aki kezdetől képtelen a házasságra vagy az emberek tették azzá, hanem, aki a házasságról ÖNKÉNT mond le a MÉNNYÉK ORSZÁGÁÉRT (vö. Mt 19,10—13).

Nemcsak abban az időben, ma is sokan értetlenül állnak a lemondók előtt és mindenféle morbid álmagyarázatot terjesztenek. Kétségtelen, már a szüzesség jelentőségének a megértése is ajándék. — Jézus nőtlenül élt, ami a zsidóknál ritka dolog volt. Ő nem függetlenségvágyból vagy kényelemből maradt egyedül, nem is a lemondásért önmagáért (mint az esszénusok tették), hanem a mennyei Atya kedvéért, hogy mindenkié lehessen. Tanítványaira mutatva mondja: „Ezek itt az én anyám és testvéreim!” Később meghívja őket: „Gyertek, emberhalászokká teszlek”. Ők „mindenüket”, — családjukat, munkájukat, hajót-hálót — otthagyják és azonnal követik Őt (vö. Mk 1,14—20). Azóta is a meghívottak hosszú sora mond le a nemi életről, családról vagy vagyonról, követve a Mester szavát, hogy az Úr bensőséges szeretetével együtt elnyerjék „a százannyit és az örökéletet” (Mt 19,29). — Amíg Jézus sajátos küldetését és hatalmát tanítványainak és utódai-

nak adta át — és ezért papjait szívesen nevezik „alter Christusnak” —, addig a nőtlenek és szűzeket a „Szentlélek jegyeseinek” hívják. Istennek erre a sajátos ajándékára a Jelenések könyvének egyik szimbolikus képét alkalmazzák: „Akinek füle van hallja meg mit mond a Lélek..., a győztesnek egy „*fehér követ*” adok. A „kövön új név áll, melyet más nem ért meg, csak aki kapja” (2,17). A „*kövön*” különös boldogság neve áll, Isten kiválasztásának jele, melyet a Lélek Krisztustól kap a vele való egyesülésben. Ezt a „*követ*” őriznie kell a léleknek, mert az Úr így biztatja: „Hamarasan eljövök, ragaszkodj ahhoz, amid van, hogy senki el ne vegye koronádat (az állhatatosság jutalmát)” (3,11)

AZ EGYHÁZ TANÍTÁSA. Mindössze három dokumentumra utalunk:

A „*Sacra Virginitas*” kezdetű körlevélben (1954) XII. Piusz mindenekelőtt elutasítja azt az egyházon belül is elterjedt véleményt, hogy egyedül a házasság biztosíthatja az emberi személy természetes kibontakoztatását és az őt megillető tökéletességet... mivel a házasság szentség, a szüzesség nem az... A házasság szentsége mindenkinek szól, a nemi életről való lemondás egyeseknek nyújtott isteni ajándék (karizma) (ld. DS. 3911). — Nem helyeselhető az az állítás sem — hangsúlyozza az említett körlevél —, hogy a házasság „kölcsonös segítségnyújtása” inkább használ az életszentség elérésére, mint a szüzi és a celebsz élet „szívbeli egyedülléte”. Ugyanis mindaz, aki átadja magát a tökéletes tisztaság állapotának — és ezzel lemond az emberi szerelemről, — személyi mivoltában nem szenved hiányt, nem nevezhető megrovítottattnak, vagy megfosztottnak, mivel az isteni Adományozó olyan mennyei ajándékokban részesíti, mely rendkívüli módon felülmúlja a házastársi „kölcsonös segítséget” (ld. DS 3912)

A *Perfectae Caritatis* kezdetű zsinati határozat korunk igényei szerint a szerzetesi élet megújítását javasolja. Az a törekvés, mely a *tökéletes istenszeretet az evangéliumi tanácsok útján* (közöttük a szüzességgel) kívánja elérni, az *isteni Mester tanításának és példájának gyümölcse*, és a mennyei országának szembeötölő jele.

A zsinat után megjelent új *Egyházi Törvénykönyv* (Vatikán, 1983) Jézus meghívását főleg két pontban értelmezi és egyben buzdítást ad. A 277. kánon előírja a klerikusok *kötelezettségét*, mely örökös és teljes önmegtartóztatást jelent Isten Országá kedvéért. Kiemeli, hogy ez a kötelezettség „*Isten rendkívüli ajándéka*”, mely által a (latin) papok osztatlan szívvel kapcsolódhatnak Krisztushoz. Az 573. kánon az evangéliumi tanácsokat követőkről írja: A Szentlélek tevékenységével szorosabban követik Krisztust, és a hön szeretettel Istennek szentelik magukat... Isten országa szolgálatában törekedjenek a *szeretet* tökéletességére, és mint az egyház kiváló jelei, hirdessék a mennyei dicsőséget.

Az egyházban a *szüzesség* tehát mint az evangéliumi tanácsok egyike, *sajátos életforma*. Értékét nem a természetes etika alapján értelmezzük, mert a szexuális megtartóztatás nem önmagában érték, hanem *Jézus Krisztus meghívása alapján jelent sajátos üdvösségállapotot*.

AZ EGYHÁZ KIVÁLÓ JELE: — 1. *A reménység jele*. A házasságról való önkéntes lemondás elővételezi a Teljességet. Ennek vállalásában feloldódik az evilági élet kicsinyessége, zűrzavara. A nemi lemondásnak akkor van értéke, ha hitből fakadó, reményből élő szeretetet táplálja.

— 2. *A szüzességet vállaló ember Isten élő tanúja*, aki annyira hisz a megígért üdvösségben, hogy erre élete egyik legnagyobb kincsét teszi fel. XII. Piusz a szűzeket és a celebsz életűeket *élő istenbizonyítékoknak* nevezi.

— 3. *Jel a házások számára*. A Krisztusért szüzességet vállalók a *szabadság jelei*: nem menekülnek a világtól, hanem a szeretet teljességére törekednek. A *két életforma* egymásnak mintát ad és kölcsönösen segíti egymást. A jó családok nevelik a jövő papjait és szerzeteseit, ezek viszont az eljövendő keresztény családokat készítik elő. Az Istenért való teljes lemondás megtanítja a házásokat arra, hogy életük akkor teljesebb lehet, ha nem bék-

lyózzák le őket az ösztönök, a földi gondok. A lemondás viszonylagossá teszi a házasság abszolutizálását, és korunk nemiség bálványozásában új eszményt mutat fel.

— 4. Végül a szüzi élet mindenek felett jele, de egyben valóságos hordozója a *Szentháromság* életéből kiáradó *boldogságnak*.

„TANÚIM LESZTEK!” Bármennyire is ismerjük az evangélium és az egyház tanítását a teljes odaadásról, valójában még sem tudjuk *mit él át a lélek*, amikor a Szentháromság lakóhelyet vesz benne (vö. Jn 14,24). Boldog Edith Stein, „korunk nagy tanúja” egyike azoknak, aki — mint fenomenológa — Isten hívását képes volt világosan és tárgyilagosan leírni, úgy, ahogy benne lejátszódott. Nemhívó időszakáról jegyezte fel: „Az igazság keresése volt minden imám!” — És amikor rátalált Istenre, habozás nélkül kimondta: „Ez az igazság!” Mivel világeletemben a Teljességet kereste, a keresztség szentségében világos meghívást arra kapott is, hogy minden részleges, földi javát elhagyja, még az áhított tudományról is lemondjon, hogy a Keresztfeszített szenvedéseibe kapcsolódva önmagát teljesen eléggő áldozatul adhassa az egyházért és népéért. Saját lelki élménye tükröződik abban, amit Árpádházi Erzsébetről ír: „A Krisztust szerető léleknek a boldogsága... csak Urához kapcsolódva érthető meg. Ez a legbensőbb egyesülés adott erőt Erzsébetnek, hogy minden emberi kötelektől megszabaduljon.”

Sok mással együtt Edith is megtapasztalja, hogy Isten „boldogító érintése” után első-tétülhet a lélek és akkor úgy érzi, mintha az Úr elhagyta volna „pedig csak visszavonult, elrejtőzött szívében” (írja Szent Gertrúd). — Felismeri Edith azt is, hogy a ragyogó fényességben éppen úgy, mint az éjféle sötétségben, csak *egyetlen szál* kötheti a hűséges lelket Istenhez: *az állandó imádság*. A hűség jutalma az, hogy az isteni Jegyes hamarosan felragyogtatja arcát. Edith Stein, már mint kármelita nővér azt a megbízást kapja, hogy lélektani ismeretei alapján a hagyományhoz hűen, mégis a mai kor nyelven magyarázza rendi atyjának, Keresztes Szent Jánosnak lelkivilágát. Ekkor tanulja meg, hogy *az elhivatottság belső boldogságát* a szentírók az Énekek éneke szimbolikus nyelven tudják leginkább megközelíteni. Az Újszövetségben az enek Krisztus és az Egyház titokzatos egységét, és ezen belül az Isten és az önmagát teljesen átadó lélek kegyelmi, „jegyesi” kapcsolatát jelzi.

„A léleknek az Istenhez való *belső viszonya* aligha jellemezhető találékosan, mint a *jegyesi kapcsolattal*. Megfordítva is érvényes: amit a jegyesi viszony kifejez, az sehol sem talál olyan sajátos és tökéletes beteljesedésre, mint Isten és a magát Neki átadó lélek között” (Boldog Edith Stein: A Kereszt Tudománya, Tanulmányok Keresztes Szent Jánosról, Szent István Társulat Bp. 1993. 259.). Keresztes János a legnagyobb gyötrelmek idején az Énekek éneke nyomán írta meg versben Lelki Énekét, melyhez később magyarázatot fűzött:

„A titokzatos Bölcsességnek fénysugara által... akik mindenüket elhagyva Istennel találkoznak, — annyit tapasztalnak meg az Ő boldogságából, hogy minden más, földi szerelemről elfeledkeznek” (uo.). Aki teljes önátadással követi Jézust, életével és minden tulajdonával az elszegényesülés áll, az az Ő kegyelmével és saját kitartó hűségével elnyeri... a tökéletes Szeretetet. Keresztes Szent János ezt az önátadást így foglalja össze:

„Igen, én elveszítettem önmagam, ... de ez egyet jelent azzal, hogy „életemet megnyertem”. Nem kívánok már semmi hasznot vagy jutalmat. Vágyam csupán ennyivel: veszítsek el mindent, veszítsem el önmagamat is, csak Istené lehessenek!”

Széll Margit

„BOLDGOK A SZELÍDEK...” (Mt 5,5)

Corrie Ten Boom: „Rejtekhely” című könyvében írja le élete történetét. Testvérével, Betsyvel Hollandia német megszállása alatt zsidókat rejtegettek a lakásukon. A Gestapo megtalálta az elbújtató családot és velük együtt a Ravensbrück-i koncentrációs táborba hurcolták őket is. Betsy belehalt a gyöttrésekbe, Corrie megérte a háború végét és hazatérhetett. Később úgy érezte előadásokat kell tartson az isteni megbocsátásról, hogy az embereket dermedtségükből felrázza. Egyik német városban, előadása után, egy férfi állt eléje, s e szavakkal fordult hozzá: — „Előadásában Ravensbrückről beszélt. Én őr voltam a háború alatt ebben a koncentrációs táborban. Azóta megtértem és tudom, hogy Isten megbocsátotta bűneimet. De szeretném magától is hallani, hogy megbocsát nekem.” Corrie — amint erről könyvében beszámol — iszonyatos lelkiállapotba került. Pillanatok alatt felidéződtek benne a borzalmas emlékek: az örök kegyetlenkedései, a kilátástalan kínlődásaik. Maga előtt látta huga csonttá-bőrré aszalódott apró testét, végső agonizálását. Eszébe jutott, mekkora gyűlölettel gyötörték őket, s igazán boldognak érezték azt, aki végül is a halál által megszabadult ebből a pokolból. S most itt áll előtte egy a pribékek közül, feléje nyújtja kezét és bocsánatát kéri. Mintha egy bocsánatkéréssel meg nem történtté lehetne tenni azokat a szenvedéseket, melyeket rájuk zúdítottak, s melyekbe annyian belepusztultak. Testvére, Betsy is. Kimondhatatlan utálat, engesztelhetetlen keménység jelentkezett benne. Igazságérzete haragot és bosszúvágyat szított lelkében. Élete legnagyobb harcát vívta. Megbocsáthatja-e fogolytársai kínjait, gyötrelmes halálát egyszerű bocsánatkérésre? S akkor hirtelen eszébe jutott az Úr Jézus szava: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű, és nyugalmat találtok lelketeknek” (Mt 11,29). Hangtalanul imádkozhatt, aztán érezte, hogy keze emelkedik, és a feléje nyújtott kéz felé nyúl. Így írja le ezt a pillanatot: „Amikor megérintettem a kezét, hihetetlen dolog történt. Áramlás indult el a vállamból, végigszaladt a karomon át összekulcsolt kezünkbe. Úgy éreztem, gyógyító melegség árasztja el egész valómat, és könnyel telt meg a szemem. Megbocsátok neked, testvérem, egész szívemből — mondtam. Hosszú másodpercekig fogtuk egymás kezét, a volt őr és a volt rab. Sohasem éreztem Isten szeretetét olyan erősen, mint akkor.”

Jézus — akinek a szavai lecsendesítették Corrie Ten Boom háborgó lelkét — Isten szelídségének legfelsőbb megnyilatkozása, s forrása a mi szelídségünknek is, amikor kijelenti: „Boldgok a szelídek” (Mt 5,4)

Mi is ez a szelídség, melyet Tőle kell megtanulnunk? — Ez az erény nem gyöngeség, hanem Istennek való alázatos alávetettség, amely az ő szeretetébe vetett hiten alapul. ez az alázatos szelídség jellemzi azt a „maradékot”, amelyet majd Isten megment, és azt a Királyt, aki majd békét ad minden nemzetnek (Szo 3,12; Zak 9,9).

Azokat, akik „szelíd készséggel” fogadják Isten ígét, azokat tudja megmenteni (Jak 1,21), nekik adja a hatalmasok trónját (Sir 10,14), és megadja, hogy békében élvezzék földjét (Zsolt 37,11: „A szelídek uralják a földet, és élvezik a béke teljességét.”).

A szelídség a Lélek gyümölcse (Gal 5,23) és a magasságból származó Bölcsesség jelenlétének jele (Jak 3,13). Kettős megjelenésében: Nyugodt kedvesség (gör.: prausz) és engedékeny szerénység (gör.: epieikeia) jellemzi Krisztust is (2Kor 10,1), tanítványait is (Gal 6,1; Kol 3,12; Ef 4,2) és pásztorait is (1Tim 6,11; 2Tim 2,25). Az igazi keresztény még üldözés idején is (1Pt 3,16) mindenki iránt derült szelídséget tanúsít (Tit 3,2; Fil 4,5), s így mutatja meg, hogy „az igája édes” (Mt 11,30), mert a szeretet igája az.

Az Úr Jézus a nyolc boldogságról szóló tanításában a boldogságot létrehozni tudó alapfeltételeket sorolja fel. Az első ezek sorában a „lelki-szegénység”, vagyis annak a felismerése, hogy „Én” több vagyok mindannál, amim „van”. Az anyagiaktól belsőleg független ember jóakarátú az élet, az események iránt, nem akarja birtokbavenni őket. Ajándékozó szeretettel fordul a többiek felé. Ez teszi képessé arra, hogy részt tudjon venni mások sorsában, különösen a szorongatottak, megtörték, megaláztatottak, a szomorkodók sorsában. Az ilyen ember átéli azt a boldogságot, hogy már többé nem önmagáé, hogy

elvétetett önmagától, mert bensőleg odaadta magát, hagyja elhasználni magát („Boldogok a szomorkodók”).

A boldogság alapfeltételei között harmadiknak Jézus a „szelíd”-séget sorolja föl (gör.: praüsz; latinul: mitis, lenis; németül: Sanftmut), amit „a gyöngédségre való bátorságunknak”, azaz szelídségnek fordítunk. Nem a gyöngék erénye ez, hanem éppen a bensőleg nagyoké, akiknek nincs szükségük arra, hogy „rosszért rosszal fizessenek”, vagy visszaüssenek. Ez a negatív meghatározása a szelídségnek. Pozitív oldala: alapvető odahajlás a másikhöz, különösképpen ahhoz, aki őt magát fenyegeti. Teljes nagyságában az „ellen-ségszeretében” érvényesül. Ez az érzület tölti be: „Számomra nem vagy ellenség. Akármennyi ellentét, különbözőség választ is el, és ha talán védekezem is az ellenem irányuló jogtalanság ellen, nem ellenségeskedésből történik. Nem akarok legyőzni, megalázní, egyáltalán nem akarok neked fájdalmat okozni. azt sem akarom, hogy mindenáron nekem legyen igazam, ne neked; nem gyűlöllek, sőt úgy érzem, éppen neked van a legnagyobb szükséged szeretetemre, hiszen annyi minden választ el különben bennünket.” Csakis — ha ilyen szeretettel fordulunk a másik felé — akkor juthatunk el arra a nyugodt összeszedettségre, amely a boldogság egyik előfeltétele. Különbözik a lel-künköt megmérgezik a gyűlölködő és elutasító gondolatok, érzelmek, tervek, s ezek megfosztanak önmagunktól. Rabszolgáivá leszünk a gyűlölt embernek, sőt magának a gyűlölködésnek. Ezzel a lelkiülettel magamagát zárja ki az ember a mindenséget betöltő szeretet-világból. Ezzel szemben az ellenségszeretet — amint azt a „szelíd és aláza-tosszívú” Jézus személyében szemlélhetjük — „mindeneket magához vonz” (Jn 12,32), amikor fölemelik a földről. Éppen ebben mutatkozik meg maradéktalan világfölénye, uralkodó nagysága. „Devictus vincit!” — „Legyőzve győzött!”

Corrie Ten Boom történetében megcsodálhattuk, hogyan valósul meg a huszadikszá-zadi tanítvány életében a nyolc boldogság valósága. Együttérez a halálraüldözött zsi-dókkal, befogadja őket — testvérével, Betsyvel együtt — házukba; hogyan lesz minden-ben szolidáris a foglyokkal, — maga is fogoly. Hogyan veszíti el ő is testvérét, s mekkora lelki-erővel megy a háború után, hogy hirdesse Isten megbocsátó, irgalmas jóságát. S mi-csoda erővel szakadt rá a kísértés, amikor szembekerül eggyel a koncentrációs tábor őrei közül... Milyen csodálatosan születik meg lényé legmélyén a szelídség és a megbocsátó irgalom. Nem feszültség és küzdelem nélkül. Halálos indulatokat fog fel és nyugtat el. Engedi, hogy az érzelmek összeütkezzenek benne, de a szeretet mellé áll és ezért tud békét szerezni sértés és egyben megalkuvás nélkül. Békét hozni egy önmaga bűne miatt kétségbeesett lélekbe: ezt csak az teheti meg, aki bensejében megtalálta a békét, vagy aki-nek az élete a béke keresése. És ez a béke majdnem mindig csak egy pillanatra sikerül. A fáradtságosan létrehozott harmónia máris széteséssel fenyeget. Ezért abban az ember-ben, aki szelídséget és békét tud sugározni, mintha Isten maga működne, ő lenne közöt-tünk. A „békesség Istene” (2Kor 13,11), akinek „úgy tetszett, hogy benne (Krisztusban) lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent a földön és a menny-ben, minthogy Ő a kereszten vérével békességet szerzett” (Kol 1,20)

Corrie Te Boom, miután élete nagy küzdelmét sikeresen megvívta, azt gondolta, hogy most már ő is „szelíd és aláza-tos szívú” és „békesség-szerző”. Sen sokkal később tapasztalta, hogy nem így van. Egyik unokatestvére súlyosan megsértette, s ez nagyon fáj neki. Sokáig táplálta magában a keserűséget és haragot, míg megint csak képesség lett legyőzni magában ezeket az indulatokat. Ebből az esetből értette meg, hogy a szelídséget nem lehet „megtanul-ni”: minden bántalom új feladat elé állít, új hívás az irgalomra, megértésre, együttérzésre, a szelídségre és békeszerzésre. Új kezdet. Sohasem lehet megszokás, rutin. Mindig személyes döntés egy új, páratlan helyzetben. „Tanuljatok tőlem, mert szelíd és aláza-tos-szívú vagyok, és nyugalmat találtok lelketeknek” (Mt 11,29) — mondja az Úr. Tanulni lehet, de megtanulni nem. A környezetünkben élő emberek viselkedése gyakran naponta bánt, idegesít, bosszant: ezért is szükséges a szelídség újakezdése, újratanulása. És fokozatosan megvalósul a lélek-ben az a boldogság, melyet az Úr a szelídeknek ígért.

Kállay Emil Sch. P.

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

Anton Janzing

A FIATALOK SEGÍTSÉGET VÁRNAK A TÁJÉKOZÓDÁSHOZ

Síralmas dolog, hogy mennyire nehéz fiatalokat meggyőzni a szexuális kérdésekben való keresztény tájékozódás fontosságáról. Ez nem egyedül a fiatalokon múlik; fontos követelményt állít az egyház illetékesei elé. Csakis az egész problémakör nyitott megvitatása tudná a mindkét oldalom megmerevedett pozíciókat feloldani, az egyházi tanítás lényegét újra érthetővé tenni és a fiataloknak felkínálni a lehetőséget, hogy a normákat életük számára értékek tekinthessék. Ez kihívás a hitoktatók, valamint az ifjúsági pasztorációban tevékeny papok és laikusok számára is. De éppen ők rendelkeznek azzal a nagy lehetőséggel is, hogy közvetlenül jutnak el hozzájuk a fiatalok kívánságai, problémái, érvei és élettervei, velük közösen kereshetik a válaszokat, a tájékozódást, és ilyen módon legalább néhány fontos kívánsalom megvalósítását segíthetik. Ez kétségtelenül azzal a rizikóval jár, hogy ezen induktív eljárás miatt egyházi oldalról félreértik őket. A fiatalok iránti felelősség, valamint az egyház érdeke miatt azonban pillanatnyilag nem mutatkozik más út. — A következőket indításnak szánjuk a hitoktatásban vagy ifjúsági csoportokban történő beszélgetések számára.

Az egyházi szexuál erkölcsötől való elidegenedés dacára... A szexuális magatartás kérdéseiről folytatott beszélgetések során a csoportmunkához gyakran feltettem többek között ezt a kérdést: „Mit vársz ezekben a kérdésekben az egyháztól?” A válaszok azután mindig megijesztettek, mert nagy többségük egyszerűen és tömören így hangzott: „semmit”. És mindez egyházi ifjúsági munka, ill. felnőttképzés keretében!

A szexuális magatartás kérdéseiben a fiatalok legnagyobb mértékű elidegenedése kétségtelenül a katolikus egyház erkölcsi felfogásával szemben áll fenn. Egyes vizsgálatok szerint maximálisan 5—10%-ra becsülhető azok aránya, akik még teljes egészében felfogják az egyház tanítása mögé. Több mind 90% tehát többé vagy kevésbé nem ért vele egyet. Tapasztalatom szerint ez nem annak a jele, hogy a fiatalok általában elidegenedtek az egyháztól. Más kérdésekben, mint például a béketárgyalások vagy a környezetvédelem, éppen a fiatalok igénylik az egyház világos és félreérthetetlen állásfoglalását. Gyakran bírálják az egyház mérlegelő óvatosságát ezeken a területeken, míg szexuális életükkel kapcsolatban túl merevnek és életidegennek tekintik, és ezért elvetik. Nem csak a fiataloknak vannak nehézségeik a katolikus egyház szexuális tanításával, hanem a felnőtt hívek számára is ez az a pont, ahol — más kérdésekkel összevetve — a legtöbb elégedetlenség uralkodik, és legcsekélyebb az egyházzal való azonosulás mértéke.

... elvárások az egyházzal szemben? Valóban nem várnak semmit a fiatalok az egyháztól szexuális tanításukkal kapcsolatban? Valóban azt szeretnék, hogy megtehesse nekik, ill. elhagyhassanak mindent, amit csak akarnak? Nagyon is várják a segítséget tájékozódásukban, és elismerik, hogy szükség van irányvonalra és normákra a nemek egymáshoz való viszonyában is. Az egyház eddigi megnyilatkozásait azonban alig, vagy egyáltalán nem tekintik segítségnek. Többnyire megközelíthetetlennek számukra a szövegek, mert nyelvüket sem értik. Így aztán nincs mit csodálkozni azon, hogy a szexuális tanítás megnyilatkozásokat legjobb esetben a napisajtóból ismerik, még hozzá nagyon felületesen, mint a csaknem valamennyi kérdésben kimondott tiltást. Ha az ember rákérdez: ki, mit, mikor és milyen összefüggésben ért, válaszképpen legtöbbször csak olyan címszavak hangzanak el, mint „pápa” és „tabletta”. Az egyház szexuális tanításához kapcsolódó szempontok — amelyeknek megvalósításán fáradoznak — túlnyomórészt ismeretlenek maradnak.

Arra a problémára, hogyan lehet fiataloknak a házasságról beszélni, Höffner kardinális 1984 áprilisában mondta a Német Televízióban: úgy véli, nem nehéz a fiatalokat meggyőzni a házasság jelentőségéről. Csupán azt kell velük megértetni, hogy a házasság annak mása, ami Krisztus viszonya az egyházához. — Mit tud kezdeni ilyen kijelentéssel a jelenlegi „tornacipós generáció”? Megérti egyáltalán, mit akar ez kifejezni? Más nyelvet beszél, és más hasonlatokra van szüksége. Röviden: a fiatalok tájékozódnak, de nem az egyháznál, mert az ezekben a kérdésekben számukra nem partner. Sajnos, néhány kivételtől eltekintve ez a realitás. Ezzel szemben sok fiatal felismeri, hogy a propagált és sokféleképpen meg is élt szabadosság nem a vágyott boldogságot hozta meg, hanem újabb problémákat.

Problémákkal terhes „szexuális felszabadítás”. Egy progresszív szexuális felszabadító, aki már 1970-ben síkra szállt azért, hogy az iskolákban legyenek „szerelemszobák”, 1977-ben visszatekintve a következő eredményre jutott: „Ami a korábbi generációk számára a legfőbb evilági beteljesülésnek számított, azt ma már rizikó nélkül tetszés szerint lehet élvezni. A nemi egyesülésnek ilyen körülmények között olyan jellege lett, mint egy olcsó édességnek, amely gyógyszeres segítséggel elérhető fitness-feladattá züllött. A titok ízét veszítette. Bár a nemi erők mozgósítva lettek, egyre többen várnak terápiára potenciázavarokkal és orgazmus nehézségekkel. Az engedélyezett „boldogság” nem hagyja magát megragadni, bár a mozgékonyvá vált ember mindenütt ennek kínálatával találkozik.” Végkövetkeztetése pedig így hangzik: „A kérdést nem lehet tovább kerülni.”¹

A szexualitás átfogó értelmezéséhez. Egy keresztény irányultságú szexuálpedagógiának ma az emberi nemiség átfogó, és a maga egészében való értelmezéséből kell kiindulnia. Az emberi szexualitás tartalma többértű. Lehetővé teszi a szeretetet és a személyes vonzalom sajátos módon való kifejezését és örömteli megélését, — ennek következtében pedig a megerősítés, a kiegészülés, az elfogadottság ajándékozását és megtapasztalását. Ezáltal válik különleges módon a szerelem és a társ kapcsolat kifejezőjévé. És a szexualitás természeténél fogva az élet továbbadását, a termékenységet is szolgálja.

Ez az itt éppen csak vázolt átfogó értelmezés a mai keresztény antropológiában lényegében nincs megvitatta. Kétségtelenül vannak különböző felfogások a szeretetkifejezés és termékenység kapcsolatáról. Míg a II. Vatikáni zsinat óta valamennyi német egyházi megnyilatkozás kimondja, hogy a szexualitás *természetesen* a termékenységre is irányul, addig minden római megnyilatkozás (a „Gaudium et spes” zsinati dokumentum kivételével) a szerelem-kifejezés és a termékenység elválaszthatatlan összetartozásából indul ki. Eszerint minden nemi egyesülésnek nyitottnak kell lennie a megtermékenyítésre. Ez a jelentős különbség csak ritkán kerül szóba egyházon belüli vitáknál. Igen jelentős konzekvenciái vannak azonban a felelősségteljes szülői mivolt kérdésében, valamint az egyházi megnyilatkozásoknak a humán és természettudományos ismeretekkel való összhangja kérdésében. Az iskolai oktatás nem kerülheti el ennek kifejtését. A „római” felfogás például a természetes és mesterséges fogamzástól közöti ismert különbségtevéshez vezet, ez utóbbi elutasításához. Tapasztalatom szerint ezzel eljutunk az egyik legdöntőbb okhoz, amiért a katolikus szexuáletikát általában messzemenően elutasítják.

A termékenységre való *lényegi* irányultság elismerése, amelyet II. János Pál pápa is hangsúlyozott 1980. november 15-i kölni beszédében, más konzekvenciákhoz vezethetne, nevezetesen a két „sarokpillér” etikai értékeléséhez. Eszerint a tulajdonképpeni lelkiismereti kérdés a felelős szülői mivolt, miközben a megvalósításban az élet védelme a döntő etikai elv. Ezért a fogamzás szabályozásánál az olyan eszközöket és módszereket, amelyek a megtermékenyítést megakadályozzák, meg kell különböztetni azoktól, amelyek a már megfogant életet pusztítják el, akár a megtermékenyült petesejt beágyazódásának megakadályozásával is. Míg az előzetes lelkiismereti döntés (gyermek igen vagy nem) után az első csoportnál módszerkérdésről van szó, addig a másik csoport eleve kizárt, mivel életet pusztít el.

A *hitoktatásban* az idevonatkozó egyházi megnyilvánulások központi kijelentéseivel kapcsolatban ezeket a *megkülönböztetéseket* alaposan fel kellene dolgozni.² Ehhez szükséges lenne felhasználni a történeti fejlődés ismereteit, és helyet kell kapnia egy kritikus vitának az emberi szexualitás mai egyoldalú felfogásáról, annak túlhangsúlyozott élvezeti funkciójáról. Tapasztalatom az, hogy a fiatalok értékelik az ilyen nyílt és őszinte vitát, ezen a módon eljutnak az erkölcsi kérdésfeltevésig, sőt, még egy széleskörű egyetértés is lehetséges a felelős szülői döntés kérdésében az előzőekben említett etikai különbségtétellel kapcsolatban.

Mai problémák a barátság, a szerelem és a szexualitás körül. A fiatalok jelen szituációját két probléma jellemzi:

— A fiatalok gyakran igen korán kötődnek érzelmileg egy partnerhez, és az ezzel kapcsolatos szakítást, ill. többszöri szakítást nehezen tudják elviselni. Az örömmel megélt szexuális intimkapcsolatok felerősítik az érzelmi kötődést, akkor is, ha ez nem volt kifejezett szándékuk. A nehezen elviselt szakítások gyakran szeretet- és kapcsolatképességük sérüléséhez is vezet. Sok fiatalnak két-három „válás” is van már a háta mögött, mire eléri a házasulandó életkort.

— Sok fiatal összeházasodás nélkül együtt él partnerével. Vagy ki akarják próbálni a későbbi házasságot, vagy egyáltalán nem akarnak összeházasodni, mert az életreszóló házasságot túlzott elvárásnak tekintik, illetve önmagukra nézve érzik túlzott követelésnek. Ez utóbbiak, bár el akarják kerülni, de éppen ezáltal állítják önmagukat túlzott elvárás elé, mert az együttélés a maga mélységeivel és magaslaival végső soron csakis egy biztos ígéret bázisán valósítható meg. Az állandó bizonytalanság könnyen vezethet a fennálló problémák elfojtásához, ez pedig a partnerek neurózisához.

A két probléma összefügg egymással, és veszedelmes ördögi kör válhat belőlük, amely aggasztó társadalmi következményekkel járhat.

A következőkben néhány példával világítanám meg az elsőként említett problémát. Gyakran kötődnek manapság barátságok már 13-14 éves lányok és fiúk között, amelyek nagyobb részt kizárólagosak. Együtt járnak, tanítás előtt és után találkoznak, együtt töltik a szabadidő nagy részét, együtt mennek el vendégségbe és közös táncanfolyamokon vesznek részt. Ezt mindketten jónak találják, és legtöbbször a szülők sem ellenzik. A többi fiú és lány türelmet tanúsít az ilyen párocskák barátsága iránt, és nem zavarják őket. A gyakori és kizárólagos együttlét, valamint a manapság nagyvonalúan gyakorolt kölcsönös gyöngédségek következtében a partnerek között egyre szorosabb érzelmi kötelék jön létre. Ha az ilyen barátságok túlélik az 1-2 évet, akkor biztos, hogy egészségesen fejlett fiataloknál egyre erőteljesebbé válik a szexuális intimkapcsolat vágya. Ekkor azután nem könnyű számukra, hogy ellenálljanak saját sürgető vágyuknak és a közvélemény nyomásának. Nem szükségszerű, hogy ez legyen a végkifejlet. Az azonban mindenképpen felismerhető, hogy ma korábban képződnek a párok, mint évekkel ezelőtt, és a korábban általános lazább kapcsolat ma ritkább a fiatalok között. Sok fiatal szorosan kötődik egymáshoz, bár azt gondolják, hogy szabadok, és bármikor szakíthatnak. A kötődés intenzitása azonban legtöbbször csak a szakításkor derül ki, s ez gyakran sebeket okoz. A kezdetben ártatlannak, vagy akár kívánatosnak tűnő barátságok súlyos személyes megterheléssé válhatnak. A korai kötődések, és mindenekelőtt az erejüket meghaladó szakítások zavarhatják az önazonosság fejlődését. Akadályozhatja ez az önmagukra találást, ami a szülői kötelektől való eloldódás mellett a serdülőkor legfontosabb folyamata.

Megértéssel elvezetni a felelősségre. Fékezni a fiatalok barátkozását —, ezt könnyebb mondani, mint megtenni. Először is ezen nem értünk közvetlen beavatkozást, vagy épenséggel tiltást. Így könnyen érhetnénk el az ellenkezőjét, nevezetesen erősebb kötődést dacból. Hatékonyabb, ha megértéssel közelítünk a fiatalokhoz, és elrejtettséget, védtettséget nyújtunk nekik, nehogy a védtettség hiánya miatt meneküljenek baráti kapcsolatokba. A fiatalok egymás között kifejezésre jutó kontaktus, melegség és gyöngédség

utáni vágya azt is jelzi, hogy a szülői ház nem nyújt elegendő védelemet. A szexuális magatartás kérdését is ebben az átfogó összefüggésben kell szemlélni, izolálva nem oldható meg. A szexuális magatartás értékeléséhez kívánatos, hogy ne álljon előtérben az önző kérdés: mi az, ami megengedett, és mi nem? Sokkal inkább aszerint tegyük fel a kérdést, hogy milyen magatartást kíván meg a szeretet és a felelősség, tovább, hogy mely feltételek mellett segítik elő mindkét fél boldogságát a szexuális intimkapcsolatok.

A fiatalokkal való beszélgetéseknek azt a célt kellene szolgálniuk, hogy saját helyzetük átgondolására indítsa őket, és bepillantást nyújtson a sokrétű problémakörbe. Tapasztalt nevelők tájékoztassák őket arról, hogy a boldog szexuális tapasztalatok függenek a személyes közösség mértékétől és erejétől; továbbá, hogy a szexuális intimkapcsolat hatása az egyes partnerekre és kettőjük közösségére lényegében nem jósolható meg előre. Ezen kívül be kell látniuk, hogy egymás megismerésének szükségszerű feltétele a távolságtartás és visszafogottság is, mert a személyes szabadságot csak ez teszi lehetővé. A közös megfontolások középpontjában állana a következő fogalmak tartalommal való megtöltése: szeretet/szerelem, hűség, bizalom, felelősség, gyöngédség, elrejtettség/védettség, boldogság, kielégültség.³

Ehhez sokféle indító kérdés hiányzik, mint például: Mint vársz a barátodtól? Mit értesz címboráságon, pajtáságon, barátságon, szerelemben? Vagy impulzusok példákhoz és metaforákhoz: A barátság, — a szeretet, — a szerelem olyan számomra, mint... vagy amikor ...

Hogy a fiatalok megőrizhessék személyes intimszférájukat és ne kelljen saját problémájukat a csoport előtt kitergetni, kínálkozik a lehetőség, hogy rövidfilmekről beszélgessenek, vagy ifúsági folyóiratok olvasói leveleiből induljanak ki. Például a következő kérdésfeltevéssel: Hogyan ítéled meg kettőjük kapcsolatát? Mit jelentenek kölcsönösen egymás számára? Hogyan jut kifejezésre a szeretet/szerelem? Milyen problémáik vannak egymással? Mit tanácsolnál nekik?

Néhány rövid utalás a szeretet, gyöngédség és a felelősség címszavakhoz:

A szeretethez: A szeretet a „Te”-nél kezdődik: szeretlek téged, és bizhatom abban, hogy te is szeretsz engem. Én érted vagyok, és fontos nekem, hogy te is jelen légy értem. Nem pedig a deviza szerint: ha te teszel nekem valamit, akkor én is teszek valamit neked. Aki szeret, saját magáért ismeri el azt, akit szeret, úgy, amint van, és azért, mert ilyen, nem pedig jó alakja vagy csinos arca miatt.

A gyöngédséghez: Életünk kimeríthetetlenül sok formáját ismeri a gyöngédségnek. Ezek a szív megnyilvánulásai, és többet képesek kifejezni, mint a szavak. Nem technikák, hanem a „Te” számára küldött üzenetek, amelyek érzelmeket közvetítenek. A formának meg kell egyeznie a tartalommal. A gyöngédségek abból a belső magatartásból kapják értéküket, amelyből fakadnak. A gyöngédség elsajátítása annyit jelent, mint megtanulni a jóindulatú beleérzést a szeretett partner gondolkodásába, és érzelmi rezdüléseit figyelmes tapintattal átélni. A kommunikációs lehetőségek és gyöngédségek láncolatában a nemi egyesülés jelenti a legintenzívebb ön-megosztást, a kölcsönös cserét két ember között, a testileg közvetített kölcsönös elfogadást, amire a Biblia a „megismerés” szót használja.

A felelősséghez: Aki valakivel közösségben van, vele együtt él, az a társáért is vele együtt felelős. Felelős a jövőjéért is, felelős azért, hogy mi lesz egy lehetséges szakítás után, hogyan lesznek megoldva az ezzel összefüggő problémák. „Egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél” — írja Saint Exupéry a „Kis herceg”-ben.

Ilyen beszélgetések segíthetik azt a felismerést, hogy a szexuális intimkapcsolatok csakis egy tartós, hűségre épülő életközösségben, vagyis a házasságban valósíthatók meg ideálisan. Azt is segíthetnek megérteni, hogy az egyházi normák útmutatók a boldogító tartós kapcsolatok felé, tehát inkább segítő, semmint tiltó táblát jelentenek.

Jegyzetek: 1. I. Gamm, in: Gamm-Koch, Bilanz der Sexualpädagogik, Frankfurt 1977, 15—17. — 2. Vö.: A. Janzing, Glücklich werden zu zweit, Mainz 1981, S.58 és 88. — 3. Vö. uo. 30. és 41.

Megjelent a Diakonia 1984. júliusi számában, 278—282.

Fordította: Horváth Ilona

ÚJ EGYHÁZKÉP, ÚJ SZENTSÉGSZEMLÉLET

1. Az új egyházszemlélet alapja a „communio”

a) *Az egyházkép megújulása* — A II. Vatikáni zsinat, illetve korunk egyháza és teológiája új módon fogalmazta meg, hogy *mi az egyház*. E megfogalmazás a Szentírást tükrözi, s ilyen értelemben nem új, de új az utóbbi évszázadok felfogásához viszonyítva. E szerint az egyház közösség; a Szentháromság közösségének képmása a földön (vö.: Az egyházzól 4.); közösség, amelynek alaptörvénye a krisztusi szeretet, s célja, hogy megvalósítsa Krisztus végrendeletét, a Szentháromság egységét (Jn 17,21), s ily módon tanúságot tegyen a világ előtt Isten szeretetéről.

Az Egyházzól szóló zsinati konstitúció talán még sokak számára nagyon teologikusan fogalmazta meg az egyház közösségi lényegét, s ebből fakadó szentségi, missziós küldetését. Eszerint a közismert, de talán még nem eléggé átélmélkedett meghatározás szerint: az egyház, mivel megéli a Szentháromság egységét, a communiót, „Krisztusban, aki mintegy szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének”. (1.) A zsinatot követően azonban szinte az összes püspöki szinódus, illetve az ezeket összefoglaló pápai megnyilatkozások a legkülönbözőbb vonatkozásokban konkretizálták az idézett megfogalmazást, azaz kifejtették, hogy az egyház Krisztusban és a Szentlélekben egyesült közösség, amely minden területen — a plébánia, a család, a hitoktatás stb. területén — így, és csak így (azaz mint közösség), töltheti be missziós, tanúságtévő küldetését (vö.: EN 21,41; ChTr 24,47; FC 70,69; ChrL 26,18—20).

b) *A lelkipásztorkodás megújulása* — A mondottak természetesen a *lelkipásztorkodás céljainak új megfogalmazásához* is vezettek. Amint a pápi szolgálatról és életről szóló rendelkezés írja: „a lelkipásztorkodás nem szorítkozhat arra, hogy a hívekkel egyenként törődjék, hanem sajátosan kiterjed arra is, hogy valódi keresztény közösséget alakítson ki” (6.). A krisztusi közösség alakításának elsődleges feladatát azután a szinódusok az egyház küldetésének legkülönbözőbb területeire alkalmazták — a plébániára, a családra, a hitoktatásra, a pápi életre, a missziókra stb.

A zsinat az egyházat nem a klérus egyházának tartja, hanem Isten pápi népe communiojának (vö.: Az egyházzól 9—11). A szolgáló papság feladata ebben a közösségben, hogy közreműködjék e pápi élet megszületésében, újjászületésében, növekedésében, illetve egységesítésében. Isten tanúja a világban maga ez a pápi nép, ennek a népnek a közössége, egysége (Jn 13,35; 17—21; EN 21 stb.) Krisztus elsősorban is e pápi nép közösségében, illetve ez által folytatja pápi tanúságtévő küldetését a történelemben.

2. A megújuló szentségszemlélet alapja a „communio”

a) *A szentségszemlélet megújulása* — A II. Vatikáni zsinat, s az ezt követő szentszéki rendelkezések, valamint a mai egyház és a mai teológia szemléletében a szentségek küldetése, hogy felépítsék, táplálják Krisztus testét, megvalósítsák Isten pápi népének communioját.

1) *„A liturgikus cselekmények nem magánjellegűek, hanem az egyház nyilvános ünneplései. Az egyház pedig az egység szentsége... Ezért a liturgikus cselekmények az egyház egész testére vonatkoznak, azt teszik láthatóvá, azzal közlik hatásukat”* (Liturgia 26; 837. k.). A szentségek „rendkívüli módon közreműködnek az egyházi közösség kialakításában, megerősítésében és kifejezésében” (840 k. vö.: 437.k.)

2) *Minden szentség az egyház közösségébe kapcsol be, illetve e közösségben ad küldetést.* — A keresztység beépíti az egyház testébe a hívőket — mondja az Egyházzól szóló rendelkezés — és arra rendeli őket, hogy részt vegyenek a keresztény közösség szentségi és tanúságtévő életében (11.).

— „A bérmálás még tökéletesebben köt az egyházhoz”, s kötelezi a hívőket, hogy Krisztus tanúi legyenek.

— Az *Eucharisztia* „kézzelfogható módon mutatja meg és teremti meg Isten népének egységét”.

— „Akik a *bűnbocsánat szentségéhez* járulnak... egyszersmind kibékülnek az egyházzal, hogy új életet kezdjenek közösségében”.

— „A betegek kenetével az egyház megerősíti a szenvedőket és buzdítja őket, hogy csatlakozzanak Krisztus szenvedéséhez, és így szolgálják Isten népének lelki javát”.

— „Az *egyházi rend*” arra ad küldetést a felszentelteknek, hogy közvetítsék az egyház közösségének Isten igéjét és kegyelmét.

— „A *szentségi házasság*” kegyelmet ad és meghív, hogy a hitvestársak Krisztus és az egyház termékeny szeretetének jelei legyenek, s váljanak maguk is kis egyházzá, családegyházzá, ecclesiolává (Az Egyház 11, vö.: FC 18—21).

b) *A szentségi lelkipásztorkodás megújulása* — 1. A zsinatnak, illetve az azt követő szentségi lelkipásztori rendelkezéseknek lényegi újdonsága, hogy kimondják: a szentségek közösségi volta nem csupán egy elméleti igazság, hanem ennek meg kell jelennie a szentségek ünneplésének gyakorlatában, vagyis „természetüknél fogva közös ünnepléssel járnak” (837.k.). E rendelkezések felhívják arra, hogy mindenekelőtt maguk a lelkipásztorok tanulják meg úgy látni a szentségeket, mint amelyeknek célja Krisztus testének, Isten népe közösségének felépítése;

— hogy a szentségekre való felkészítések tudatosítsák a szentséget kérőkkel a szentségnek ezt a közösségi, egyházi dimenzióját,

— hogy a szentségi szertartásokban váljék valósággá a közösségi jelleg, mind azáltal, hogy „a Krisztus-hívők népes gyülekezetében és tevékeny részvételével végezzék” (837. k.) mind a közösséget teremtő szertartások által (az éppen adott közösség igényeinek megfelelően választható formák által, vagy például az szertartásokba befűzhető személyes megszólítások, magyarázatok által).

Sokak számára meglepetésként hatott, hogy a zsinat és a zsinat után megjelenő szentségi ordók lelkipásztori útmutatásai nemcsak azoknak a szentségeknek közösségi ünneplését hangsúlyozták, amelyek közösségi volta — legalábbis elméletben — korábban is ismerős volt (mint például az eucharisztiaé, a bérmálásé, a házasságé), hanem az összes szentségét, azokat is, amelyeket a zsinat előtt többnyire, vagy egyáltalán nem közösségben ünnepeltek, s így szinte a magánajtatosság szintjére süllyedtek, mint a bűnbocsánat szentsége, a betegek kenete vagy maga a keresztség is. — (Ennek gyümölcse, hogy bár olyan egyházközösség található még ma is — lassan 30 évvel a zsinat után —, ahol a bűnbánatnak vagy a betegek kenetének közösségi formái kevésbé ismerősek, de olyan bizonyára kevés akad, ahol ne tűnne idejétmúltak a keresztelés zsinat előtti formája: a sekrestyében vagy a lakáson, legfeljebb néhány rokon jelenlétében. (vö.: 860.k.)

2) A szentségek új, az egyháztól el nem választható szemlélete és a szentségi lelkipásztorkodás jelzett, közösségi megújulása tudatosítja korunkban, hogy a szentségi lelkipásztorkodásnak a *lelkipásztorkodás szívét* kell alkotnia. Ez természetes. Hiszen, ha a lelkipásztorkodás elsődleges célja, hogy a Krisztussal egyesült hívőkből létrehozza a jézusi közösséget, úgy a szentségi lelkipásztorkodás a lelkipásztorkodás csúcsa. Mert a szentségek a legfontosabb „eszközök”, amelyek Krisztussal és Krisztusban egymással egyesítik a hívőket, azaz ily módon létrehozzák a communiót, a hívők egységét, Krisztusban. (Igy nyilvánvaló a lelkipásztorra vonatkozóan is, hogy „a liturgia az a csúcspont, amelyre az egyház tevékenysége irányul, ugyanakkor a forrás is, amelyből fakad minden ereje” (Liturgia 10.).

Igaz ugyan, hogy napjainkban is ismerős még egy tudathasadásos lelkipásztorkodás, amelyben szétválik a keresztyén közösség élete és a szentségi lelkipásztorkodás. (Egy-egy fiatal lelkipásztor esetében ez úgy csapódik le, hogy irtózik a szentségi lelkipásztorkodás „ritualizmusától” — beleértve a szentmisét —, közben másutt keresi lelkipásztorkodásának értelmét, súlypontját.) Másutt viszont kialakulóban van egy újfajta, teológiai és lelkipásztori szempontból helyes és „egységes” szentségi lelkipásztorkodás. Ebben pl.

a keresztség ténylegesen (és nemcsak formálisan) a közösség ünnepe, hiszen a krisztusi közösség tagjává születik valaki; s ebben természetes, hogy — alapos felkészülés után — csak olyan részesülhet a keresztségben, aki ténylegesen az egyház, a keresztyén közösség élő és tanúságtevő tagja akar lenni, illetve akit szülője remélhetően efelé fog irányítani. — Ebben a *szentmise* nem azt jelenti, hogy egymással semmiféle kapcsolatban nem álló egyének eleget tesznek kötelező vasárnapi misehallgatásuknak (miközben egyes funcionáriusok, a pap, sekrestyés, a kántor, megkísérlik ünnepélyessé tenni a *szentmise* „szolgáltatását”); hanem a keresztyén közösség legfontosabb közös ünnepe ez, amelyben a jelenlévők nemcsak oly módon vesznek részt, hogy együtt részesülnek az eucharishtiában, hanem oly módon is, hogy aktívan bekapcsolódnak a közös ünneplés formáinak, szertartásainak előkészítésébe, alakításába. És sorolhatnánk példákat a többi szentségek területéről is! Ilyen esetekben a liturgikus és szentségi lelkipásztorkodás ténylegesen a lelkipásztori munka és a közösségalkotás szívévé, rendezőelvévé válik.

Kozma Imre

A SZEKUALITÁS TELJESEBB ÉRTELME

— Megfontolások a lelkipásztor és a hívek szempontjából —

AZ OTTHON LELKISÉGE. Mint minden ember, a szexualitással kapcsolatos első benyomásokat otthon szereztem, ott, ahol felnévelkedtem. Családunkban sokszor meghallgattam a szinte mottóvá vált mondatot: „Az élet Isten ajándéka” Amit Isten elgondolt, csak jó lehet. A Teremtő kezéből kikerült élet jó. A Teremtés Könyve gyakran emlékeztet rá: „látá Isten, hogy jó” (tudniillik: amit alkotott).

Ez a gondolat irányította családunk életét, kapcsolatunkat, egymáshoz rendeződésünket. Egészen kicsi gyermekként kerültem a felnőttek közösségébe. Másfél éves koromban elveszítettem édesapámat, anyai nagyszüleim családja fogadott be bennünket. Édesanyám is egy lett a gyerekek közül a nagyszülői házban. Később sokszor köszöntem meg Istennek azt, amit akkor még nem tudhattam, nevezetesen, hogy egy keresztyén szellemiség által éltetett közösség tagja lettem. A családban — három férfi és öt nő — a férfiak férfiak, a nők nők voltak. Kell-e magyarázni? A férfiak erőteljesek voltak. (Nagyapám engem is szigorúan fogott, hogy erőmet és kitartásomat növelje.) Ugyanakkor ezeknek az erőteljes férfiaknak az életében tanúja lehettem a gyengédségnek, a figyelmességnek. Volt bátorságuk ahhoz, hogy megadást mutassanak lársuknak.

Amikor a szemináriumba indultam, nagyapám ezekkel a szavakkal bocsátott utamra: „Azért imádkozom, hogy el ne veszítsd a hitedet!” Akkor nem értettem, miért hangzott el az a mondat, hiszen teljes bizonyos voltam abban, hogy hitem pontosan ezen az úton fog erősödni és növekedni. A teológiai évek azonban nagyapám aggodalmait igazolták, hiszen, amikor tanulmányaimat bevégezvén ezt írtam naplómbe: „Talán megőriztem azt a hitet, amit magammal hoztam.” Nagyapám — mint bibliás ember — bizonyára félve gondolt arra, hogy mi történhet velem, ha kiszakadok a család védő-óvó, egészséges köréből. Találkozásairól is sokszor tett említés olyan emberekről, akik állítólagos tudásukra hivatkozva összezavarják ezt a jóra termett, szép világot. Családunkban az asszonyok magatartását is jól megfigyelhettem: ők magától értetődő természetességgel voltak férfiakra figyelők. Nem azért végezték tisztességgel munkájukat, s nem azért volt a két — már családos — asszonynak meghitt kapcsolata férjével, mert a hagyományos feleség szerepkör ezt kívánta, úgy tűnt, más forrásból merítettek. Felismert hivatástudatuk okán mások nem, csak igazi társak lehettek férjük oldalán. A nem házias asszonyok is hozták kincsüket a közösségbe, mert gondosságukkal megajándékozták a férfiakat.

Való igaz, hogy a férfiember az erősebb, s látszatra a magabiztosabb, de emögött gyakran tévováság rejtőzik. Szüksége van arra, hogy valakit maga mellett tudjon, de nem azért, hogy kiszolgálóra, hanem hogy társra találjon, s ekként élete kiteljesedjen. Az asszonyok méltósággal nyújtották, a férfiak pedig természetességgel fogadták ezt a társi segítséget. Beteljesedve láttam a bibliai őstörténetben olvasható igazságot: „*Nem jó az embernek egyedül lenni, alkossunk neki társat és mindenben hozzá illő segítőt.*” Egy közösség akkor életképes, ha mindenki azt adja, mi lényege, s az egyenrangúsághoz kétség nem férhet. Jómagam ezeknek a felismeréseknek a birtokában indultam el életutamon.

Kérdezhetnék tőlem, ha ez így igaz, vajon miért mondtam búcsút a bizonyítottan jó és biztonságot adó közösségnek, s miért választottam a bizonytalan, a papi hivatást? Hűtlen nem lettem hozzájuk. Hívó közösségek papjaként jórészt azoknak az értékeknek a meghonosodásáért küzdöttem, amelyeket a családi közösségekben felfedeztem. Számomra mindig kérdés volt, hogy taníthatnám meg az embereket erre az életszemléletre. A döntést már ifjúkorom kezdetén meghoztam: az én utam nem lehet más, csak a szolgálati papság útja. az életem csak ezzel a szolgálattal lehet teljes. Soha nem gyötört az az érzés, hogy a papi élet lemondás, nem más, csak nagy áldozat, s akadályozója az emberi élet tejessé válásának. Mindig meg voltam győződve arról, hogy a pap természetes kapcsolatban maradhat a női nemmel. A teremtés azt sugallja, hogy az összetartozás nem kizárólag a sexualitással azonos. Soha nem gondoltam — azokkal szemben, akik a társas élet hívásának tettek eleget —, hogy papi hivatásommal valamiféle kiváltságos helyre tettem szert. Sok-sok házasságban élő ember életének csendes, ám sokat látott tanújaként kimondhatom, hogy egymás társai igazán egy közösségben leszünk.

Ebben a tudatban mélyült az én istenkapcsolatom. Sokféle fejtegetést hallottam Isten féltékenységéről. A válasz fokozatosan megvilágosodott előttem azzal, hogy Jézus személyét jobban megismertem — aki önmagát adta értünk. Sokat gondoltam arra is, hogy Isten egymásnak szánja a férfinek és nőnek teremtett embert — s ezzel az akarattal szemben áll Isten feltételezett magánya. Azután megadatott a felismerés: Isten nem lehet magányos, hiszen az Ő Szentháromsága az emberi lét modelljéül kínálkozik. Jahve eljegyzí magát egy néppel, Jézus Krisztus pedig szövetséget köt az egész emberiséggel. Ennek a közösségteremtő Istennek követeként szeretnénk tanúságot tenni az életről, annak a Jézus Krisztusnak testvéreként, aki mindnyájunkat egy családba szólított. Az egyedüllét és a közösségi élet látszólagos ellentmondását bennem Jézus Krisztus példázata oldotta fel. Jézus felmegy a hegyre, hogy egészen egyedül legyen és imádkozzék, valójában az Atyával társalog. Semmivé válik a pap magánya, ha érti a krisztusi példázatot, ha eleget tesz Istene és hivatása parancsának, azaz közösségekbe segíti Isten szétszóródott fiait.

Ezen az alapon van semmivel és senkivel nem pótolható helye a papnak e közösségekben. Ezen az alapon szólíthatja meg e közösségek férfinek és nőnek teremtett tagjait.

MIT MONDHAT A PAP A FIATALOKNAK? „*Egymásnak szánt benneteket az Isten!*” A Szentírás üzenete — „*Isten férfinek és nőnek teremtette az embert. Nem jó az embernek egyedül lenni. Alkossunk neki társat*” — minden fiatalnak üzenet. Függetlenül attól, hogy hisz-e vagy nem, s attól is, hogy gyakorolja-e vallását vagy nem. Amikor egy fiatal ösztönei készíttetésére mégis tudatosan a másik nem iránt érdeklődik, saját testében is felfedezheti a bibliai igazságot. Az addigi neveltetése legfeljebb csak értelmezi számára ezt az igazságot. Ha szót akarok érteni az érkezőkkel — csak az Isten tudja, hogy honnan jönnek —, akkor az előbbi igazságot kell együttesen megvilágítani. Ilyenkor fel lehet tenni egy tévova kérdést: „*Nem gondoljátok, hogy Isten jelent meg életetekben?*” Talán szabad kijelenteni: „*A bennetek létező Isten vágyaitokban megragadható. Ő az állandóság az életetekben, amelyre most oly nagyon áhítottok.*” A fellobbant szerelem örökérvényű kötelek iránt is vágyat ébreszt: soha el ne múljon, meg ne másítsuk, összetartozzunk. E különleges pillanatban különösen hihetőek a magyarázatok, mit jelent egymás életét kiegészíteni, egymást önmagunkkal megajándékozni, egymás életét beteljesíteni. Ezen meghallgatott és meghallott igazságok talán megfontoltabbá teszik az elszietett nemi kapcsolatok létesíté-

sére mindig fogékony embert. Könnyebb elfogadtatni, hogy a nemi egyesülést nem szabad a véletlenre bízni, mint amely kapcsolat esetleg megmaradhat, tartós lehet. Könnyebben hihető, hogy nem csupán szexuális vágyaik kielégítésére rendeltettek, hanem mindenkinek fölött a társra találás öröme a meghatározó. Az már a pap felkészültségén is múlik, hogy ezt a felismerést elmélyítse bennük.

AKIKET „ELHAGYTAK”. Sajátos helyzetben találok azokat, akiket elhagytak, akiknek megszűnt időszakos (vagyis nem egész életre irányuló), de tartós nemi kapcsolatuk. Egyrészt megélik vélt vagy valódi szabadságukat, másrészt megszenvedik a kapcsolat hiányát, az addigi társ elvesztését. Közülük a legtöbben nem is a lelkipásztort keresik fel, bár megnyugtató számukra a papi bölcsesség, hanem egy lelki gondozót.

Megtérül, ha a pap gyengéden, ám a jó orvos biztonságával közelít a sebzett lélekhez. A gyógyulás érdekében el kell hitetni, hogy a csalódások, kudarcok életünk részei. A még zsenge életekben aránytalanul nagyra torzulnak e fájdalmak. Hinni kell abban, hogy van újrakezdés, s a keserű tapasztalatok a megszerzett bölcsesség elemeivé válhatnak. Az emberek többsége nem készül fel kellőképpen a szexuális életre, amely sokak számára nem más, mint a partnerek gyakori váltogatása. Kellőképpen nem értékelik egymást, vagy éppenséggel túlértékelik a szexuális élményeket, s gondolkodás nélkül kijelentik: azok nélkül lehetetlen a személyiség kibontakozása.

Az egymásra találás öröme és élménye háttérbe szorul. Ki kell mondani: az egymást kiegészítő felfedezésben teremődik meg a szexuális találkozás létjogosultsága. Enélkül egymást kiüresítő mechanizmussá sekélyesedik kapcsolatuk. Nem az élet tragédiája, ha véglegesen vagy egy időre le kell mondani arról, ami addig életük része volt. Aki ezt képes elfogadni, az képes lelki békéje megővására is. Természetesen segítséget kell nyújtani azáltal, hogy a sérült ember konkrét feladatok teljesítésével óvó közösségbe jusson. Plébániai közösségünkben nem kevés ember gyógyult meg, s talált a kiegyensúlyozottság örömére.

Akik ezt az ajánlatot nem tudják elfogadni, azok tapasztalatom szerint elindulnak egy önző, önkereső, életet hajszoló vagy kolduló úton, s egyre szerencsétlenebbé válnak. Gyakorta elveszítik önbecsülésüket, s társához tartozás képességét. Vagy őket használják ki, vagy ők használnak ki másokat. Tragikus sorsok ezek, s ilyenek egyre többen vannak. Szeretném megjegyezni, hogy a hitet elutasítók számára a fent jelzett segítség alig-alig képzelhető el. Ők ugyanis pótolhatatlan és nélkülözhetetlen élményként emlegetik a szexualitást, hiányában a teljes élet lehetőségét vélik elveszíteni. Sok embert hajszolt már a felfokozott nemiségbe az a képzelet, hogy egészséges és kiteljesedett élet csak szexuális kapcsolat esetén lehetséges.

MAGÁNYOS LESZ-E A TÁRS NÉLKÜLI? Lehet-e segíteni azoknak, akik egyedül maradtak, bár nem akartak, akik házasságra készültek, de társra nem találtak? Velük arról szoktam beszélgetni: igyekezzenek elfogadni helyzetüket. Szeretném elhiteni velük, ők mégsem áldozatok. Minden életútban felismerhető az élet értelme és a boldogság reménye.

HÁZASSÁG ELŐTT ÁLLÓ FIATALOK. Házasságra születünk — akiben megfogant az elhatározás, azokban igyekszem tudatosítani, hogy egymással a közös életre szövetkeznek. E szövetség eredeti célja nem kizárólag gyermekek nemzése, hanem az egymásra találás értékeinek gyarapítása: öröm tölti el szívüket a másik pusztá létéért, azért, hogy a szeretett társal egymásnak ajándékozzák magukat. Mostantól együtt keresik az élet értelmét. Tudják, hogy egymás nélkül is létezhetnének, egymás nélkül is lenne értelme az életüknek, ám így mégis sokkal gazdagabbak, s így többre hivatottak. Az pedig az élet rendje, hogy gyümölcsöt teremjen. Magától értetődően születnek ebből az egységből gyermekek — ha a rend ellen nem szegül a házasság emberi önzése. Látom, hogy ez az egység az egyik legnagyobb érték a világon. Aki emberre talál, életre talál. Nemes igazolása ez annak, hogy az ember alkalmas és képes a közösségre, az együttes öröme és a szolidaritásra.

A házasságra készülők számára kérdéseket fogalmazok meg, s igyekszem segítséget nyújtani a válaszadásban. Ott rejtezik minden kérdésben: mit jelenthetnek egymásnak?

— Önmagát alkalmasnak ítéli-e a társas létre? Kifejlesztette-e magában az együttéléshez nélkülözhetetlenül szükséges értékeket, a türelmet, a toleranciát, a megértést, az örömszerzés készségét?

— Eljutott-e addig, hogy magát a másikkal megismeresse? Vállalja-e, hogy hazugságuk nélkül a való énjét tárja fel?

— Képesek-e a dialógusra az egymásba felfedezett értékekről, azok megőrzéséről, képes-e óvni az egymásban föllet örömöket, képesek-e együtt élni a társ felismert hibáival, hiányosságaival? Értik-e az örök igazságot: megosztott öröm dupla öröm, megosztott bánat fele bánat?

Idegen számomra az a vélekedés, hogy az új házásokat magukra kell hagyni, hadd éljék zavartalanul felnőtt életüket. Ha az ember házasságra született, minden addig csak a felkészülés időszaka volt. Most kezdődik az élet, hiszen annak nagy kérdéseivel most találkozunk, talán nem túlzás kijelenteni: mindenkinek olyan az élete, amilyen a házassága. Mi sem természetesebb annál: a lelkipásztori szolgálatnak ott kell állnia a házások mellett. Az egyház jövőjét tekintve is meghatározóak lehetnek azok a fiatal házások által létrehozott közösségek, amelyekben a résztvevők egymást bátorítják, amelyekben a házasságban szerzett tapasztalatok a nagyobb közösség javára fordíthatók.

AZ EMBERI ÉLET MINDIG VESZÉLYBEN VAN. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetőjeként mindennapi találkozásaim vannak az élet peremére szorultakkal. Helyeselni nem lehet azok cselekedeteit, akik zsákutcába jutott életük keserősége elől a bűnözéshez, az italhoz menekülnek. Nem lehet rábólintani azok felfogására sem, akik úgy vélik, egyedüli értékük az életben a saját testük, s így mindent a pillanatnyi testi örömek megszerzésének vetnek alá. Helyeslésről szó sem lehet, de kézfogásról feltétlenül. Egyre többen kapaszkodnak a kinyújtott kézbe. Meggyőződésem: az jár helyes úton, aki együtt szemléli a közösség érdekét, és a pusztá életével öntudatlanul is a közösség érdekei ellen cselekvő egyén helyzetét. Egyébként is gyakran álságos a társadalom. A konszolidált környezetben jelentkező bűn megítélése sokkal enyhébb megítélés alá esik, mint a kivett ember zavart és kétségbeesett életvitele.

Egy társadalmat mindig minősít, hogy milyen a viszonya a kiszolgáltattakkal. Az egyház számára ez nem minősítés, hanem küldetés kérdése. A küldetés akkor teljesülhet, ha az egyház ott áll az egyén, a házaspár, a család mellett, s nem fordul el, ha nyomorult életekkel találkozik. Isten minden élet szolgálatára szólít.

Kindelmann Győző

„SOKAN JÖNNEK MAJD A NEVEMBEN...”

**„Számos hamis próféta fellép,
és sokakat tévedésbe ejtenek.” Mt 24,11**

A 20. század ember azt mondja: a középkor „sötét” volt. A 25. század embere ezt fogja mondani: a huszadik század „sötét” volt.

Mi mást is mondhatna, ha a „korabeli” dokumentumokban azt olvassa áltudományos megfogalmazásban, hogy bizonyos ásványok megvédenek a szemmel veréstől, hogy az atomkorban igenis szükség volt házilag elkészíthető varázstükkörré, vagy hogy néhány évvel az ezredforduló előtt, Budapesten garantáltan megbízható jóskockákat árusítottak. Huszonötödik századi leszármazottaink talán jót fognak derülni azon, hogy a primitív

20. század Amerikájában néhány hét alatt 100.000 darabot adtak el a „Szellem a palackban” elnevezésű talizmánból, s akkoriban a számítógépes horoszkóp-készítés a legjövődolgozóbb foglalkozások közé tartozott. Persze, nem panaszkodhatott jövőelem-hiányról az a szombathelyi természetgyógyász sem, aki háromszoros áron százsámra adta el napsugárral kezelt tejesbőgréit, mondván, hogy abból sokkal egészségesebb inni.

A józan gondolkodású emberek talán mosolyognak ezeken az adatokon, pedig felsorolásukat nem humornak szántam, hanem azt szeretném általuk bizonyítani, mennyire befolyásolható, mennyire hiszékeny és manipulálható a „modern” ember. Különösen igaz ez hazánkra, ahol az elmúlt negyven évben szisztematikusan elfojtották a lakosság hitéletét, s mivel a materializmus nem adott — lényegéből fakadóan nem adhatott — helyette semmit, a tömegek transzcendens éhségét most bármi kielégíti, ami „természetfeletti”, vagy annak látszik.

A mágián és a primitív babonán túlmenően rendkívül gyorsan terjednek a hozzánk nyugatról érkező, de többnyire keletről származó szellemi és vallási irányzatok is, melyek hihetetlen károkat okoznak a kevésbé stabil hitű keresztények lelkében. Kevesen tudják, hogy ezek a vallási áramlatok igen gyakran kifejezetten a kereszténység ellen irányulnak. Persze nem nyíltan, hanem burkoltan, nem riadva vissza attól sem, hogy keresztény eszméket és hittételeket szőjenek bele tanáikba, így altatva el a tájékozatlan Krisztus-hívók gyanakvását.

Thomas Merton írja: „Az ördög nem fél Isten akaratát hirdetni, föltéve, hogy a maga módján hirdeti.”

Egy budapesti, középiskolásokból álló hittancsoport 17 éves tagja, J. Éva így nyilatkozik a spiritizmusról:

„Miért ne lehetne a halottak lelkét bizonyos módszerekkel megidézni? Hiszen a kereszténység a túlvilági életről tanít, így miért ne lehetne ezekkel a lelkekkel kapcsolatba lépni? Szerintem a spiritizmus nem áll ellentétben a katolikus hittel!”

Túl azon, hogy bibliai alapokra helyezve is lehetne J. Éva álláspontjára válaszolni (Lev 19,31; MTörv 18,10–12), én most felelevenítem a múlt században kialakult modern spiritizmus keletkezési körülményeit.

1848-ban, a New York államban élő Fox család leányai különböző zajokat észleltek a házukban, s nemsokára több ismerősük is hallotta e különös zörejeket. A Fox nővérek azt állították, hogy a házban valaha meggyilkoltak egy férfit, a holttestét elrejtették a pincében, s bolygó lelke most így próbál kapcsolatba lépni az élőkkel. A leányok kidolgoztak egy kopogtatásokból álló rendszert, mellyel „beszélgetni” tudtak a meghalt férfi lelkével. Az esetnek hamar híre ment, s a legidősebb nővér felismerte, hogy rendkívüli üzleti lehetőség rejlik az ügyben.

Ettől kezdve egyre több szeánszot szerveztek, ahol élő emberek kapcsolatba léphettek elhunyt hozzátartozóikkal — természetesen a Fox nővérek segítségével és persze borsos áron. Később a médiumokat többször is megvizsgálták az akkori Amerika neves orvossai, de nem tudtak náluk csalásra utaló jeleket felfedezni.

A nővérek évtizedekig üzték praktikáikat, míg aztán 1888-ban bevallották: *„A spiritizmus teljes egészében csalás, mégpedig az évszázad legnagyobb csalása.”* Kiderült, hogy a zörejeket és a táncoló asztalok mozgását ők maguk hozták létre, s az egésznek semmi köze sem volt a szellemekhez. Ám ekkor történt a nagy meglepetés: az emberek nem hittek a beismerő vallomásnak, továbbra is ezek és tízezrek állították és állítják ma is, hogy a túlvilággal való kapcsolatfelvétel ily módon igenis lehetséges.

Jean Champenois bűvész is hasonló esetről számol be. Kísérletképpen spiritiszta szeánszokat rendezett, pusztán begyakorolt bűvésztrükkökre támaszkodva. A meghívottak tökéletesen meg voltak róla győződve, hogy Champenois szellemekkel társalog, s mikor a bűvész bevallotta, hogy csalt, a jelenlévők közül többen nem hittek neki.

A fő problémát az jelenti, hogy sokszor még egyházi személyek sincsenek tisztában a kereszténynek álcázott vallási áramlatok valódi jellemzőivel. Meggyőző példája ennek az a Rudolf Steinerről tartott előadás az egyik budapesti templomban, ahol az előadó egy

egyházi személy jelenlétében méltatta az Antropozófiai Társaság elnevezésű ezoterikus vallási szekta megalapítóját.

Steiner fiatal korában a Teozófiai Társaság egyik vezetője volt. A teozófia hívei kifejezetten keresztény ellenes eszméket vallanak, bár — micsoda önellentmondás! — emellett használják a Miatyánkot is — igaz, ezoterikus értelmezésben a „Nirvána Krisztusát” hirdetve.

Steiner később kivált a Teozófiai Társaságból és 1913-ban megalapította az Antropozófiai Társaságot. E szekta tagjai a beavatás különböző fokain keresztül jutnak el a megvilágosodásra; Steiner ezt a folyamatot okkult szellemiskolának nevezte. Az antropozófia összemosza a különböző vallásokat; tételei között szerepelnek keresztény elemek, de hirdeti a lélekvándorlást és egyes hindu tanokat is.

Ezek után érthető, ha azt mondom: *a lelkipásztoroknak és a hitoktatóknak* bővíteniük kell ismereteiket e téren, ha nem akarják, hogy az ilyen nyugatról érkező vallási áramlatok képviselői behálózzák híveiket és hittanosaikat.

Különösen veszélyes ebből a szempontból a New Age mozgalom, melynek tagjai egy új korszakot, a Vízöntő korát hirdették meg. Tanításuk igen szerteágazó, bár tulajdonképpen nincsenek kidolgozott hittételeik. Ez arra vezethető vissza, hogy nincs egységes szervezeti felépítésük, csoportjaikat csak laza szálak fűzik össze. Tagjaik egyfajta eszkatologikus előkészületben élnek, várnak a Vízöntő korának mindent átforgató változásaira, amikor már nem lesznek különféle vallások, csak egy: a legismertebb vallások valamiféle hibrid keveréke. Közvetett bizonyítékok alapján arra lehet következtetni, hogy a New Age-t a háttérből a sátánista mozgalmak irányítják. Természetesen a New Age hívei tagadják ezt; bizonyosságul arra hivatkoznak, hogy tanaikba beépítették a keresztény eszmeiséget is.

Jó példája ennek a „beépítésnek” a ciprusi Szpirosz Sathi, aki ókori bölcsként tanítványokat gyűjt maga köré, hogy a hinduizmus és a keresztény miszticizmus elegyéből létrejött tanait hirdesse közöttük. Beszél nekik a Szentlélekről, de ugyanakkor a lélekvándorlásról is. Az állítja, hogy valamelyik előző megtestesülése során indiai jógi volt, mostani életében pedig Szent János apostol szelleme szól általa a tanítványokhoz.

Első hallásra mindez talán nevetségesnek tűnik számunkra, de a tapasztalat azt bizonyítja, hogy az ilyen „tanítók” hatására hazánkban is rendkívül gyorsan gyarapszik a New Age híveinek száma.

Végül érdemes megemlíteni a Krisna-tudat Nemzetközi Szervezetét, akik egy ügyes fogással hódítják meg a keresztény kultúrkörben élő fiatalságot. Azt állítják, hogy Jézus Krisztus tulajdonképpen Krisna egyik megtestesülése (inkarnációja). Magyarázataik szerint Jézus nyilvános működése előtt Indiában tanult, s keresztre feszítése után — mivel nem halt meg! — felgyógyult és visszatért Kasmírba, ahol bölcs aszkétaként tovább tanította az embereket.

A Krisna-követők tehát ezt állítják: Hihetsz nyugodtan Krisnában, hiszen így egyúttal Krisztusban is hiszel!

Ezek után felmerülhet a kérdés: *hogyan védekezhetünk* e vallási áramlatokkal szemben. Szerencsére már hazánkban is kapható néhány olyan kiadvány, amelyek tájékoztató jelleggel foglalkoznak ezekkel a mozgalmakkal. Nagy felelősség terheli a papokat, a hitoktatókat és a szülőket, mert az ő felvilágosító tevékenységüktől függ, hogyan reagál a katolikus ifjúság, ha kapcsolatba kerül ezekkel a szektákkal.

A felvilágosítás azonban csak az egyik része a teendőinknek. Érdemes elgondolkoznunk azon, mi az oka annak, hogy híveink közül egyre többen csatlakoznak az említett mozgalmakhoz.

Talán a mi keresztény életünk nem elégíti ki őket? — Talán többre vágnak, és azt máshol keresik, mert nálunk nem találták meg? — Ránk is vonatkoznak VI. Pál pápa figyelmeztető szavai:

„A mai embert inkább érdeklik a tanúk, mint a tanítók — és ha mégis hallgat a tanítókra, azért teszi, mert ők egyúttal tanúk is!”

SZENT ÁGOSTON PÜSPÖK VALLOMÁSAINAK NYOLCADIK KÖTETÉBŐL

Felsőhajtottam bilincsedbe verve. Nem mástól rámrakott vasbilincsekbe, hanem saját akaratom vasbilincseibe. Akaratomat ellenség tartotta hatalmában, belőle láncot kovácsolt és megkötözött velem. Mert a megromlott akaratból szenvedély lett. S míg a szenvedélynek szolgáltam, kényszerítő szükséggé vált. Ezekkel, mintegy egymásbafonódó láncszemekkel megkötve — azért neveztem láncnak — kemény szolgaság tartott hatalmában. Testi ember vagyok, rabszolgája a bűnnek. Tudom ugyanis, hogy a jó nem lelik bennem, azaz testembe. Szükségemből ments ki engem, Uram! Nézd lealáztatásomat és gyötrelmemet...

Az új akarat azonban, amely kezdett bennem feltámadni, hogy Téged önzetlenül tiszteljek és Téged élvezni akarjalak, Istenem, ... már nem volt alkalmas arra, hogy az előbbit, melyet a hosszú idő megkeményített, legyőzze. Így az én két akaratom, az egyik a régi, a másik az új: az előbbi a testi, az utóbbi a lelki, egymással összeütköztek és harcukkal szétzilálták lelkemet. Én pedig még a földhöz lebilincselve, vonakodtam zászlód alatt szolgálni, s úgy féltem minden akadályból kibontakozni, mint ahogy félni kell beléjük gabalyodni.

Az akarat a jóra ugyan megvan bennem, de a jónak megtevését még nem találok. Mert nem cselekszem a jót, amit akarok, hanem amit nem akarok, a rosszat, azt cselekszem. Tehát az értelem által Isten törvényének szolgállok, de a test által a bűn törvényének...

Biztosra vettem, hogy jobb magamat átadni a Te szeretetednek, mint engedni vágyaimnak. De emez tetszett, s övé volt a győzelem, ez jólesett, s bilincsekben tartott. Nem volt mit feleljek, amikor azt mondottad nekem: Kelj fel, ki alszol, támadj fel halottaidból és megvilágosít majd Krisztus. Mikor minden oldalról rámutattál, hogy igazat mondasz, egyáltalán semmi sem volt már, amit az igazságtól legyőzve feleljek, mint ezek a halkan elnyújtott, álmos szavak: Majd mindjárt, majd mindjárt. Hagyj még egy kissé. De ennek a mindjárnak nem volt határa: és a hagyj még egy kissé, — nagyon soká tartott...

Ki szabadítana meg tehát, engem szerencsétlent, ennek a halálnak testétől, ha nem a Te kegyelmed, a mi Urunk Jézus Krisztus által.

* * *

A Szentírás tanúsága szerint Isten képmása a nemiségben is tükröződik, és a megváltás a nemiséget is magába foglalja.

Az igazi társi szeretet képessége az emberi érettség bizonyítéka.

A nemiség értelmét a teljesség, a társi mivolt, az élet továbbadása és a jelszerűség határozza meg.

Roman Bleistein

ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS PÜSPÖKNEK A PAPSÁGRÓL ÍRT MŰVE 3. KÖNYVÉBŐL

Isten nemcsak a büntetésben, hanem a jótevésben is nagyobb hatalmat adott a papoknak, mint a test szerinti szülőknek. A kettő között akkora a különbség, amekkora a jelen és a jövő élet között. Ezek ugyanis csak erre, azok azonban a másik életre szülnék fiaikat. A szülők nem képesek a testi halált eltávolítani, sem a fenyegető betegségeket távoltartani tőlünk, a papok azonban gyakran megmentik a beteg és immár halálravált lelket részint azzal, hogy büntetést szabnak rájuk, részint meg, hogy egyáltalán nem engedik őket betegségbe esni. Nemcsak tanításukkal, hanem sokkal inkább imádságuk ereje által. Továbbá: nemcsak midőn újjászületnek, van hatalmuk felettük, hanem később is, elkövetett bűneik bocsánatára. Beteg valaki közületek? — mondja az apostol — hívassa el az egyház papjait és ezek imádkozzanak felette, megkenvén őt olajjal az Úr nevében, és a hitből fakadó imádság megszabadítja a beteget, az Úr pedig megkönynyebbiti őt, és ha még bűnökben van, megbocsátatnak neki.

SZENT AMBRUS PÜSPÖKNEK A FELTÁMADÁS HITÉRŐL ÍRT 2. KÖNYVÉBŐL

Miként Ádámmal a halál, úgy Krisztussal a feltámadás kezdődik. Mindenki feltámad ugyan, de az Apostol szerint mindenki a saját rendjében. Az isteni irgalomnak közös a gyümölcse, de különböző az érdemek rendje. Mily szentségtörő vétek nem hinni a feltámadásban! Mert ha nem támadunk fel, Krisztus sem támadt fel. Ha ugyanis nekünk nem támadt fel, akkor egyáltalában nem is támadt fel, mert ugyan miért támadt volna fel önmaga számára? Feltámadt benne a világ, az ég, a föld, hiszen új ég és új föld leszen. Miért kellett volna önmaga számára feltámadnia annak, akit nem tartottak lekötve a halál kötelékei? Mert ha ember módjára halt is meg, szabad maradt még a sírban is. Akarod tudni, milyen szabad? Nagyon is szabad, mert fel tudta magát támasztani az Írás szerint: Rontsátok le ezt a templomot és én harmadnapra életre támasztom. Szabad volt azért is, mert mások megváltására szállott alá.

A következő évet az ENSZ a CSALÁDOK ÉVÉNEK hirdette meg.
A TEOLÓGIA 1994. évi számai ezért a családdal kapcsolatos kérdésekkel fognak foglalkozni.

* * *

Szerkesztőségünk mindenek előtt azokkal a kéziratokkal foglalkozik, melyeket a közreműködő szerzők felkérésre írnak. Az önként jelentkezőktől kérjük, hogy tervezett írásaikat, illetőleg azok vázlatát a jelzett határidők előtt ÖT HONAPPAL szíveskedjenek a szerkesztőségbe eljuttatni.

Beküldési határidők: az 1. számhoz november 1-ig,
a 2. számhoz február 1-ig,
a 3. számhoz május 1-ig,
a 4. számhoz július 1-ig.

Számunk írói: *Bánhegyi B. Miksa* OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — *Boda László* egyetemi tanár, Budapest — *Fekete Tamás* tudományos kutató, Budapest — *Feketéné, Szakos Éva* tanár, Budapest — *Gál Ferenc* ny. egyetemi tanár, Budapest — *Häring, Bernard* C.S.S.R. ny. egyetemi tanár, Gars am Inn — *Horváth Ilona*, Budapest — *Janzing, Anton* egyházmegyei referens, Münster i.W. (Németország) — *Kállay Emil Sch. P.* főiskolai tanár, Budapest — *Kindelmann Győző* világi hitoktató, Budapest — *Dr. Kovács István* lelkész, orvos, Budapest — *Kozma Imre* plébános, Budapest — *Somfai Béla* SJ egyetemi tanár, Torontó (Kanada) — *Széll Margit* tanár, a TEOLÓGIA szerkesztője, Budapest — *Tarnay Brinó* OSB egyetemi tanár, Pannonhalma — *Tomka Ferenc* plébános, Budapest — *Dr. Tringer László* pszichiáter, egyetemi tanár, Budapest — *Dr. Vass Miklós* orvos, genetikus, Budapest — *Veres András* teológiai tanár, Eger

SOMMAIRE

ETUDES

BRÚNÓ TARNAY: Sexualité, humanité, christianisme
— Aperçu historique —
LÁSZLÓ BODA: La vision chrétienne de l'humain et la sexualité
BÉLA SOMFAI S.J.: La fécondation artificielle

ENTRETIEN DE TEOLÓGIA

avec le Prof. LÁSZLÓ TRINGER psychiatre: Au sujet de valeur sur la sexualité (Margit Széll)

TOUR D'HORIZON

BERNHARD HÄRING C.S.S. R.: Célibat et mariage (B. Miksa Bánhegyi)
TAMÁS FEKETE — ÉVA F. SZAKOS: Le charnel et le spirituel dans l'amour conjugal
DOCTEUR ISTVÁN KOVÁCS—DOCTEUR MIKLÓS VASS: Les aspects à l'appréciation chrétienne de la sexualité

VALEURS CHRÉTIENNES

ANDRÁS VERES: L'homme est né à la joie
FERENC GÁL: La fortitude spirituelle
MARGIT SZÉLL: „Que celui qui a des oreilles entende ce que l'Esprit dit...” (Ap 2,7)
— Le continence volontaire à la vie sexuelle en vue du Royaume de Dieu—
EMIL KÁLLAY: Heureux ceux qui sort doux (Mt 5,5)
QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES
ANTON JANZING: Les jeunes attendent une initiation chrétienne aux questions de sexualité (Ilona Horváth)
FERENC TOMKA: Nouvelle image de l'homme, nouvelle conception de la sacramentalité
IMRE KOZMA: Sur la sexualité d'une valeur supérieure
— Réflexions au point du pasteur et des fidèles —
GYŐZŐ KINDELMANN: „Plusieurs viendront sous mon nom...” (Mt 24,5)

INHALT

AUFSÄTZE

BRÚNÓ TARNAY OSB: Sexualität, Humanität, Christentum
— Historischer Überblick —
LÁSZLÓ BODA: Christliches Humanum und Sexualität
BÉLA SOMFAI S.J.: Künstliche Befruchtung

DAS GESPRÄCH DER TEOLÓGIA

mit dem Psychiater, Professor DR. LÁSZLÓ TRINGER: Über die Wertschätzung der Sexualität (Margit Széll)

UMSCHAU

BERNARD HÄRING C.S.S.R.: Zölibat und Ehe (übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)
TAMÁS FEKETE — ÉVA F. SZAKOS: Körperliche und geistige Liebe in der Ehe
ISTVÁN KOVÁCS Dr. med — MIKLÓS VASS Dr. med: Hinsicht zur christlichen Schätzung der Sexualität

CHRISTLICHE WERTE

ANDRÁS VERES: Der Mensch ist zur Freude geboren
FERENC GÁL: Die Stärke des Geistes
MARGIT SZÉLL: „Wer Ohren hat, der höre...” (Offb. 2,7)
— Verzicht auf das sexuelle Leben um das Reich Gottes —
EMIL KÁLLAY: „Selig die Sanktmütigen ...” (Mt 5,5)

THEOLOGISCHE-SELSORGLICHE FRAGEN

ANTON JANZING: Junge Menschen erwarten Orientierungshilfen (übersetzt von Ilona Horváth)
FERENC TOMKA: Neues Bild des Menschen, neue Sicht der Heiligkeit
IMRE KOZMA: Der vollständigere Wert der Sexualität
— Überlegungen aus der Sicht des Seelsorgers und der Gläubigen —
GYŐZŐ KINDELMANN: „Denn viele werden unter meinem Namen auftreten...” (Mt 24,5)

Ára: 90 Ft

*Csillagot alkotni más,
mint embert teremteni,
aki Isten gyermeke.
Virágot alkotni más,
mint embert teremteni,
aki Isten gyermeke.
Szitakötőt alkotni más,
mint embert teremteni,
aki Isten gyermeke.
Isten először csillagtöredékként alkotott meg
és életet adott;
majd virágként mintázott meg,
és formát adott;
aztán lelket és öntudatot öntött belém,
és szerető szívet adott.*

Carlo Carretto

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat. — Felelős szerkesztő: Szennay András
Főmunkatárs: Gál Ferenc — Felelős kiadó: Lukács László
Kiadja a TEOLÓGIA kiadóhivatala, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 1. l. em. 1.
Szerkesztőség: 1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8. III. lépcső, II. em. 9. Tel.: 1173-661/110
Kézirat leadása kizárólag a szerkesztőség címére. — Megjelenik egyházi jóváhagyással: február, május,
augusztus és november közepén. — Ára: 90 Ft — Előfizetési díj 1 évre 360 Ft, fél évre 180 Ft.
Csekk számszám: OTP VII. ker. 218—98316/512—000324—1. Előfizetés és templomi terjesztés a kiadóhivatalban.
Utcai árusítás a Hírlap és Postaszállítási Igazgatóságnál. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap
Külkereskedelmi Vállalat útján (P. O. B. 149. — Budapest, 1389). Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár,
vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2
számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia-előfizetés) feltüntetésével. Terjeszti a Magyar Posta.
Minden jog fenntartva.

Nyomás: VESZPRÉMI NYOMDA RT. — Felelős vezető: Fekete István igazgató

Index szám: 25 821

HU—ISSN 0133—1779